

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 46.

Tisdagen den 23 mars, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utskönningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.*

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken.

2—4 §§.

Godkändes.

För 5 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:ts föreslagit följande lydelse:

5 §.

Hovrätts slutliga utslag i dit fullföljt tvistemål eller ärende rörande penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, må ej överklagas, när värdet av vad parten i hovrätten tappat uppenbarligen icke uppgår till ettusenfemhundra kronor. Rörer målet jämväl sådant, som ej kan skattas i penningar, och har utslaget därutinnan gått parten emot, äge han dock fullfölja talan i målet.

I fråga om denna paragraf hade herrar *Schotte* och *Pettersson* i Södertälje uti avgiven reservation påyrkat följande ändrade lydelse:

5 §.

Hovrätts slutliga utslag i dit fullföljt tvistemål eller ärende rörande penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, må ej

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 46.

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

överklagas, så framt hovrätten fastställt det slut, vartill underrätten i målet kommit. Rörer målet jämväl sådant, som ej kan skattas i penningar, och har utslaget därutinnan gått parten emot, äge han dock fullfölja talan i målet.

(Forts.)

Sedan paragrafen föredragits, anförde

Herr Schotte: Herr talman! Jag önskar icke draga upp igen hela debatten om de båda principerna för avskärande av mål från högsta domstolen, konformitetsprincipen eller summa revisibilis, som vi behandlade i förmiddags, allra helst som kammaren är nu synnerligen glest besatt efter middagsrasten. Jag måste dock vid nu förevarande § framställa det yrkande, som jag förebådade i förmiddags, nämligen om bifall till den av mig och herr Pettersson i Södertälje vid 5 § avgivna reservationen. Jag vidhåller den uppfattningen, att ett måls penningvärde aldrig är absolut utan relativt i förhållande till partens förmögenhetsställning, och att det i allmänhet väsentligen är de burgnare klasserna, som föra processer om de högre värdena. Åtskilligt flera garantier för en tillfredsställande rättskipning vinnes med den av oss förordade konformitetsprincipen. Såsom av statistiken visas blevo år 1912 av konforma domar i högsta domstolen ändrade 17 % och av difforma 33 %, medan år 1913 ändrades 14 % konforma domar och 28 % difforma domar.

Den enda invändning av någon betydelse, som jag medger, att man kan göra mot konformitetsprincipen, är den olägenhet, som kan förefinnas genom befintliga brister hos domstolsorganisationen med avseende på underrätterna, men dessa brister framtråda i lika hög grad, vilken princip som än tillämpas för avskärande av mål från fullföljd till högsta instans. Mål rörande värden under 1,500 kronor måste hava anspråk på lika sakkunnig och god behandling som mål rörande större belopp; och äro underdomstolarna för svaga för att lämpligen kunna bli slutinstanser för målen om de större värdena, äro de också för svaga att bli sista instans i mål om mindre penningvärden. I alla händelser måste man medge, att de svåra rättsfallen icke ligga allenast och uteslutande i mål om högre värden, utan att även i mål om mindre värden, rätts- och sakfrågor kunna vara lika svåra.

Nu ha vi också åberopat i vår reservation, att anordningen med konformitetsprincipen är den, som ur effektivitetens synpunkt är den mest givande, den som mest tryggar en snabb rättskipning i högsta instans; och detta är en betydelsefull synpunkt under det nödläge, vari rättskipningen i högsta instans befinner sig.

Under åberopande av denna korta sammanfattning av reservationen och vad i övrigt framgår av densamma ber jag att få yrka, att kammaren måtte antaga 5 § i den lydelse, som återfinnes i den av mig och herr Pettersson i Södertälje avgivna vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Svensson i Eskilstuna: Jag skall heller icke ingå på en närmare utveckling av de skäl, som bestämt mig för att beträffande denna paragraf gå med utskottet, då man väl får anse att den diskussion, som förut förts idag, på sätt och vis varit avgörande i denna sak. Jag skall endast göra ett par erinringar. Jag vill då med anledning av den förda diskussionen stryka under, att, när jag tagit ståndpunkt till frågan om summa revisibilis eller konformitetsprincipen, så har det icke varit ur den synpunkten, hur den ena eller andra av dessa åtgärder ter sig, utan enbart på grund av hurudan man kunnat finna *innebörden* i det ena eller det andra alternativet vara. Det avgörande måste väl alltid vara vad som till den verkliga innebörden är det minst betänkliga vid valet mellan dessa båda principer. Därvid har jag på grund av den bevisning, som statistiken här faktiskt utgör, kommit till det resultatet, att konformitetsprincipen för de fattiga och mindre bemedlade är mera betänklig än principen om summa revisibilis. Det har dessutom varit en annan synpunkt, som för mig varit bestämmande och som förut icke nämnts i debatten, och det är den synpunkt, som vi framhålla i vårt särskilda yttrande, då nämligen herr Persson i Norrköping och jag på sid. 90 göra gällande, att konformitetsprincipen ur *social* synpunkt vidlådes av stora betänkligheter. Vi ha därvidlag citerat ett par yttranden av herr Lindhagen från 1913 års riksdag. I en reservation, som han då fogade till lagutskottets betänkande, säger han bland annat: »Det gives emellertid hos oss i vår tid en del mål av social och socialpolitisk innebörd exempelvis mål berörande besittningsrätten till jorden och de konflikter, som ofta uppstå mellan staten och den jordbrukande befolkningen å ena sidan samt den industriella jordegendomen eller annan storgodsbildning å andra sidan. Då domarne visserligen omedvetet men helt naturligt i följd av sin sociala ställning ofta med sina känslor här stå på kapitalets sida, blir följden såsom erfarenheten visat att underrätterna här mången gång hänsynslöst och enhälligt gå på formella grunder till nackdel för det levande livets fordringar. På grund av den större begåvning och det större ansvar, som har plats i högsta domstolen, har det i dylika fall ibland visat sig att först där de statliga och folkliga synpunkterna kunna vinna något gehör. En sådan möjlighet får under nuvarande förhållanden på intet vis avklippas.»

I debatten om denna sak underströk herr Lindhagen ytterligare de skäl han anfört emot konformitetsprincipen. Han sade, att han ville uttryckligen bestrida, att konformitetsprincipen borde få tillämpas, emedan han ansåg det fullkomligt oriktigt att bygga på en sådan princip.

Jag vill framhålla, att dessa av herr Lindhagen vid 1913 års riksdag uttalade meningar för mig varit i hög grad bestämmande, då jag skolat taga ståndpunkt i valet mellan konformitetsprincipen eller summa revisibilis, och jag kan icke finna annat än att vad herr Lindhagen yttrat om betänkligheterna av konformitetsprincipens tillämpning ur social synpunkt är fullkomligt riktigt och full-

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

komligt bindande, och att det följaktligen icke bör få förekomma, att man bygger på en så oriktig princip som denna.

Det är endast detta jag velat stryka under för att ytterligare markera, varför jag för min del föredrager utskottets förslag framför den av herrar Schotte och Jakob Pettersson föreslagna åtgärden att här införa konformitetsprincipen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag skulle visserligen icke förlänga diskussionen om denna fråga, som ju varit under den förut förda principdebatten så livligt behandlad, om icke så vore, att det finnes en synpunkt, som såvitt jag hört, ännu icke kommit fram under debatten, men som i detta sammanhang ändock bör belysas. Den är för mig ett synnerligen vägande skäl, då jag ställer mig på den ståndpunkt, som utskottets förslag innehåller.

Det är ju så, mina herrar, att det förslag, som innehålles i Kungl. Maj:ts proposition och som utskottet biträtt, är byggt på principen om summa revisibilis. Efter den principen äro de speciella bestämmelserna i samma förslag utformade, de äro byggda och konstruerade så, att de skola i verkligheten genomföra vad man vill vinna genom summa revisibilis. Nu föreslå herrar reservanter utan vidare, att man i stället för den bärande principen i Kungl. Maj:ts förslag skall sätta en helt annan princip, den om konformitet. Man måste ju redan från början ställa sig ganska tveksam inför den frågan, huru det skall vara möjligt, att konformitetsprincipen, som herrar reservanter vilja flicka in i detta förslag, kan bliva på ett tillfredsställande sätt förverkligad genom de detaljbestämmelser, som äro avsedda att förverkliga en helt annan princip, summa revisibilis. Det är ju eljest vanligt, när man gör upp ett lagförslag, att man börjar med att klara ut, vilken princip som skall följas, och sedan den blivit bestämd, arbetar ut de detaljbestämmelser i varjehanda bifrågor, som skola genomföra den principen. Här går man en motsatt väg, här äro detaljbestämmelserna färdiga, och så sticker man in en alldeles ny princip, som skall förverkligas genom desamma. Jag får verkligen säga, att det är mycket betänkligt att antaga ett lagförslag, som kommer till på sådant sätt. Det är betänkligt, så mycket mera det icke är möjligt att på detta stadium med tillräcklig noggrannhet undersöka, huruvida specialbestämmelserna passa. Men i en viktig punkt synes det mig, att man redan nu har anledning befara, att de föreslagna detaljbestämmelserna icke är ägnade att lämpas till den ifrågavarande principen, och det är beträffande frågan om dispensen, som ju är en av de viktigaste detaljbestämmelserna. Det är klart, att man måste ordna så, att under högsta domstolens prövning under alla förhållanden kommer tillräckligt material för den viktiga prejudikatsbildningen. Vi vilja ju, att högsta domstolen skall vaka över enhetlighet i lagtolkning och rättstillämpning, och skall detta ske så måste domstolen i de olika mål, som komma under dess be-

handling, få material för domar som bliva prejudikat. Med konformitetsprincipen följer, att om i en viss rättsfråga prejudikat föreligger och underrätt och hovrätt rätta sig därefter, vilket är mycket vanligt, så kommer ett dylikt mål aldrig upp till högsta domstolen. Det har nämnts exempel härför förut under debatten, och jag skall för min del erinra om ett sådant stort rättsområde, som exempelvis försäkringsrätten. Denna rätt är i närvarande tid under utformning. I alla försäkringsavtal, livförsäkring, brandförsäkring, sjuk-kasseförsäkring och all annan försäkring, finnes en mängd villkor, som kunna vara föremål för olika meningar. Jag antager att genom ett prejudikat fastslås, att så eller så skall det i ett visst fall vara, och att därefter rättar sig sedermera tillämpningen över hela linjen. Men rätten utbildar sig. Det kan komma fram nya synpunkter och en ny rättsåskådning i ett visst hänseende. Härför lämnar reservanternas förslag icke tillräckligt utrymme. Nu hänvisar man för sådant ändamål, till dispensen. Men om man på dispensvägen skall få upp sådana mål, som lämna möjlighet till nya rättsåskådningars framträdande, måste dispensstadgandena läggas på annat sätt än vad som gjorts i det kungl. förslaget.

Nu vill jag säga, att reservanterna ha verkligen föreslagit en utvidgning av dispensrätten — vi komma åter till denna sak i en senare paragraf och kanske då blir tillfälle att ytterligare tala om den. Men jag vill redan nu erinra om att reservanterna i 13 § föreslagit ett tillägg som går ut på, att dispens även må sökas, när omständigheterna i målet eljest äro sådana, att utgången är av synnerlig betydelse utöver det särskilda fall varom dömt är». Härmed är visserligen icke avsett sådana fall, som dem jag nu anfört, vilket framgår av reservanternas motivering, men det är ju möjligt, att det föreslagna stadgandet skulle kunna tagas till intäkt för ett anspråk på dispens även för fall, där det kunde bli fråga om förnyad omprövning av en förut godkänd och enhetligt tillämpad rättsgrundsats. Ty reservanternas paragraf är verkligen så tänjbar, att det torde bli ganska svårt att avgöra vilka mål som enligt densamma böra få dragas under högsta domstolens prövning.

Med detta vill jag ha sagt, att om reservanternas förslag skall antagas, så är det såvitt jag förstår nödigt, att dispensbestämmelserna underkastas en noggrann och ingående granskning med hänsyn till den nya princip, som skall genomföras, och sådant har icke kunnat ske. Att i närvarande stund utan dylik föregående undersökning våga godkänna den princip och det ändringsförslag som reservanterna föreslagit leder uti det obekanta och kan ej tillstyrkas.

Detta är nu det skäl utöver de förut i debatten framförda, som jag har velat särskilt framföra.

För öfrigt får jag säga, att hela vårt rättegångsväsende, sådant det f. n. är anordnat, passar så illa till konformitetsprincipen, som överhuvud taget något kan passa illa till ett annat. Det är så att i vår rättegång göres ingen skillnad mellan bevisfrågan och rättsfrågan. Det är tillåtet att komplettera processmaterialet ända in i det sista. Följden kan bli och blir ej sällan, att vid avgörande av

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

mål i hovrätten föreligger ett annat och nytt bevismaterial jämfört med vad som förefunnits i underrätten. Att under sådana förhållanden som avgörande faktum i fråga om rättigheten att gå till kungs uppställa om konformitet mellan domstolarna råder i det resultatet, vartill de kommit är mycket litet tillfredsställande.

Det har påpekats, och jag kan ej underlåta att erinra därom, hurusom konformitetsprincipen rent av inbjuder parterna till sådana där små tricks, som man alltid kan hitta på för att bana sig väg för fullföljd att mål, som annars ej skulle vara revisibila. Det behöves ej mycken intelligens hos en part, allra helst om han tager hjälp av en advokat, att på ett eller annat sätt ordna så, att hovrätten blir nödsakad att göra en ändring i underrättens beslut, varav då följer att rätten till talans fullföljande står öppen.

Med hänsyn till de skäl, som förut under debatten blivit anförda, och i betraktande av den särskilda betänklighet, som jag med detta yttrande velat framföra, den nämligen, att det ej går för sig att i det riksdagen förelagda lagförslaget föra in en ny, främmande princip utan risk för obehagliga följder, som i närvarande stund icke äro möjliga att förutse; — med hänsyn till allt detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! De två sista talarna ha sökt skrämma kammaren från att bifalla herr Schottes och min reservation genom att mana fram åtskilliga faror, som skulle hota, ifall man ginge på vår väg. Herr Svensson hänvisade i sådant avseende därpå, att, om man skulle ställa det så, att konformiteten bleve gällande, så skulle det särskilt för arbetarna bli riskabelt, därför att det kunde hända, att bägge underdomstolarna hade en mindre upplyst social åskådning, som skulle medföra, att de vore benägna att båda följas åt i att underkänna ett i och för sig rättmätigt rättsanspråk, medan man däremot hade större utsikt att vinna gehör för ett sådant rättsanspråk hos högsta domstolen. Och den sista ärade talaren, laguskottets ordförande, har pekat på två saker. Dels har han velat göra gällande, att det skulle vara svårt att på ett formellt tillfredsställande sätt i alla detaljer genomföra konformitetsprincipen, om man nu skulle bifalla den av oss föreslagna lydelsen av § 5, och dels har han återigen tagit upp historien om att konformitetsprincipen skulle vara ägnad att göra det möjligt för parterna att genom varjehanda tricks kringgå lagens bestämmelser om fullföljdsrätten.

Jag skall taga den sista invändningen först. Jag förmodar, att laguskottets ärade ordförande av en eller annan orsak var förhindrad att åhöra mitt anförande på förmiddagen. Annars hade han kanske funnit, att just samma möjlighet att genom en eller annan åtgärd av parterna ställa så till att ett mål, som icke får fullföljas i högsta domstolen, kan komma dit, finnes likväl, i lika stor utsträckning, om man accepterar förslaget om summa revisibilis, som om man antar konformitetsprincipen. Det låter mycket väl tänka sig, att en person, som har en fordran hos en annan person på 1.480

kronor, för att möjliggöra, att saken drives till högsta domstolen, ökar på sin fordran till 1,500 kronor, och då har han kringgått lagens stadgande. Å andra sidan kan det tänkas, att en person är skyldig en annan 1,500 kronor, men för att betaga motpartens hans lagliga rätt att gå till högsta domstolen, gör en avbetalning på ett mindre belopp, medan målet är i hovrätten. Och således kringgår han lagens stadgande och hindrar målets fullföljande i högsta domstolen.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.*

(Forts.)

Vad beträffar att det skulle vara farligt att göra en sådan här principiell ändring beträffande grunden för fullföljdrätten, därför att det kan hända, att man icke på samma gång vidtager alla detaljändringar, som av en sådan principiell ändring påkallas, så vill jag meddela, att herr Schotte och jag hänvänt oss till processkommissionens sekreterare, som också varit föredragande i lagutskottet, och han har välvilligt ställt sin sakkännedom till vårt förfogande och hjälpt oss formulera det förslag, som i reservationen framlagts. Och jag föreställer mig, att man med fullt förtroende kan lita på att han tagit hänsyn till behovet av de specialbestämmelser, som av en sådan ändring kunna betingas.

Slutligen och huvudsakligen vill jag gentemot såväl herr Svenssons farhågor som herr Peterssons i Lidingö villastad farhågor säga, att man kan med fullt förtroende peka på den utväg, som herr Petersson i Lidingö villastad också nämnde, nämligen på den ökade möjligheten till dispens från lagens regler, som herr Schotte och jag i reservationen föreslagit.

För övrigt är det så, mina herrar, att vilken princip man än bestämmer sig för i detta avseende — om vi nämligen utgå ifrån, som jag hoppas vi kunna göra, att alla principer äro i viss mån godtyckliga — vilken princip, säger jag, man än utgår ifrån, så är det alldeles nödvändigt, att man har en säkerhetsventil, genom vilken man kan släppa igenom en del mål, beträffande vilka det synes oegentligt, att de ej skola gå till högsta domstolen. En sådan säkerhetsventil ha ej blott Kungl. Maj:t och utskottet, utan även herr Schotte och jag föreslagit. Vi vilja i det avseendet att man skall ställa det så, att det kan släppas igenom flera mål, än som skulle bli möjligt enligt utskottets förslag.

Herr Petersson i Lidingö villastad har redogjort för innehållet i en del av vår reservation. Han pekade på, att vi föreslå, att sådan dispens skall medgivas, då omständigheterna i målet äro sådana, att utgången är »av synnerlig betydelse utöver det särskilda fall, varom dömt är». Men jag vill erinra om, att i reservationen ingår, att dispens skall äga rum även då »för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att en parts talan varder av Konungen prövad». Jag ger lagutskottets ordförande obetingat rätt i att denna paragraf, sådan den av oss är formulerad, är en kautschuksparagraf. Det är riktigt, och det är meningen, att den skall så vara. Ty det är svårt för oss att i detta ögonblick överskåda, i huru stor utsträckning användning av dispensrätten kan bliva erforderlig, och då är det lämpligt, att man konstruerar paragrafen så.

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

att högsta domstolen har i sin hand att på sätt omständigheterna bjuda reglera saken. Jag tror, att man i det avseendet med fullt förtroende kan lita på högsta domstolens goda vilja och förmåga.

(Forts.)

Jag tror således, herr talman, att de farhågor, som här frammanats, icke äga tillräcklig grund, och jag ber därför att få yrka avslag på utskottets förslag ifråga om denna paragraf och bifall till den av herr Schotte och mig avgivna reservationen.

Herr Westman: Herr talman! Jag begärde ordet, då den föregående talaren till bemötande av de invändningar, som lagutskottets ordförande gjort därom att konformitetsprincipen icke väl låter inpassa sig i föreliggande förslag, åberopade, att han hos processkommissionens sekreterare, som även varit föredragande i lagutskottet, hade inhämtat, att sådant icke torde möta några svårigheter. Jag kan i anledning härav icke underlåta att citera följande skriftliga yttrande av denne åberopade processkommissionens sekreterare. Han säger: »I varje fall är det säkert, att ett avskärande av mål efter konformitetsprincipen icke låter förena sig med det för riksdagen framlagda förslaget till lag om högsta domstolens tjänstgöring på avdelningar. Antingen måste det beräknade antalet arbetsveckor på dömande avdelningar väsentligen minskas, kanske ända ned till det nuvarande, och därigenom den förhoppning, man ställt på ökningen av veckoantalet ur synpunkten av balansens avarbetande, helt och hållet grusas, eller också måste den bestämmelse upphävas, som går ut på att högsta domstolen skall vara skyldig avverka alla dispensansökningar, i mån som de inkomma. Sistnämnda åtgärd skulle återigen få till följd, att dispensbalanser komma att hopas in stället för de gamla balanserna av oavgjorda mål.» Detta är visserligen icke en invändning, att konformitetsprincipen icke skulle låta inpassa sig i själva den lagtext, vi nu avhandla, men lagförslaget om högsta domstolens arbete i större utsträckning än nu på fem-mannaavdelningar hänger så intimt tillsammans med den lag, som är föredragen, att jag anser, att detta yttrande väl är värt att åberopa såsom stöd för den mening, lagutskottets ordförande uttalat.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! I anledning därav, att herr Pettersson i Södertälje åberopat, att sekreteraren i processkommissionen granskat reservanternas förslag och icke haft någon anmärkning däremot, ber jag få meddela, att processkommissionens sekreterare, som hört detta yttrande, nyss hos mig anmält och bett mig framföra, att han funnit sig synnerligen obehagligt berörd av detta åberopande. Förhållandet är, att de båda reservanternas lämnat honom sitt förslag till paragraf och bett honom se på det, men att han därvid fått allenast några timmar på sig, så att det på den korta tid som stått honom till buds, icke varit honom möjligt att underkasta förslaget den ingående granskning som kräves för ett yttrande av den beskaffenhet, att man sedan kan fullständigt stå för det. Jag har endast på hans begäran velat lämna kammaren denna upplysning, så att icke åberopandet av

hans auktoritet i detta fall skall få annan betydelse än det verkliga har.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Vid det principiella avgörandet på förmiddagen gav jag min röst för det yrkande, som framställdes av herr Lindhagen, därför att jag för min del anser, att det borde framföras till övervägande, huruvida icke samtliga förmögenhetsrättsliga mål borde avskäras från fullföljd. Sedan detta yrkande fallit, står man nu faktiskt i valet emellan principen om summa revisibilis och konformitetsprincipen. Jag vill endast hava uttalat, att jag för min del har det bestämda intrycket, att det är godtycke, vilken väg man än väljer, men att olägenheterna dock för mig synas betydligt större vid tillämpning av konformitetsprincipen än vid tillämpning av den andra. I sakernas nuvarande läge skall jag därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.*

(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman! Denna fråga debatterades så mycket under förmiddagens plenum, att jag icke har något egentligt att tillägga till vad jag då sade, utan jag skall inskränka mig till att instämma i vad lagutskottets ordförande i afton anført. Varför jag nu begärde ordet, var en särskild orsak. Herr Pettersson i Södertälje utgick ifrån att lagutskottets ordförande icke varit närvarande i dag på förmiddagen, då herr Pettersson i Södertälje höll sitt anförande, enär i så fall lagutskottets ordförande icke skulle kommit med sitt anförande i samma skick det nu hade. Jag var närvarande, när herr Pettersson i Södertälje höll sitt anförande, och jag blev icke alls övertygad av hans exempel, och lika litet blev jag övertygad, då jag hörde samma exempel upprepas nu. Herr Pettersson i Södertälje sade, att det går på samma sätt att kringgå lagen, om summa revisibilis införes, som om fullföljdrätten bygges på konformitetsprincipen. Helt enkelt kan man kringgå lagen så, sade han, att käranden i stället för att yrka 1,500 kronor, som utgör hans verkliga fordran, yrkar 1,600 kronor. Jag tror, att käranden betänker sig mer än en gång, innan han gör det, ty om han alldeles obefogat yrkar 1,600 kronor i stället för 1,500 kronor, riskerar han att själv få stå sina rättegångskostnader.

Herr Pettersson i Södertälje talade vidare om reservanternas särskilda mening i 6 §. Han medgav — och det är alldeles givet, att ett sådant medgivande måste ske — att konformitetsprincipen måste förutsätta dispens i större utsträckning än summa revisibilis. Han medgav vidare, att bestämmelsen här, sådan som reservanterna förordat den, är en kautschukparagraf. Han syntes till och med anse, att detta är en förtjänst, men det tycker icke jag. Jag skall be att få särskilt framhålla, hurudan lydelsen är. Högsta domstolen skulle ha rätt att medgiva dispens, »när omständigheterna i målet eljest äro sådana, att dess utgång kan bliva av synnerlig betydelse utöver det särskilda fall, varom dömt är». Herr Pettersson i Söder-

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)

tälje uttalade sitt fulla förtroende för högsta domstolen, och det behöver jag icke säga, att det har också jag i högsta grad, men jag inser dock, att även högsta domstolen, om den skall kunna bevara sitt stora anseende, måste hava bestämda regler att döma efter. Det kan emellertid icke sägas, att den skulle få det, om detta bleve lag, utan den kunde fullkomligt godtyckligt giva dispens åt den ena, men icke åt den andra.

Herr Lindhagen: Då mitt förslag om samtliga förmögenhetsrättsliga måls utslutande med angivna undantag icke vidare föreligger på dagordningen och jag icke har tillfälle att giva någon positiv formulering åt denna paragraf, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av nämnda paragraf i den lydelse, som föreslagits av herrar Schotte och Pettersson i Södertälje i den av dem avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Pettersson i Södertälje, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 § i lagutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda § i den lydelse, som i avgiven reservation föreslagits av herrar Schotte och Pettersson i Södertälje.

Voteringen utvisade 119 ja mot 45 nej, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf.

6 §.

1 mom.

Enligt utskottets förslag skulle momentet lyda sålunda:

1 mom. I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av allmän åklagare eller målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, varå straffarbete eller avsättning efter lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid.

Allmän åklagares talan i mål, som ovan sagts, må ej fullföljas av annan än justitiekanslern eller riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)*

Uti de vid utlåtandet fogade reservationerna hade, så vitt desamma avsåge förevarande moment, yrkats

av herr *Alexanderson*, med vilken herrar *S. F. E. Söderbergh* och *Stärner* instämt, att momentet måtte erhålla följande lydelse:

1 mom. I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas: av målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, varå straffarbete eller avsättning efter lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid.

Allmänt åtal må i mål, som ovan sagts, ej fullföljas av annan än justitiekanslern eller riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman.

av herrar *Schotte* och *Pettersson* i Södertälje, att åt momentet måtte givas den av herr *Alexanderson* föreslagna avfattningen; samt

av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna, att momentet måtte erhålla denna lydelse:

1 mom. I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av allmän åklagare — — — kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid eller för brott, som i 10 kap. 14 § eller 15 kap. 22 § strafflagen sägs, fällt till böter.

Vidare hade herr *Lindhagen* uti särskilda reservationer dels gjort vissa uttalanden beträffande åklagares rätt att fullfölja talan mot hovrätts utslag i brottmål, dels ock under hänvisning till sin reservation emot förslaget i dess helhet och därest hans yrkande om avslag å propositionen ej bifölles, förklarar sig huvudsakligen instämma i vad som yrkats av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna i deras vid lagförslaget fogade reservation.

Efter föredragning av momentet lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

Herr Persson i Norrköping, som yttrade: Herr talman! Förevarande paragraf avser att från fullföljd avskära vissa mål, där allmänna åklagaren eller målsägaren enligt bestämmelse i detta första moment icke må fullfölja till högsta domstolen talan i mål i annat fall än för brott, varå straffarbete eller avsättning enligt lag kan följa; och i vad gäller tilltalad, att han icke må fullfölja mål till högsta domstolen, med mindre han blir sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott som förut nämnts eller för annat brott dömd till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid. Med andra ord, i vad gäller tilltalad, som jag här närmast intresserar mig för, så äger han icke rätt att gå upp till högsta domstolen med ett mål, där han blivit dömd till böter, enligt en lagparagraf, efter vilken blott fängelse eller böter kan följa. Det är ju självfallet, att man ej, då det gäller att minska högsta domstolens arbetsbörda och påskynda rättskipningen, med fog kan motsätta sig ett visst avskärande även av brottmål, d. v. s. av sådana mål, där det ädömda straffet är av mera obetydlig art. Men undantag från denna regel anser jag dock böra finnas på grund av särskilda skäl. Det finnes nämligen i vår strafflag särskilt ett par paragrafer, som av stora lager av befolkningen betraktas såsom varande undantagslagar, såsom varande klasslagar, och efter vilka lagparagrafer fängelse och böter kunna följa, men icke straffarbete. Den allmänna uppfattningen är naturligtvis ytterst känslig i vad gäller domslut, som av domstolarna fällts efter nämnda paragrafer, och vi ha sett, hurusom vid särskilda tillfällen under socialt eller politiskt upprörda tider underdomstolarna ofta synas liksom gripna, omedvetet visserligen, av en partisk uppfattning, i vad gäller brottets art och beskaffenhet, och därför äro benägna att klämma till med straff i de fall, då sådant icke borde förekomma. Jag erinrar om de många åtal efter Åkarpslagen, som väcktes under år 1909 och i början av år 1910, och hurusom underdomstolarna i stor utsträckning biföllo åklagarens åtal och dömde till fängelse och böter, men hurusom, när dessa mål gingo upp till högsta domstolen, denna gjorde nära nog rent hus och frikände de tilltalade i motsats till de domar, som underrätterna fällt. Samma ställning i förevarande avseende som Åkarpslagen intager, kan man säga att den s. k. Staafflagen, 10 kap. 14 § strafflagen står. Även denna bestämmelse betraktas av stora lager av befolkningen såsom havande klasslags karaktär. Jag har för min del ansett, att i dessa speciella fall bör målsägaren alltid äga rätt att gå till högsta instans för att få sitt mål prövat. Jag har ansett och i likhet med mig herr Svensson i Eskilstuna, att man under dessa tider, i de fall, då åtal väckas efter dessa paragrafer, har att vänta den största kallblodighet och därigenom även den största rättvisan i den högsta instansen, som står mera främmande och mera opåverkad av de dagpolitiska strömningarna, än vad underdomstolarna i allmänhet på grund av förhållandenas makt måste anses göra.

På grund av dessa av mig i korthet lämnade upplysningar tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig och herr

Svensson i Eskilstuna på sid. 97 framförda reservationen, genom vilken ett tillägg skulle fogas till 6 § 1 mom. 3:e stycket av sådan lydelse, att efter »fängelse eller mistning av ämbete på viss tid» skulle det komma att heta »eller för brott, som i 10 kap. 14 § eller 15 kap. 22 § strafflagen sägs, fällts till böter». Därigenom skulle dessa straff, ådömda efter såväl Staafflagen som Åkarpslagen, under alla förhållanden, när part så önskar, komma under högsta domstolens prövning och omdöme, något som jag anser vara synnerligen välbetänkt. Så länge dessa paragrafer anses intaga en undantagsställning i strafflagen, böra de även enligt min mening intaga en undantagsställning i processuellt avseende.

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm och *Törnkvist*.

Härpå yttrade

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman! Enligt lagutskottets förslag skulle allmän åklagares talan i brottmål få fullföljas hos högsta domstolen endats av justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen, och dessa åklagare skulle få fullfölja talan endast i det fall, att deras talan avsåge ansvar för brott, varå enligt lagen straffarbete eller avsättning kan följa. Här emot kan den invändningen göras, att det knappast torde vara behöfligt att på sätt som skett binda händerna på dessa högt betrodda åklagare. De måste förutsättas äga synnerligen höga kvalifikationer för sitt kall, de måste anses äga ett så pålitligt omdöme och de ha en så grannlaga ställning, att man icke torde behöva befara, att de skola i onödan fullfölja mål hos Kungl. Maj:t. Det är ju så, att detta lagförslag väsentligen tillkommit därför, att allmänheten i stor utsträckning missbrukat rätten att processa, men jag har aldrig hört, att man tillvitat nu ifrågavarande höga åklagare, att de missbrukat rätten att fullfölja mål till högsta domstolen. För övrigt är ju i de av riksdagen antagna instruktionerna för justitieombudsmannen och militieombudsmannen den bestämmelsen intagen, att de skola fullfölja sin talan själva, och vidare har däri stadgats, att de skola göra det endast när synnerliga skäl därtill äro. Slutligen vill jag erinra därom, att, när högsta domstolen år 1906 behandlade ett förslag av samma art som nu förevarande, så anmärkte domstolens flesta ledamöter, att det ej förelåg anledning att på detta sätt inskränka justitieombudsmannens rätt att fullfölja talan. Det förefaller därför, som om man skulle utan risk kunna låta Konungens och riksdagens ifrågavarande ombudsmän få fullgöra sitt värv utan någon i denna lag stadgad ytterligare inskränkning.

Jag ber således, herr talman, att få yrka avslag å utskottets förslag i denna och bifall till den av herr *Alexanderson* m. fl. avgivna reservationen.

Herr *H o l m d a h l*: Herr talman! Det tillägg till ifrågavarande

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(FORTS.)

de paragraf, som herr Sven Persson m. fl. reservationsvis påyrkat, och som går ut på att i vissa mål bereda en sakfällad svarandepart obegränsad fullföljdsrätt, står i själva verket i strid med den princip ifråga om fullföljdsrätten i brottmål, på vilken det kungliga förslaget är grundat. Enligt detta förslag är fullföljdsrätten ej bunden vid vissa bestämda brott, utan har gjorts beroende av det straff, som följt eller kan följa på den brottsliga handlingen. Sålunda äger den, som blir sakfällad för brott, för vilket i straffskalan ingår straffarbete eller avsättning, alltid rätt att fullfölja talan mot hovrättens dom, oavsett om i straffskalan ingår lindrigare straff, och oavsett huruvida svaranden blivit ådömd endast böter. Ingår i straffskalan ej strängare straff än fängelse eller böter, äger svaranden fullfölja målet endast i det fall, att han blivit ådömd fängelse, men däremot icke om han blivit ådömd böter. Det är från den sistnämnda regeln som reservanterna nu vilja göra undantag för vissa bestämda brott, nämligen brott mot 15 kap. 22 § strafflagen och emot 10 kap. 14 § samma lag. Det första lagrummet avser som bekant den s. k. Åkarpslagen, det sista vad man kallar prisande av brottslig handling. En person, som enligt dessa lagrum fälltts allenast till böter, skulle sålunda enligt reservanternas förslag alltid äga rätt att fullfölja talan i högsta domstolen.

De skäl, som reservanterna anført för den undantagsställning de velat bereda särskilt åkarpsmålen, ha angivits i motiveringen, och gå ut på, att högsta domstolens rättskipning på detta område visat sig vara av den allra största betydelse, och att Åkarpslagen är en undantagslag eller en klasslag, som också borde betinga en motsvarande undantagslag i processuellt hänseende.

Vad nu det första skälet beträffar, eller att rättskipningen i högsta domstolen beträffande åkarpsmålen varit av största betydelse, så vill jag däri giva reservanterna obetingat rätt. Det kan icke nekas, att särskilt under de närmaste åren efter Åkarpslagens tillkomst underdomstolarna i många fall givit denna lag en vidsträcktare tolkning, än från början med den avsetts, och jämväl vid straffmätningen ådömt strängare straff, än förhållandena påkallat. Men i sådana fall har högsta domstolen på ett synnerligen kraftigt sätt korriberat underdomstolarnas utslag. Av de tillgängliga prejudikatsamlingarna framgår ju, att högsta domstolen i ett betydande antal fall ändrat underdomstolarnas utslag. Det ligger i sakens natur, att alla dessa prejudikat under kommande tider komma att bli för underdomstolarna vägledande och normerande. Våra underdomstolar och våra hovrätter ha, som en författare helt nyligen framhållit, en sådan respekt för högsta domstolens prejudikat, att det ytterst sällan förekommer, att man i dessa instanser uppsåtligen bryter mot eu rättsregel, som tillämpats av högsta domstolen. Man har därför all anledning antaga, att våra underdomstolar för framtiden skola ställa sig till efterrättelse den tolkning, som högsta domstolen givit åt de åkarpsmål, som blivit dit fullföljda. Men vid sådant förhållande torde väl den omständigheten, att Åkarpslagen under sitt tidigaste skede på ett mindre tillfredsställande sätt tolkats av underdomsto-

larna icke utgöra tillräckligt skäl för att i processuellt hänseende bereda åkarpsmålen en särskild undantagsställning.

Skulle emellertid i fråga om dessa mål vid underdomstolarna en rättsuppfattning, stridande mot den, som tagit sig uttryck i högsta domstolens förut meddelade utslag göra sig gällande, då föreligger en sådan bristande enhetlighet i rättstillämpning, som enligt förslaget 13 § utgör laga skäl för att låta ett sådant mål dispensvägen fullföljas till högsta domstolen. Det andra skälet som blivit åberopat av reservanterna är, att Åkarpslagen är en klasslag eller en undantagslag. Ja, Åkarpslagens egenskap av undantagslag har vid mer än ett tillfälle under de debatter vi fört här i kammaren blivit framhållen. Och denna dess egenskap har också från socialdemokratiskt håll åberopats som ett tungt vägande skäl för denna lags undanröjande. Det verkar därför något överraskande, då man nu från samma håll påyrkar en ny undantagslag, denna gång på det processuella området. Man resonerar som så, att då man har en undantagslag på det straffrättsliga området, så är det icke mer än tillbörligt, att de personer som drabbas av straff efter denna lag, också skola intaga en undantagsställning i processuellt hänseende. Ja, så kan man visserligen resonera, men det kan väl icke förnekas, att ett sådant resonemang icke står i god samklang med den principiella ståndpunkt i fråga om undantagslagar, som man från socialdemokratiskt håll förut intagit. Då man talar om Åkarpslagen som en klasslag, så är detta påstående så tillvida rätt, att det är personer tillhörande en viss samhällsklass som hittills drabbats av denna slags ansvarsbestämmelser. Men den omständigheten att vissa personer bryta emot en viss lag bör väl ändå icke utgöra en tillräcklig anledning för att bereda dessa personer i processuellt hänseende en privilegierad ställning. Skulle man slå in på en sådan väg, så fruktar jag för att man skulle komma till rätt betänkliga konsekvenser. Jag vill erinra om att det gives även andra strafflagsbestämmelser, som rikta sig mot vissa bestämda samhällsklasser. Jag behöver bara peka på 25 kap. strafflagen, som riktar sig mot ämbets- och tjänstemän, och lagen om arbetarskydd, vars straffbestämmelser så gott som uteslutande rikta sig mot arbetsgivare på det industriella området. Nu är det visserligen så, att ämbetsbrott, därför att i straffskalan jämte böter ingår mistning av ämbete på viss tid, alltid kunna fullföljas i högsta domstolen, men ifråga om brott mot lagen om arbetarskydd gäller ju, att då böter ådömas, får målet icke fullföljas till Kungl. Maj:t.

Jag vill med det anförda ha sagt, att om man vill bereda en undantagsställning i processuellt hänseende, för vissa samhällsklasser, så får man nog också taga konsekvenserna och utsträcka denna undantagsställning även till andra samhällsklasser om yrkande där- om fastställes. Men därigenom skulle effekten av den inskränkning i fullföljdrätten, som nu ifrågasättes, väsentligt förfelas.

Då riksdagen i skrivelse 1913 till Kungl. Maj:t uttalade sig för en begränsning av fullföljdrätten genom införande av en summa revisibilis, uttalades på samma gång önskvärldheten av att fullföljdsrätt måtte medgivas i fråga om mål av särskilt betydelsefull be-

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)

skaffenhhet, exempelvis jordatvister. Något sådant undantag förekommer som bekant icke i det föreliggande lagförslaget. Men det skulle icke förvåna mig, om man nu även från lantmännens håll krävde en undantagslagstiftning beträffande just dessa jordatvister. Man har i det avseendet riksdagens eget uttalande att stödja sig på. Jag tror emellertid, att om man vill undvika sådana konsekvenser, gör man nog klokast i att avstå från all undantagslagstiftning på ifrågavarande område och åtnöja sig med Kungl. Maj:ts förslag.

Vad jag här yttrat om åkarpsmålen gäller i stort sett även om den andra klass av mål, som reservanterna velat bereda en undantagsställning, nämligen brott mot 10 kap. 14 § strafflagen vilka reservanterna velat likställa med åkarpsmål.

Till sist några ord med anledning av den reservation, som vid denna paragraf fogats av herr Alexanderson m. fl. och som går ut på att åt riksdagens justitieombudsman och militieombudsman samt åt justitiekanslern bereda rättighet att i alla mål som falla under allmänt åtal fullfölja talan hos Kungl. Maj:t. Dessa åklagare skulle följaktligen icke vara skyldiga att för de fall, som omförmålas i förslagets 13 § begära tillstånd hos högsta domstolen för talans fullföljd. Såsom skäl för detta yrkande har anförts, att dessa åklagares ställning, deras erfarenhet och verksamhet är sådan, att bedömandet huruvida ett mål vore av beskaffenhet att böra hänskjutas till högsta domstolens avgörande med fullt förtroende skulle kunna läggas i deras händer. Jag vill med anledning av detta uttalande säga, att det ingalunda är något underskattande av dessa höga åklagares kvalifikationer, som föranlett utskottet att ifråga om mål, som avses i förslagets 13 § föreskriva, att prövningen av fullföljdsrätten skall förläggas till högsta domstolens dispensavdelning, utan det är helt och hållet principiella skäl. Dessa åklagare äro trots sin höga ställning liksom åklagare i underrätterna parter i målet, och ur synpunkten av parternas likställighet kan det inte vara lämpligt eller riktigt att den ena parten skulle ha rätt att utan vidare fullfölja talan i högsta domstolen, under det den andra parten skulle vara skyldig begära särskilt tillstånd för talans fullföljande. I övrigt lär det väl för vinnande av enhetlighet vid bedömandet av vilka mål som enligt 13 § böra få fullföljas i högsta domstolen vara riktigast och lämpligast, att denna prövning överlämnas åt en myndighet, en dömande myndighet, och icke, såsom enligt reservanternas förslag skulle bliva fallet, åt fyra myndigheter, en dömande myndighet och tre åklagare. På grund av vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Blott några få ord till bemötande av den föregående ärade talarens uttalande. Han säger bland annat, att det ingalunda kan vara konsekvent socialdemokratisk politik att yrka på en undantagslagstiftning i den processuella lagen. Nej, naturligtvis skulle vi helst önska få bort undantagsbestämmelserna både i strafflagen och processlagen. Men när det nu finnes i strafflagen en undantagsbestämmelse till skada för

arbetarna, som vi tyvärr inte kunna få bort, så anser jag det ingalunda inkonsekvent att yrka på en undantagsbestämmelse i den processuella lagstiftningen, en bestämmelse som gynnar just de arbetare, som missgynnas i strafflagen. Någon inkonsekvens däri kan jag ingalunda se. Nu säger herr Holmdahl att man kan begära samma rätt för ämbetsmännen, men ögonblicket därefter erinrar han sig att ämbetsmännen i alla fall gå fram med sina mål till högsta domstolen. Således skulle, enligt herr Holmdahl, någon jämförelse inte kunna gälla mer än den en gång förut omtalade så kallade undantagslagen om förbud mot minderårigas arbete och om skydd för yrkesfara i arbetet. Ja, men mina herrar, skola vi verkligen tro, att herr Holmdahl med sin för övrigt fina och upphöjda uppfattning i rättsfrågor, som jag ber att få ge min allra största högaktning, att det skulle vara herr Holmdahls allvarliga mening att jämställa yrkesfarelagarna med Åkarpsslagarna i vad det gäller deras egenskap av undantagslagar. Jag tror inte det är herr Holmdahls allvarliga mening, ty de kunna helt enkelt icke jämföras i detta avseende.

Detta är de enkla, torra fakta som enligt min mening föreligga och vilka motivera mitt yrkande.

För övrigt ber jag för att förenkla propositionen att få förändra mitt yrkande därhän, att jag yrkar bifall till herr Alexandersons reservation med tillägg utav min och herr Svenssons i Eskilstuna reservation. Jag återtager således, herr talman, mitt förra yrkande och yrkar bifall till herr Alexandersons reservation med tillägg av det tillägg, som finnes i min reservation. Då blir det blott två förslag därest nämligen herrar liberaler, som yrkat bifall till herr Alexandersons förslag, gå med på detta och rösta därför, vilket jag hoppas.

Herr Lindhagen: Jag yrkade i lagutskottet att mål i allmänhet av social och politisk natur skulle kunna fullföljas i högsta domstolen oavsett de inskränkande bestämmelserna, därest man kunde finna någon formulering för detta.

Det är fullföljandet av det reservationsinlägg, som jag gjorde vid 1913 års riksdag, och som jag verkligen sörjde över att inte ha återgivit i min reservation, men som jag till min glädje nu finner återgivet i herr Perssons i Norrköping och Svenssons i Eskilstuna reservation på sid. 90 där de återgivit min uppfattning, att ifall konformitetsprincipen skulle tillämpas, så borde det icke få ske i mål av social och socialpolitisk innebörd. Med återopande av dessa skäl har jag yrkat ett sådant undantag i allmänhet här. Nu har denna sak fått många olika formuleringar, men såsom jag har velat ha den finnes den inte formulerad. Den har jag inbegripit i yrkandet om skrivelseförslag. Men nu får jag falla tillbaka på någon formulering, som delvis åtminstone täcker detta yrkande, och då föreligger detta förslag av herrar Persson och Svensson. Jag vill säga om detta förslag, att det förslag, som ingår i 13 § andra stycket, det innefattar på sätt och vis det här framställda förslaget under 6 §. Man kan nämligen där, då man talar om sociala och politiska förhållanden, även tänka sig att domstolarna skulle

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

medgiva fullföljandet av åkarpsmål och andra mål om brott mot 15 kap. 22 § strafflagen. Men som sagt det är inte säkert. Och därför kan det vara lämpligt att det uttryckligen uttalas att där är fullföljdsrätten ovillkorlig. Det kan visserligen se konstigt ut att man gör undantag för ett par fall bara, men erfarenheten har på ett synnerligen uppseendeväckande sätt visat, att vid stora arbetskonflikter underdomstolarna, både underrätter och hovrätter, farit synnerligen hårt fram med dem som åtalats i åkarpsmål, under det att de anklagade sedan i alla fall fullständigt frikänts av högsta domstolen. En sådan erfarenhet, att högsta domstolen i sådana frågor, såsom representerande den högre myndigheten, måste tänka mer besinningsfullt än underrätterna göra, vilka mer taga del i partistriderna för egen del, det måste leda till att man med hänsyn till sådana erfarenheter uttryckligen fastslår detta i förevarande fall.

Jag vill nu bara säga, att detta är inte tillräckligt vidsträckt. Det finnes nog flera fall som borde tilläggas. Jag tänker mig t. ex. att om man ropar »leve republiken» vid något demonstrationstillfälle och blir bötfälld, så skall det uppfattas som en principfråga och man bör då få klaga hos högsta domstolen. Enligt detta förslag skulle man icke få fullfölja en sådan sak. Nu har det ju förekommit ett sådant fall och hovrätten dömde med tre röster mot två till böter och vederbörande klagade hos högsta domstolen. Men enligt detta förslag skulle en sådan klagan vara utesluten. Jag skulle således till herrar Perssons i Norrköping och Svenssons i Eskilstuna förslag vilja exempelvis också foga detta fall. Men jag skall, herr talman, under förhoppning att det icke vidare måtte återkomma, inskränka mig till att yrka bifall till herr Perssons i Norrköping och Svenssons i Eskilstuna under överläggningen gjorda yrkanden i denna del.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen till en början propositioner beträffande första, andra och fjärde styckena av förevarande moment, nämligen först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av nämnda stycken samt vidare på godkännande av berörda stycken i den lydelse, som reservationsvis föreslagits av herr Alexanderson; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 6 § 1 mom. 1:a, 2:a och 4:e styckena i lagutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda stycken i den lydelse, som i avgiven reservation föreslagits av herr Alexanderson.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)*

Omröstningen utföll med 79 ja, men 94 nej; och hade kammaren alltså godkänt nämnda stycken i den lydelse, som i avgiven reservation föreslagits av herr Alexanderson.

Vidare gav herr talmannen beträffande tredje stycket av ifrågasvarande moment propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av nämnda stycke, dels ock på bifall till det förslag till styckets avfattning, som innefattades i den av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna avgivna reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag till lydelse av 6 § 1 mom. tredje stycket i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, som innefattas i den av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets förslag till lydelse av nämnda stycke.

Voteringen utvisade 90 ja mot 85 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit det förslag till styckets avfattning, som innefattades i den av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna avgivna reservationen.

6 § 2 mom.; 7—12 §§.

Godkändes.

13 §.

Utskottet föreslog följande avfattning av paragrafen:

13 §.

Menar part i något fall, där enligt 5, 6 eller 9 §, 10 § andra stycket, 11 § andra stycket eller 12 § fullföljd av talan ej må äga rum, att det för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att hans talan varder av Konungen prövad, äge han hos Konungen söka tillstånd till talans fullföljande. Är fråga om full-

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)

följd av allmänt åtal, må ansökan, varom nu sagts, endast göras av åklagare, som i 6 § är särskilt nämnd.

Enskild part äge ock, då enligt lagrum, som i första stycket sägs, hovrätts utslag ej må överklagas, söka Konungens tillstånd till talans fullföljande, där han visar, att sådant för honom skulle hava synnerlig betydelse utöver det mål, varom fråga är.

Beträffande förevarande paragraf hade i de vid lagförslaget fogade reservationerna yrkats

av herr *Alexanderson*, med vilken herrar *S. F. E. Söderbergh* och *Stärner* instämt, att andra punkten i första stycket ävensom ordet »enskild» i andra stycket av paragrafen måtte utgå;

av herrar *Schotte* och *Pettersson* i Södertälje, att paragrafen måtte erhålla denna lydelse:

13 §.

Menar part i något fall, där enligt 5, 6 eller 9 §, 10 § andra stycket, 11 § andra stycket eller 12 § fullföljd av talan ej må äga rum, att det för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att hans talan varder av Konungen prövad, eller att omständigheterna i målet eljest äro sådana, att dess utgång kan bliva av synnerlig betydelse utöver det särskilda fall, varom dömt är, äge han hos Konungen söka tillstånd till talans fullföljande;

av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna, med vilka herr *Lindhagen* på sätt här ovan vid 6 § mom. 1 nämnts, förklarar sig huvudsakligen instämma, att till paragrafens andra stycke måtte fogas följande tillägg:

I brottmål må sådant tillstånd jämväl sökas av tilltalad, när det med hänsyn till särskilda omständigheter, såsom målets samband med sociala eller politiska förhållanden, är av vikt, att det samma kommer under Konungens prövning.

Paragrafen föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr *Persson* i Norrköping, som yttrade: Även i denna fråga har jag jämte herr *Svensson* i Eskilstuna tillåtit mig att reservationsvis framföra ett tillägg till den förevarande paragrafen. Vi anse nämligen, att i fråga om möjligheten att dispensvägen få fram mål till högsta domstolen det särskilt i lagen bör betonas, att beträffande brottmål, vilka hava samband med sociala och politiska förhållanden dispens bör beviljas, så att just dessa mål kunna komma upp till högsta domstolen och bliva prövade. Det är nämligen så, att de olika politiska och sociala lidelserna och instinkterna taga sig starka uttryck, icke blott när det gäller mål, som hänföra sig till de båda förut behandlade strafflagsparagraferna, utan även åtskilliga andra paragrafer i strafflagen komma i samma ställning, i samma predikament.

Jag ber blott få erinra om den kautschukbestämmelse, som innehålles i strafflagens 11 kapitel 15 §, vilken behandlar förgelseväckande beteende på allmän plats. Denna paragraf tilllämpa ordningsmyndigheterna vid politiska och sociala demonstrationstillfällen i tid och otid; efter denna paragraf åttalar man och fäller domar. Vidare ber jag att få omnämna en annan paragraf, som i detta avseende även kan vara värd beaktande, nämligen den, som gäller så kallad rekonventionstalan av ämbetsmän emot medborgare, som mot dessa ämbetsmän gjort anmälan hos justitieombudsmannen. När vi nu fått till stånd ett nytt riksdagens ombudsmannaämbete, nämligen militieombudsmannen, förefaller det mig, som om faran för dylik rekonventionstalan i ännu högre grad kommer att bliva för handen, än vad hittills varit fallet. I dessa mål pläga domstolarna ibland hava en synnerlig benägenhet att klämma till med synnerligen höga böter, och när folk sålunda dömes till böter enligt nämnda paragraf, skulle icke dessa domar kunna dragas fram till högsta domstolen och bliva prövade, vilket jag dock anser bör ske.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.*

(Forts.)

Det är dessa och andra liknande lagbestämmelser, som vi åsyfta, då vi föreslagit vårt tillägg om, att dessa mål, som hava särskilt samband med sociala och politiska förhållanden, och beträffande vilka det är av vikt, att de komma under Konungens prövning, skola särskilt påpekas såsom börande få gå till högsta domstolen.

Med anledning av vad jag här yttrat, får jag yrka avslag på utskottets förslag till § 13 samt bifall till den av mig och herr Svensson i Eskilstuna vid utlåtandet fogade reservationen.

Vidare anförde

Herr Lindhagen: Enligt mitt förslag, som fallit, skulle en liknande bestämmelse inflyta, som gällde icke blott brottmål utan även tvistemål. Anledningen är, att i sådana frågor, som hava samband med politiska och sociala förhållanden, kan, mänskligt att döma, domaren icke iakttaga samma oväld som i andra mål, därför att han själv är besjälad av politiska och sociala föreställningar i viss riktning. Därför är det av vikt, att dessa mål få fullföljas i högsta domstolen. Mitt förslag har emellertid, som sagt, nu fallit, och med den formulering, som det nu föreliggande förslaget har, blir det mindre viktigt, visserligen icke alldeles oviktigt, men dock mindre viktigt, att det ej omfattar tvistemål. Därför kan jag med hänsyn till dessa förhållanden finna mig i att inskränka mig till att instämma i herrar Perssons och Svenssons yrkande.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Jag skall be att få yrka avslag på det av herr Persson i Norrköping föreslagna tillägget. Det förefaller mig egendomligt, att han vidhåller

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)

det, sedan han genom föregående votering fått godkänt sitt tillägg till 6 § tredje stycket. Därigenom har han fått ett undantag gjort för sådana mål som de s. k. åkarpsmålen och likartade. Att dessutom påyrka ett generellt stadgande beträffande brottmål, som hava samband med sociala och politiska förhållanden, tycks mig vara att gå för långt i undantag. Och detta synes mig så mycket mindre av behov påkallat som 13 §, sådan den är avfattad enligt utskottets förslag och särskilt om den jämföres med den motive-ring, som utskottet härtill lämnat, otvivelaktigt bereder tillfälle för dessa mål att komma under högsta domstolens prövning, när de verkligen äro av den art att de böra släppas fram dit. Dispens bör meddelas för dem då det för vinnande av enhetlig lag-tolkning och rättstillämpning så kräves, och sådant sker också enligt den paragrafen, men ingalunda kan det vara välbeställt att skapa en extra företrädesrätt för dessa mål. Framför allt stämmer det mycket illa med den jämlikhet för parten, som man kräver av en rättegångsordning, och jag får på denna grund yrka av-slag på det föreslagna tillägget.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Herr talmannen har fäst min uppmärksamhet på, att mitt yrkande icke är formellt riktigt. Jag skall därför be att få återtaga detta yrkande och i stället yrka bifall till utskottets förslag med det tillägg, som i reservationen gjorts av mig och herr Svensson i Eskilstuna.

Herr Lindhagen: Jag måste för min del inlägga en gensaga mot herr Peterssons i Lidingö villastad påstående, ty jag anser, att det bör finnas ett mera generellt stadgande. Man kan visserligen säga, att det som nyss antogs på sätt och vis ingår i detta, men det har redan beslutats av kammaren, att det skall stå så, att man i dessa speciella fall har rättighet till fullföljd till högsta domstolen. Här åter beror det på dispens. Det kan vara oegentligt, att det före-kommer två gånger, men det händer ofta, att så blir förhållandet. Det går enligt min uppfattning icke an att inskränka sig blott till dessa två fall, utan man måste här få en generell bestämmelse för alla sådana fall. Nu sade emellertid herr Petersson i Lidingö villa-stad, att han, på samma gång som han utdömde själva saken, me-nade, att den även med den lydelse av paragrafen, som utskottet föreslagit, skulle bliva tillräckligt tillgodosedd. Det är rätt, att ut-skottet i motiven antytt, att man skulle kunna tolka utskottets förslag på det sättet. Jag vill dock framhålla, att motiv icke äro bindande. Jag har alltid sagt, att man skall akta sig för att slå sig till ro med motiv. Vi sågo nyss, hur det gick ifråga om 3 § i instruktionen för militieombudsmannen. Där lät andra kammaren lura sig med att få motiven, medan första kammaren fick lagtexten i kompromissen. Sedan uppträdde herr Trygger och sade: Jag godkänner beslutet, men tolkningen av motionen blir en framtida fråga för varje fall. Detta blev den stora behållningen av denna kompromiss.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av samma förslag med det tillägg, som föreslagits i den av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren godkänner 13 § i lagutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken med det tillägg, som föreslagits i den av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt utskottets förslag i denna del oförändrat.

Omröstningen utföll med 91 ja mot 86 nej, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av paragrafen med det tillägg, som föreslagits i den av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna avgivna reservationen.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Det under 2:o) upptagna lagförslaget.

Godkändes.

Härefter anmälde herr talmannen till behandling det i 3:o) innefattade förslag till

Lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar.

Ordet begärdes därvid av

Herr Petersson i Lidingö villastad, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det lagförslag, som nu anmälts till föredragning, blir, i vad det avser 2, 3 och 4 §§, beroende av det grundlagsförslag, som är antaget såsom vilande vid förra riksdagen och förelagts denna riksdag men ännu icke avgjorts. Med anledning härav får jag hemställa, att kammaren ville besluta, att de beslut,

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

som kammaren kommer att fatta beträffande förslaget till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, skola gälla allenast under förutsättning, att det i konstitutionsutskottets memorial nr 1 under 1:o intagna vilande förslaget till ändrad lydelse av 18 och 22 §§ regeringsformen varder av riksdagen antaget.

(Forts.)

Denna hemställan bifölls av kammaren.

1—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Uti en vid ifrågavarande lagförslag fogad med III betecknad reservation hade herr *Lindhagen* yrkat, att mellan lagförslagets 4 och 5 §§ måtte inskjutas en paragraf av följande lydelse:

5 §.

Högsta domstolen skall vid slutet av varje år utse fyra justitieråd att under påföljande år tjänstgöra såsom ordförande å de dömande avdelningarna med åliggande att därvid tillse, att arbetet å varje avdelning bedrives i stadgad ordning och utan onödig tidsutdräkt.

Till detta förslag hade herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna i en likaledes vid lagförslaget avgiven reservation tillstyrkt bifall.

Sedan 5 § i det av utskottet framlagda lagförslaget anmälts till handläggning begärdes ordet av

Herr *Lindhagen*, som anförde: Här har av mig samt *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna yrkats, att, för att bereda en viss arbetsledning i högsta domstolen, vilket enligt vår uppfattning är av vikt och som man också behjärtat i utlandet, det måtte införas mellan 4 och 5 §§ en paragraf av följande lydelse: »Högsta domstolen skall vid slutet av varje år utse fyra justitieråd att under påföljande år tjänstgöra såsom ordförande å de dömande avdelningarna med åliggande att därvid tillse, att arbetet å varje avdelning bedrives i stadgad ordning och utan onödig tidsutdräkt.» Sedan kommer under punkt B) strax efteråt ett yrkande om ett skrivelseförslag i samma syfte, som förordats även av vissa andra ledamöter. För min del har jag ju ansett, att man bör skriva om saken för att få en fullständig organisation och under tiden, som man avvaktar detta, taga den föreslagna paragrafen. Emellertid vill jag nu avstå från detta mitt yrkande, som gör frågan mera komplicerad, samt yrka, att kammaren måtte besluta införandet av en

sådan här paragraf. Förfaller det, så får man sedan falla tillbaka på skrivelseförslaget.

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)

Herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna instämde häruti.

Vidare anförde

Herr *Petersson* i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som nu framföres av herr *Lindhagen*, rör ordförändskapat inom högsta domstolens avdelningar. Frågan har varit uppe till behandling i sammanhang med andra medel, som man ifrågasatt för att göra arbetet inom högsta domstolen mera effektivt. Justitierådet *Hellner* har i sin promemoria också upptagit detta spörsmål men slutat med att säga, att han icke finner skäl förorda det. Jag vill yttra några ord om denna sak, och vad jag då säger, det kommer att gälla även i avseende på det skrivelseförslag i samma syfte som sedermera förekommer till behandling.

Jag vill först be att få konstatera, att det av alla som haft med frågan att göra erkännes, att den vinst, som skulle komma av en sådan anordning som reservanten föreslagit, är synnerligen liten. Detta beror på den särskilda organisation av arbetet, som föreligger inom högsta domstolen. Jag tillåter mig att härom nämna några ord.

Föredragningen, som annars i alla andra domstolar här i landet verkställs av en ledamot av domstolen, besörjes i högsta domstolen av ett särskilt ämbetsverk, den s. k. nedre justitierevisionen. Den har till åliggande att bereda alla mål och när dessa äro färdiga anmäla dem till föredragning i högsta domstolen. Högsta domstolen återigen har ingenting med föredragningen att göra. Den har endast, att när revisionssekreteraren anmält målet färdigt, höra föredragningen och döma i målet. Sedan föredragningen är slut, följer överläggningen till doms, d. v. s. det moment i rättegången, då högsta domstolens ledamöter ha att sinsemellan rådgöra och allenast på detta stadium, då det gäller överläggning till doms, som någon slags arbetsledning skulle kunna göra sig gällande i syfte att spara tid. Nu är det emellertid så, att denna överläggning till doms är, efter vad jag på grund av nioårig erfarenhet kan vitsorda, redan nu inskränkt till det minsta möjliga. Förhållandet är nämligen i regel, att så snart ett mål kräver något närmare övervägande, så skjutes det undan, och den vidare diskussionen får anstå till den s. k. justeringsdagen, som är måndagen efter den vecka då målet varit föredraget. Därefter blir det vanligen i sammanhang med föredragningen icke mer tal om det, utan nästa mål företages till behandling. När återigen måndagen kommer och slutligt beslut skall fattas, då har varje ledamot under veckans lopp läst målet, och har i regel sin ställning och sitt votum klara. Det arbete som då förekommer består vanligen i att samla ledamöternas vota och att, där så finnes nödigt redaktionellt sammanföra sådana, som gå i samma riktning och stödja sig på väsentligen samma grunder. Det är under sådana

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

förhållanden klart, att den arbetsledning, som herr Lindhagen tror skulle verka så stor tidsbesparing, har i detta fall mycket liten betydelse. Den är icke jämförlig med den arbetsledning som kan förekomma exempelvis inom hovrätterna, där ledamöterna själva föredraga sina mål och där det således kan hända, att en ledamot kan ha benägenhet att draga ut på föredragningen. Men sådant skäl finnes icke här. Föredragningen i högsta domstolen blir av andra skäl synnerligen koncentrerad. Det är revisionssekreteraren som föredrager efter en av honom uppsatt skriftlig promemoria, däri han grupperat materialet och dragit ihop allting så mycket som möjligt. Om man såsom reservanterna gjort, jämför vår högsta domstol med högsta domstolar i andra länder, så är det att vilja mäta inkommensurabla förhållanden. Det finns mig veterligen ingen högsta domstol, som är organiserad på det sätt som vår, och skall man tala om arbetsledning, så skall man naturligtvis döma efter förhållandena sådana som de äro här.

Nu är det emellertid så, att den ordning, som vi nu ha utan särskilda ordförande, den giver åtskilliga fördelar, som jag vet. att högsta domstolens ledamöter synnerligen värdera, och jag tycker verkligen det vore skada, om riksdagen emot deras önskan skulle avskära någonting därav. Såsom sådana fördelar kunna angivas: först och främst den absoluta likställighet mellan ledamöterna, som på detta sätt är rådande. Vidare den rationella cirkulation mellan ledamöterna, som nu förekommer. Den är ordnad efter ett gammalt schema, som endast är känt av ledamöterna själva och som verkar så, att det för varje vecka är olika ledamöter på ett visst rum, samma ledamöter tjänstgöra icke tillsammans annat än efter ytterst långa mellantider. Vidare det jämna återkommandet av de s. k. suppleantveckorna, d. v. s. sådana veckor, då ett justitieråd står i reserv, för den händelse någon skulle bliva sjuk, och vilka veckor användas för att klara ut cirkulanter eller annat arbete, som de icke hunnit med under ordinarie tjänstgöringstid. Allt detta skulle nu rubbas, om systemet med fasta ordförande infördes; dessa kunna då naturligtvis icke ingå i cirkulationen. Dessutom är en sådan ordning knappast möjlig, utan att man samtidigt inför någon slags kammaringdelning som finnes i andra högsta domstolar, så att vissa mål föredragas på en viss avdelning. Detta blir emellertid en omläggning, som möjligen kan ske i sammanhang med en förändring i rättegångsväsendet men som för närvarande är svår för att inte säga omöjlig att genomföra. Särskilt vill jag påpeka det enligt min mening synnerligen olämpliga däruti, att en fast ordförande skulle sitta på den dispensavdelning av tre ledamöter, som ingår i det nu föreliggande förslaget. Införandet av en fast ordförande på denna dispensavdelning skulle betyda, särskilt med den formulering andra kammaren nyss givit andra paragrafen i föreliggande lagförslag, att denne ende skulle i dispensmål få ett inflytande, som lagen icke avser att ge honom.

Sålunda, om man summerar ihop vad jag sagt — jag skall inte uppehålla kammaren längre — kommer man till det resultat, att vinsten av det föreslagna arrangemanget är så liten, att den icke

uppväger de fördelar, som finnas i det nuvarande systemet, och som måste uppoffras för densamma. Det är känt, att högsta domstolen själv avböjer den nya ordningen. Jag skulle ock vilja säga det, att om denna nya ordning verkligen skulle kunna beräkna medföra ett hastigare arbetsresultat, så hade, det kunna herrarne vara förvissade om, domstolens ledamöter icke underlåtit förorda den, ty de äro lika angelägna som någon av oss att få balanserna avarbetade. Då högsta domstolen icke ansett sig böra förorda ändring, ligger däri ett mycket gott kriterium på, att ändringen realiter icke har nämnvärt att betyda.

Under dessa förhållanden skall jag anhålla att få yrka avslag på den av herr Lindhagen föreslagna paragrafen, liksom jag i följd härav, på de skäl jag anfört, kommer att yrka avslag på det skrivelseförslag i samma syfte, som även är föreslaget.

Herr Lindhagen: Till en början kunna vi väl vara ense om, att en arbetsledning i en domstol är lika viktig som en arbetsledning på många andra områden. Om vi först se på sådana organisationer som hovrätterna, finna vi, att ledamöterna själva, föredraga där, och att ordförandena där kunna utöva en vidsträckt arbetsledning till äventyrs än i högsta domstolen, enligt den siste talarens förmenande åtminstone. Jag har en långvarig och ingående erfarenhet från båda hållen. I hovrätten tjänstgjorde jag en tid på en division, där ordföranden lade sig särskilt vinn om arbetsledningen, och det gjorde, att på den divisionen avverkade vi ofantligt mycket mer mål än på de andra divisionerna, och det rådde en viss ovilja mot denna division från de andras sida, därför att vi så att säga utåt hade intrycket, att man kunde vinna mycket större arbetsresultat i hovrätten än man gjorde. Men detta var faktiskt därför, att ordföranden på denna division hade en målmedveten arbetsledning. Går jag nu vidare till högsta domstolen, så är det ju så, att där är det dessa revisionssekreterare, som föredraga saken. Men i alla fall, tro icke herrarna, att det har någon betydelse, att det utövas en arbetsledning och en ordnad arbetsledning även där? Den siste talaren sade, att det har så ofantligt liten betydelse. Så är verkligen icke förhållandet. Från den tid, jag tjänstgjorde som revisionssekreterare, minnes jag, att det var en vanlig regel bland oss revisionssekreterare — så var det på den tiden åtminstone — att vi hörde oss för, vilken som satt händelsevis ordförande på en avdelning och därefter rättade vi oss i avseende på hur många mål man borde vara beredd att föredraga. Ty det var en bestämd skillnad på olika ordförande. En voro vi särskilt mycket rädda för — jag kan ju inte här nämna några namn — när han satt ordförande, så slukade han formligen mål. Andra lät diskussionen löpa ut i oändlighet, och det var en riktig fröjd för den föredragande — om man tar det ur den synpunkten — ty antalet mål som man föredrog minskades ju därigenom. Den första ordförande, som jag hade, var alldeles fenomenal, men han hörde också till

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.

(Forts.)

den gamla stammen, som var känd för sin arbetsledning, och då var det dubbelt så många mål, som gick åt som under de efterföljande föredragningarna. Detta har en ofantlig betydelse och icke som den siste talaren sade en högst obetydlig verkan. I denna sak väckte jag en motion 1905, och i anledning av denna motion yttrade presidenten Afzelius, som länge varit ledamot av högsta domstolen, i första kammaren bland annat följande: »Jag anser det vara en förtjänst av motionären, att han uttalat detta, att frågan om arbetets ledning verkligen är något, som bör beaktas.» Där ser den siste ärade talaren, att även kamrater till honom i domstolen kunna ha haft en annan uppfattning än han i denna sak.

Dessutom är det ju meningen här att minska domstolens arbetsbörda och öka arbetsprodukten. Då är detta väl en ofantligt mycket viktigare sak än de hänsyn, som den siste ärade talaren anförde och som verkligen äro av den beskaffenhet, att de icke borde få undanskjuta denna viktiga sak, som i utländska processordningar anses vara en synnerligen viktig angelägenhet vid organiserandet av dessa länders högsta domstolar.

Jag får därför be, att andra kammaren måtte behjärta detta och antingen — och helst — bifalla det förslag, som nu föreligger avfattat, eller åtminstone, om det faller, det skrivelseförslag, som jag framställt.

Härmed var överläggningen angående herr Lindhagens ifrågavarande reservation slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till berörda reservation samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den ifrågavarande av herr Lindhagen vid förslaget till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar under III avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren avslagit berörda reservation.

Voteringen utvisade 102 ja mot 68 nej; och hade kammaren alltså bifallit herr Lindhagens ifrågavarande reservation.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr Lindhagen: Jag vill endast hemställa, att i enlighet med det av kammaren nyss fattade beslutet förevarande paragraf måtte få 6 till nummer i stället för 5.

*Ang. lag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken m. m.
(Forts.)*

Efter av herr talmannen härpå givna proposition godkände kammaren 5 § i utskottets lagförslag med den förändring i avseende å nummerbeteckningen, som föreslagits av herr Lindhagen.

Sedan 6 § i utskottets lagförslag härpå föredragits anförde

Herr Lindhagen: Jag ber blott få yrka, att denna paragraf måtte få 7 till nummer i stället för 6.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes med den av herr Lindhagen föreslagna ändringen i fråga om nummerbeteckningen.

Slutstadgandet; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A)

förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten C)*; och yttrade därvid

Herr Svensson i Eskilstuna: Herr talman! Då kammaren nu står i begrepp att, såsom jag hoppas, godkänna föreliggande skrivelseförslag, tillåter jag mig att, på samma gång jag vill taga fasta på det uttalande, som under förmiddagens debatt gjordes av herr civilministern angående denna sak och som vittnar om hans stora intresse för densamma, även uttala min förhoppning om, att den motivering, som av lagutskottet givits åt detta yrkande genom dess citerande av 1913 års lagutskottsbetänkande i samma ämne — det förekommer här å sid. 16—23 — icke måtte anses på det sättet bindande, att utredningen icke må kunna gå utöver vad där anges, utan att alltså densamma må bliva så allsidig som möjligt. Samtidigt vill jag uttala en önskan om, att denna utredning måtte komma till stånd och leda till resultat så snart som möjligt. Jag vill särskilt framhålla önskvärdheten av, att när det skall övervägas, vilka åtgärder som böra vidtagas för att åstadkomma rättshjälp åt obemedlade, man då också måtte överväga organisatoriska och processreformatoriska åtgärder i det syfte, att underrätterna själva utan anlitan av advokathjälp måtte kunna bringa hjälp åt de rättssökande, som komma med mycket små mål. angående exempelvis reste-

Ang. lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken m. m. rande arbetslöner, betalning för utfört arbete av olika slag, mål, som i allmänhet röra sig om 10, 15, 20 kronor eller så. Jag uttalar förhoppningen att även denna sak måtte komma att omfattas av den nu ifrågasatta utredningen.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ordet begärdes härefter av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Jag ber att få uttala mitt beklagande av, att punkt B gick så hastigt förbi. Jag har jämte åtskilliga andra reservanter i denna punkt framlagt förslag om en del skrivelser, vilka vi här tänkt ägna vår uppmärksamhet åt en längre stund. Men nu är detta tyvärr för sent, vilket, som sagt är att beklaga, då det är fråga om viktiga saker.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående förslag till lagstiftning om testamentsexekutorer, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Om ändrad lydelse av 85 § sjölagen.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 januari 1915 dagtecknad proposition, nr 9, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 66 i första kammaren av herr *C. G. Lindley* och nr 185 i andra kammaren av herr *Thore*.

Herr *C. G. Lindley* hade i sin motion hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta sådan ändring i 85 § sjölagen att, utöver vad i propositionen föreslagits, genom paragrafens avfattning måtte tillgodoses även vis-a i motionen angivna önskemål.

I den av herr *Thore* avgivna motionen hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att följande tillägg skulle göras till den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891:

Uppbringningsfara eller minfara, allaredan genom särskild gottgörelse beaktad vid hyresavtalets ingående, må icke återopas som skäl för entledigande.

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

Utskottet hemställde att riksdagen med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade lagförslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte med avslag å herrar C. G. Lindleys och Thores i ämnet väckta motioner för sin del antaga följande:

Lag

om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.

Härigenom förordnas, att 85 § i sjölagen den 12 juni 1891 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sjöman, som visar, att han kan få fartyg att föra, äge rätt att erhålla entledigande, om han utan ökad utgift för redaren sätter annan duglig karl i sitt ställe. Lag samme vare, där anställning såsom första styrman eller ansvarsmaskinist erbjudes sjöman, som är förhyrd i ringare ställning.

Utbryter krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför min- eller torpedfara, eller inträda under krig sådana ändrade förhållanden, att enligt vad nu är sagt fara för uppbringning eller min- eller torpedfara uppstår, äge sjöman ock rätt att erhålla entledigande.

I de fall, nu äro nämnda, utgår hyran efter ty i 82 § sägs.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt äga tillämpning jämväl där avtalet om anställning dessförinnan ingåtts.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Ingvarson: Herr talman, mina herrar! Det kan måhända synas en smula förmätet att gentemot ett enigt utskott föra fram en avvikande synpunkt, men jag kan dock icke underlåta, att innan beslut fattas i denna fråga, här säga några ord i densamma. Jag har en viss personlig erfarenhet av de förhållanden, under vilka sjöfolket lever, och jag har därför vid studiet av det föreliggande utskottsbetänkandet kommit till den slutsatsen, att det icke uppfyller vad man rimligen har anspråk att förvänta i förevarande situation.

Kungl. Maj:t har här föreslagit viss ändring av nu gällande sjölag med hänsyn till de erfarenheter, som på senare tider gjorts. Kungl. Maj:t har nämligen yrkat, att i lagen skulle införas en bestämmelse av det innehåll, att vid risk för minfara skulle sjöman vara berättigad till avmönstring. Utskottet har på grund av senare tidens händelser funnit, att detta uttryck säkerligen icke täcker allt vad man i detta avseende vill vinna och har därför föreslagit den

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

utvidgningen, att det skulle heta: »min- eller torpedfara». Det är glädjande, att man visat sig förstå den risk, som sjöfolket i detta avseende för närvarande lätt utsättes för, och att man velat i någon mån tillmötesgå dess krav på en något tryggare ställning därvidlag. Men, som sagt, tror jag icke, att vad här föreslagits verkligen täcker det föreliggande behovet. Jag vill nu icke inlåta mig på några uttalanden om sjöfolks rätt att avmönstra i allmänhet, det ligger delvis på sidan om det ämne, som här är på tal, och kommer förmodligen före längre fram i annat sammanhang, och det blir då tillfälle att yttra sig om den saken. Jag skall därför nu endast tillåta mig att säga några ord om själva det nu föreliggande förslaget.

Jag vill då först fästa uppmärksamheten på utskottets motive-ring i andra stycket å sid. 6. Utskottet säger där, efter att något ha ingått på herr Thores motion: »Utskottet finner emellertid även utan ett dylikt tillägg stadgandet vara klart därutinnan, att en viss redan vid hyresavtalets ingående *veterligen förefintlig* risk icke kan sedermera åberopas såsom skäl för avtalets brytande.» Det är mycket bra, att utskottet där satt in detta uttryck »veterligen förefintligt», ty jag utgår ifrån, att det innebär, att det för den påmönstrade sjömannen skall vara veterligt, att en dylik risk förefinnes. Vi böra emellertid taga hänsyn till, under vilka omständigheter sjöfolket lever, och vi skola betänka, huru ofta det inträffar, att en sjöman kommer från en längre resa, avmönstras och går i land; han har icke sett tidningarna och känner icke till vad som hänt ute i världen, och efter kanhända en eller några få dagars vistelse i land tar han ånyo anställning och går till sjöss, och under den korta tidrymd, som han sålunda tillbringat i land har han måhända icke varit i tillfälle att få kännedom om den risk, som kan förefinnas, om en resa skall anträdas i en viss riktning.

Det säges här visserligen, att det skall vara veterligt, att denna risk förefanns, för att sjömannen skall äga rätt att vägra medfölja. Det kan hända, att han, ovetande om, hurudan ställningen är, påmönstrar, men sedan, några dagar, innan han skall lämna hamnen, kommer till insikt om den risk som förefinnes. Men då får han icke lov att avmönstra, ty han borde ha vetat av detta redan vid påmönstringen. Bevisplikten i detta fall åligger enligt denna formulering sjömannen; han skall bevisa, att han saknat kunskap om det verkliga förhållandet. Men det stöter på mycket stora svårigheter för honom att åstadkomma en sådan bevisning, och följden blir då ofta, att han helt enkelt måste göra resan med eller mot sin vilja.

Jag skulle nu för min del ha önskat, att någonting kunnat vidtagas för att skydda sjömannen i detta fall, och jag har den uppfattningen, att utskottet, därest dessa för sjöfolket rent speciella förhållanden överhuvud taget hade varit mera kända, möjligen hade kunnat i sin motivering göra något tillägg, som i någon mån åtminstone inneburit ett försök att skydda sjöfolket i detta avseende. Om man här t. ex. hade uttalat den förhoppningen, att Kungl. Maj:t borde anmoda sjömanshusens ombudsmän och vederbörande konsulter att vid sådan inmönstring, där dylik fara föreligger, innan mönst-

ringen äger rum, upplysa sjömännen om att risk förefinnes. Då hade man varit ett gott stycke på väg för att avhjälpa de värsta olägenheterna härvidlag. Men något sådant uttalande har här icke alls blivit gjort, men jag skulle, som sagt, för min del mycket gärna ha sett, om man kunnat få in något i den vägen här i utskottets motivering.

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

Därest nu riksdagen icke skulle vilja bifalla detta, skulle jag i allt fall vilja begagna tillfället, då jag ser, att en av regeringens ledamöter är här närvarande, att uttala den önskan, att man vid utfärdandet av denna lag måtte taga hänsyn till den synpunkten, att speciellt sjömanshusens ombudsmäns, i görligaste mån även vårt lands konsulers, uppmärksamhet måtte fästas på nödvändigheten av att sjöfolket, innan det påmönstrar under de omständigheter, som lagen avser, erhåller påpekande om att risk föreligger, så att de med öppna ögon taga anställning ombord å fartyget och sålunda icke med ovetskap om den fara, som för dem förefinnes.

Beträffande åter formuleringen av det här gjorda tillägget, vill jag säga, att det enligt min uppfattning icke täcker vad man därmed velat uppnå. Kungl. Maj:t har ansett, att nu gällande sjölag icke skyddar sjöfolket efter de erfarenheter rörande minrisken man på senare tiden gjort. Utskottet har, som jag nyss nämnde, gått ett steg längre och tagit hänsyn även till torpedfaran. Men det finns andra risker, som alldeles icke täckas av denna formulering. Dit hör exempelvis det förhållandet, att ett svenskt fartyg under resa befinner sig i ett främmande lands hamn, som utsättes för bombardemang från en annan krigsförande stats sida. Sjömännen drabbas då av risken att bliva nedskjutna. Men detta täckes icke alls av denna formulering. Man kan tänka sig även ett annat sådant fall, nämligen att i ett livligt trafikerat farvatten en krigsförande nation anordnar luftbombardemang gentemot passerande handelsfartyg. Naturligtvis är en sådan möjlighet icke alls utesluten, även om man vill hoppas, att det icke kommer att ske. Icke heller ett sådant fall täckes av den formulering, som här föreligger. Jag skulle därför önska, att man hade fått en annan formulering, som verkligen hade inbegripit allt vad utskottet och Kungl. Maj:t syftat till. Om man i det så lydande tredje stycket: »Utbrytter krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför *min- eller torpedfara* etc.», utbytt orden »*min- eller torpedfara*» mot t. ex. »fara för förstöring genom sprängning eller beskjutning». Då hade man uppnått just vad jag tror, att man velat uppnå, nämligen en formulering, som verkligen täckte de förefintliga riskerna och som skyddade sjöfolket undan de största faror, som de för närvarande under pågående krig hotas av. Det är alldeles tillräckligt att sjöfolket skall ha en mera tvungen och ofri ställning än andra medborgare, då de överhuvud tagit hyra, utan att de därjämte skola behöva drabbas av risker, som lagen genom en måhända olikartad tolkning på skilda håll icke är i stånd att skydda dem för.

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

Jag skall därför tillåta mig, herr talman, att hemställa, att tredje stycket i här föreliggande lagförslag omformuleras på det sätt jag här angivit, så att det nya uttrycket »*min- eller torpedfara*», som förekommer på två ställen, på bägge håll utbytes mot »fara för förstöring genom sprängning eller beskjutning». Jag vet, att första kammaren har bifallit här föreliggande formulering, men jag tillåter mig det oaktat hemställa, att andra kammaren för sin del ville bifalla det förslag, som jag här framställt. Jag tror, att det i så fall skulle vara möjligt att inom utskottet åstadkomma en ändring, som innebure ett tillmötesgående gent emot de synpunkter jag här velat framhålla.

Jag hemställer sålunda, herr talman, om bifall till mitt förslag om en sådan omformulering.

Herr Thore: Herr talman! När Kungl. Maj:t framlade sin proposition om ändring av 85 § i sjölagen i riktning att sjömän skulle tillåtas avmönstra även vid minfara, fick jag den uppfattningen, att sådan avmönstring skulle kunna påfordras även i det fall, att minfaran blivit beaktad vid hyresavtalets ingående. Denna uppfattning hystes också av de sjöfartsmän, som jag varit i tillfälle att konferera med. Jag ser emellertid nu, att utskottet har ansett, att paragrafen bör tolkas så, att sådan minfara, som är beaktad vid hyresavtalets ingående, icke får åberopas som skäl för avmönstring. Utskottet säger nämligen: att »en viss redan vid hyresavtalets ingående veterligen förefintlig risk icke kan sedermera åberopas såsom skäl för avtalets brytande. Såväl av den föreslagna bestämmelsens avfattning och det sammanhang, vari den förekommer, som av departementschefens ovanintagna yttrande läser framgå, att de förhållanden, som medföra rätt till hyresavtalets hävande, skola hava inträffat efter det avtalet ingåtts.» Under sådana förhållanden har jag genom denna motivering fått fram just vad jag velat genom min motion, och därför har jag ingen anledning att yrka annat än bifall till utskottets förslag.

Den tolkning, som utskottet här givit av den kungl. propositionen, är i nära överensstämmelse med hittills tillämpade praxis vid avmönstring på grund av minfara. Det har ju förekommit åtskilliga fall där avmönstring begärts på grund av sådan fara, och har man flerstädes stått tveksam huru man härvid skulle handla; men i allmänhet synes man ha följt det tillvägagångssättet, att om sjömannen har inmönstrat, innan kriget utbröt och sålunda någon klausul om minfaran icke ingått i hyresavtalet, denne erhållit rättighet att avmönstra eller ock fått ett extra lönetillägg i anledning av minfaran. Sveriges redareförening har i en inläga till lagutskottet i detta avseende yttrat, att »mot den rättsgrund, varpå ifrågavarande Kungl. Maj:ts proposition baserats, finner föreningen intet vara att invända, så mycket mindre som de under pågående krig tillämpade krigfö-

ringsmetoderna i betydlig grad avvika från förut använda och därför kunna motivera en sådan ändring av vår sjölag. I hit-tillsvarande fall, då till föreningen hänskjutits frågor angående beviljande av avmönstring åt sjömän, som därom framfört begäran under föregivande av minfara, har föreningen ställt sig välvillig till sådana önskemål och endast ansett sig böra avstyrka avmönstrings medgivande, när efter påmönstring ingen väsentlig förändring inträtt i vid påmönstringen förhandenvarande minfara och omständigheterna tydligt angivit, att sjöman genom sin fordran på avmönstring endast avsett att tilltvinga sig högre hyra än den för vilken han påmönstrat.» I överensstämmelse härmed torde man ock hava handlat vid åtminstone de större sjömanshusen. Så anför exempelvis sjömanshusombudsmannen i Göteborg ifråga om avmönstring vid minfara: »att i alla de fall där utrönas kunnat, att verklig rädsla för att medfölja fartyget på grund av minfaran förelegat hos sjömannen eller dennes anhöriga, har den framställda begäran om avmönstring *alltid* bifallits. Likaledes om sjöman kunnat anskaffa annan man i sitt ställe har befälhavaren ej motsatt sig avmönstring. Har däremot verkställda undersökningar givit vid handen, att anhållan om avmönstring begärts för att sålunda erhålla högre avlöning eller andra förmåner utöver vad redan på grund av den ökade risken beviljats, har sådan anhållan av mig avslagits, såvida påmönstring ägt rum efter krigsutbrottet.» Sålunda står den motivering, som utskottet givit det kungliga lagförslaget, i överensstämmelse med hittills tillämpade praxis.

Med avseende å vad herr Ingvarson anfört, nämligen att sjömanshusombudsmännen böra förständigas att upplysa sjöman, som önskar mönstra, att minfara finnes för handen, så torde detta knappast vara nödvändigt, då sjömannen innan han binder sig säkerligen själv gör sig underkunnig om möjlig befintlig risk, och storleken av det lönetillägg som överenskommits för att möta densamma.

Såvitt jag har mig bekant har vid alla hyresavtal, som ingåtts efter krigets utbrott, sjömännen fått ett ganska betydande lönetillägg mot minfara. Om man jämför matros- och eldarehyrorna, vilka kunna sägas vara normgivande för manskapshyrorna i allmänhet, för två år sedan mot nu, så finner man, att dessa hyror för två år sedan utgjorde 60 kronor i månaden med ett extra tillägg av 2 kronor 50 öre. Nu är hyran 75 kronor med ett tillägg av 5 kronor, således 80 kronor, och dessutom en krigsförsäkring på 4,000 kronor där premien utgör 20 kronor, alltså 100 kronor. Slutligen ha vi ett tillägg i Nordsjöfart med 25 kronor per resa, motsvarande såg 30 kronor i månaden. Det blir 130 kronor i månaden. I jämförelse med hyran för två år sedan äro rederiernas utlägg till hyror m. m. sålunda ungefär fördubblade.

Herr talman, jag beder att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Det är naturligtvis mycket svårt att stå här på stående fot i ett ple-num yttra sig om ett förslag till ändring i en av utskottet granskad lagparagraf, då förslaget åtföljes av ett yrkande att kammaren omedelbart skall antaga det. Det går verkligen icke att på rak arm formulera eller granska lagparagrafer, ty man kan då råka ut för faror, som man icke kan genast uppmärksamma. Nu vill jag säga, att vi ha försökt i utskottet att vidga detta stadgande så, att det ungefär skulle omfatta de väsentligaste farorna som kunna tänkas uppkomma under ett sjökrig, och sedan har man ansett, att en analogisk tillämpning givetvis skulle följa för andra faror, av den art att de skäligen och rimligen böra berättiga till avmönstring. Det är icke möjligt att skriva en sådan lagparagraf som denna på det sätt, att man förutser och angiver alla möjliga tänkbara fall, utan man måste inskränka sig till vissa karakteristiska fall, som man bestämt kan påvisa, och sedan får man räkna på analogitillämpning. Det heter på sid. 5 i utskottets betänkande: »Med minfara bör uppenbarligen jämföras annan fara, som uppkommer till följd av det sätt, varå i ett modernt sjökrig sprängämnen komma till användning, exempelvis fara för torpedering». För att betona detta satte vi in »min- eller torpedfara», och i utskottet var det icke tal om, att vi skulle härmed ha uttömmande angivit alla de fall, som skäligen kunna komma i betraktande då fråga är om faror, som kunna härflyta av krigstillståndet.

Den ärade talaren anförde som exempel, att ett fartyg kan utsättas för beskjutning från ett batteri. Då här i lagtexten står, att om krig utbryter och till följd därav fara uppstår för uppbringning samt sjömannen därför äger rätt att erhålla entledigande, så är det enligt min mening uppenbart att fara för bombardemang är ett lika starkt skäl för avmönstring som fara för uppbringning. Att bli nedskjuten är naturligtvis värre än att bli uppbringad. Men å andra sidan får man naturligtvis icke gå så långt, att man medger sjömannen rätt att avmönstra exempelvis därför att det kan talas om fara från luftskepp, som flyga omkring över haven, men vilkas förekomst eller riktningar äro omöjliga att på förhand beräkna. Det skall vara en fara, som kan påvisas till följd av resans riktning. Jag tror, att utskottets formulering är tillräckligt vid för att med den analogitillämpning, som kan påräknas, den ärade talaren kan anse sig fullt tillfredsställd.

Jag vet icke hur det skall gå, då första kammaren redan antagit förslaget, att få någon sammanjämkning till stånd, om denna kammare tar en sådan formulering, som nu är föreslagen och om vars befogenhet och innebörd jag icke för tillfället kan yttra mig. Jag tror, att utskottet tillräckligt tillgodosett det behov, som föreligger, och jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Då jag deltagit i ärendets behandling i utskottet, men icke gjort något yrkande om sådan utvidgning, som herr Ingvarson föreslagit, oaktat det förelåg motion från herr Lindley, vari framställdts yrkande om en större utvidgning av Kungl. Maj:ts förslag, så vill jag härmed förklara, att det har skett av ungefär samma skäl och på de grunder, som lagutskottets ordförande anført. Jag anser för min del, att när man skall lämna sjömän rätt och frihet att med hänsyn till en viss uppstånden fara i anledning av pågående krig bryta ingånget avtal, måste man naturligtvis ha något bestämt och konstant att hålla sig till. Då ha vi minfaran. Om den kan man på förhand äga kännedom om var den finnes, och om fartygen skola gå i denna riktning, äger man på förhand vetskap om faran. Detsamma gäller torpedering. Man kan även på förhand utröna, att fara för sådan verkligen föreligger. Men däremot är det väl tämligen obestämt, när man kommer till risken för bombardemang från luftskepp. Den faran är obestämd till tid och rum. Således skulle det kunna inträffa, att sjömän kunde bryta avtal, när de önskade, ty en sådan fara kan yppa sig på ett vidsträckt område, där annan fara med anledning av ett pågående krig icke förefinnes. Detsamma blir väl förhållandet med ett bombardemang av en stad, där ett skepp eventuellt kan komma att befinna sig. Det känner man icke till, att den faran föreligger, när avtalet slutes någon månad förut.

Jag yttrade i lagutskottet, när ärendet behandlades, att jag gärna skulle biträda tanken i herr Lindleys motion om ytterligare utvidgning, och utskottet fattade först ett beslut, som jag var mycket glad åt, med en formulering, att sjömän skulle äga avmönstra eller bryta avtal, när det förelåg allmän krigsfara. Men det sades av de lagkunniga, att en sådan formulering vore otänkbar att taga, ty det skulle vända upp och ned på förhållandena helt och hållet, och därför borde man se till att få lagtexten sådan, att man hade något verkligt att hålla sig till.

Nu skulle jag icke hava något emot att kammaren bifölle, vad herr Ingvarson föreslagit, men det är naturligen alltid förenat med en viss risk, ty om man förutsätter, att lagutskottet skulle vid en sammanjämkning vid förnyad behandling komma till sådant resultat, att det hembjöd riksdagens kamrar detta nya förslag till antagande, är det möjligt att första kammaren skulle säga nej. Skedde detta må jag uppriktigt säga, att våra svenska sjömän förlorat så väsentligt, att man bör bliva betänksam att våga sig på något sådant. Det andra är att lagutskottet hembjuder andra kammaren att fatta beslut om att icke antaga ändringsförslaget. Då är det icke så stor risk.

Jag hade som sagt önskat, att det i herr Lindleys motion upptagna önskemålet blivit antaget, men jag har icke funnit för min del något underlag för ett sådant yrkande i detta sammanhang, och på grund därav ansluter jag mig till det slut, vartill utskottet kommit.

Herr Ingvarson: Herr talman! Jag skall bara i all

Om ändrad
lydelse av
85 § sjölagen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse av
65 § sjölagen.
(Forts.)

korthet be att få peka på ett enda tänkbart exempel. Vi ha sett under pågående krig, att vissa sjöterritorier av stormakterna förklarats i blockad. Det är naturligtvis icke uteslutet, att samma förfaringssätt kan tänkas tillämpat med användande av luftskepp och flygmaskiner. Den saken är alldeles icke utesluten, och då föreligger just ett sådant fall, att sjöfolket med kännedom därom bör äga rätt att slippa passera ett sådant uttala min tillfredsställelse med det anförande, som lagutskottets ärade ordförande här nyss höll. Den lagbestämmelse, som vi på detta område hittills haft, har tolkats olika av olika domstolar i landet. Då sjöfolket nekat att gå till sjöss, ha vissa domstolar friat och andra ha fällt; polismakt har rekvirerats, som med våld tagit sjömännen ombord. Det är min övertygelse, att även med den formulering, som här givits, kunna olika tolkningar av domstolarna komma att tillämpas.

Jag vill emellertid hoppas, att domstolarna skola läsa icke blott, såsom sjöfolket gör, själva lagtexten, fastän sjöfolket ofta icke ens har tillfälle att läsa den, utan jämväl motiveringen; och kan det anförande, lagutskottets ärade ordförande hållit, bidra till en enhetlig tillämpning av den här föreslagna lagparagrafen, så tycker jag, att något litet är vunnet därmed. Men jag har icke blivit övertygad om att tillräckligt är vunnet för att täcka det föreliggande behovet, och då jag icke kan se så mörkt på möjligheten att åstadkomma ändring, som ett par föregående talare gjort, så nödgas jag, herr talman, vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den av herr Ingvarson under överläggningen föreslagna ändring i lagtexten, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner om dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande av rätt för kommun att tillerkänna innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag ersättning för mistad arbetsförtjänst m. m., dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgad befogenhet för landskommun att besluta om ersättning för utförande av kommunala uppdrag.

I två lika lydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena, nr 53, inom första kammaren av herrn *Gerhard Magnusson* och *Klefbeck* samt den andra, nr 65, inom andra kammaren av herrn *Tengdahl*, *Strid* och *Anderson* i RåstocK, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

utarbetande och framläggande för riksdagen av tillägg till kommunalförordningarna av innebörd, att kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande.

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

Vidare hade till utskottet remitterats en inom andra kammaren väckt motion, nr 39, däri herr *Öberg* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till ändrade bestämmelser i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 i syfte att kommunerna skulle äga rättighet bevilja ersättning för utförande av kommunala uppdrag.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån, med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skulle vara oavlönade, kommun kunde berättigas att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunde finnas erforderliga, besluta ersättning, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i gällande kommunalförfattningar, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Bellinder*;

av herrar *Clason* och *von Mentzer*, vilka avstyrkt den av utskottet föreslagna skrivelsen; samt

av herr *K. J. Ekman*, vilken förenat sig med herrar *Clason* och *von Mentzer* i deras avslagsyrkande.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Lindman*, som yttrade: Herr talman! I det föreliggande utskottsbetänkandet har hela antalet ledamöter i lagutskottet från denna kammare enat sig om utskottets hemställan. Man kunde därav möjligen få den uppfattningen, att det parti, jag tillhör, skulle också dela denna mening, men jag tror dock, att åtskilliga medlemmar av detta parti ha en annan åsikt, och det är därför jag tagit till orda.

Den fråga, det här gäller, har varit före flera gånger här i riksdagen och senast vid 1912 och 1913 års riksdagar. Vid 1912 års riksdag förelåg en motion, att kommunala förtroendemän skulle bli berättigade till ersättning för mistad arbetsförtjänst och direkta utgifter för sina uppdrag. Vid 1913 års riksdag förelåg återigen en något ändrad motion, att kommunerna skulle vara berättigade att lämna ersättning på samma sätt, det vill säga ersättning för mistad arbetsförtjänst och ersättning för direkta utgifter. Jag förbigår 1914 års riksdag, ty då kom frågan icke till behandling inom riks-

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

dagen. Vid 1912 års riksdag tillstyrkte konstitutionsutskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t om ersättning för direkta utgifter men icke för mistad arbetsförtjänst, och detta bifölls av andra kammaren men icke av första kammaren.

Nu har i föreliggande betänkande utskottet gått längre än då var på tal. Utskottet framhåller visserligen upprepade gånger, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, men så säger utskottet på sid. 18: »Men samtidigt bör ihågkommas, å ena sidan att det ej kan anses innebära, att berörda princip trädes för när, därest ersättning medgives för en del direkta utgifter, särskilt resekostnader och extra kostnader för livsuppehälle, ävensom för vissa indirekta förluster i form av mistad arbetsförtjänst eller arbetstid, varför gottgörelse nu icke kan utgå, samt å andra sidan att omsorgen om principens uppehållande ej må hindra, att i vissa särskilda undantagsfall av ovan antydd art ersättning även för nedlagt arbete bör kunna ifrågakomma.» Ja, därav framgår tydligt, att utskottet här går vida längre. Det vill medgiva, att ersättningen kan lämnas för direkta utgifter och för indirekta förluster men även, fastän i undantagsfall, för nedlagt arbete, som ifrågakommit. Nu talar visserligen utskottet på flera ställen i sitt betänkande om den omnämnda principen. Så t. ex. står det på ett ställe sid. 15: »— — — så länge själva principen, att det kommunala förtroendeuppdraget, d. v. s. det kommunala arbetet, skall vara oavlönat — rätt fattad — ej därigenom trädes för nära.» På ett annat ställe säges det: »Också har det synts utskottet självklart, att grundsatsen om oavlönade förtroendeuppdrag bör såsom regel upprätthållas.» Nu synes det mig emellertid, att i det betänkande, som här föreligger, har utskottet icke upprätthållit denna princip. Utskottet har brutit med den princip, som det självt uttalat, ty faktiskt framgår dock av utskottets betänkande, att utskottet kommer in på ett slags arvodessfråga. Detta synes särskilt på sid. 16 i utskottsbetänkandet, där det talas om att ett lågt maximum bör bestämmas för att täcka den arbetsförtjänst, som en sådan person förlorat.

Nu förmenar jag, att om man går in på detta förslag, som utskottet här har kommit med, så är det endast en början, och man kommer sedermera att drivas längre och längre. Och jag förmenar, att om det verkligen förhåller sig så — varom jag personligen är övertygad — att det arbete, som utföres för kommunens räkning och som understundom kommer i fråga, är så drygt och så vidlyftigt, att det behövde ersättas, så borde det ske på det sättet, att kommunerna anställde avlönade tjänstemän, som utförde detta arbete. Det är därför icke nödvändigt, att tjänstemännen skola ägna hela sin tid åt kommunens tjänst, utan det kunde vara så, att personer avlönades med visst arvode, för vilket de voro skyldiga att utföra visst arbete för kommunen. Jag har, herr talman, den uppfattningen, att om man går in allt för långt på den principen att på det ena eller andra sättet avlöna eller ersätta förtroendemän, så bli de icke längre lika självständiga, som de varit förut, och deras intresse för kommunens angelägenheter kommer icke att upprätthållas på samma sätt, som hittills

varit fallet. Detta, förmenar jag, skulle vara skadligt och icke nyttigt.

På dessa skäl yrkar jag, herr talman, avslag på utskottets hemställan.

Vidare anförde

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren har redan påpekat, att det icke finnes någon reservant från andra kammaren inom utskottet. Saken är den, att utskottet står enigt om sin hemställan med undantag av fyra reservanter från första kammaren. Jag känner mig också alldeles övertygad, att många, som nu ställa sig tveksamma inom kammaren, skulle låta sina betänkligheter vika, om de hört vad som förebragts inom utskottet. Jag kan icke neka till, att då jag gick upp till utskottet, varest vi skulle dryfta denna sak, så trodde både jag och andra, som sedan fingo en annan uppfattning, att vi icke skulle komma att stödja den motion, som avlämnats i ämnet. Men under ärendets behandling i utskottet förebragtes, som jag redan antytt, ett mycket starkt och bärande bevismaterial för att utvecklingen redan vid sidan av gällande uppfattning och till stor del mot andan av densamma gått så långt, att man icke kunde anse, att principen om frånvaro av all avlöning vore upprätthållen.

Den föregående ärade talaren har ansett, att utskottet icke upprätthållit principen om oavlönade förtroendeuppdrag, ehuru utskottet talat om denna princip. Jag får säga, att det är kommunerna själva, som i större utsträckning än man har aning om upphävt denna princip, och då gäller det att få den tillämpad och upprätthållen inom större delar av kommunens arbetsområden; men där det visar sig nödvändigt att tillämpa andra grunder, där får man göra det. Man bör endast starkt betona nödvändigheten av — och det är det, utskottet velat göra — att principen i största möjliga utsträckning upprätthålles men att man erhåller utredning, i vilka fall det kan finnas önskvärt och nödigt, att man gör avsteg från densamma. I utskottet uppvisades från en hel mängd kommuner exempel på att man faktiskt avlönat sina kommunala förtroendemän. Nu är det naturligt — och utskottet påminner på sid. 5 därom — att det kan vara svårt att uppdraga gränsen mellan förtroendemän och tjänstemän inom kommunerna, och utskottet anför exempel, som belysa denna sak. Det finnes ett folkskoleutskott, och man anser sig behöva en kassaförvaltare. En ledamot av utskottet skulle vara synnerligen lämplig att taga hand om denna sak, men det tar så lång tid, att han icke anser sig kunna åtaga sig detta uppdrag utan arvode. Då har det förekommit på några håll, att sådant arvode lämnats. Skulle den angivna principen strängt upprätthållas, så skulle denne ledamot av utskottet icke kunna anställas, därför att han icke kunde åtaga sig uppdraget, utan man finge anställa en tjänste-

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.
(Forts.)

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

man med arvode. Då skulle den mannen få välja mellan att antingen stå kvar som förtroendeman och icke åtaga sig saken eller bliva tjänsteman och få arvode. Men därmed skulle också hans ställning ändras.

Det kunde, som sagt, anföras flera exempel härpå. Att utskottet icke ansett sig böra draga fram dessa exempel med angivande av de städer eller kommuner, där detta praktiserats, torde lätt förstås, om man besinnar, att vid eventuellt överklagande skulle sådana mål gå till regeringsrätten, och i många fall skulle då kommunernas beslut om arvode genast upphävas. Att anföra bestämda exempel på kommuner, inom vilka en sådan avlöningspraxis tillämpades skulle ju vara att särskilt utpeka dessa, och det har utskottet icke velat. Det är därför bevisningen i utskottets betänkande kanske icke blivit så riklig och uttömmande som den bevisning, som presterats inom utskottet.

Nu står man faktiskt inför en situation, där utvecklingen medfört, att nödvändigheten eller starkt talande skäl åstadkommit beslut om arvoden även åt förtroendemän. Det är naturligtvis ett jämförelsevis ringa antal i förhållande till det stora antalet, men det är dock i och för sig ett icke så litet antal. Man har naturligtvis alla skäl att räkna med, att denna utveckling kommer att fortgå i samma riktning. Kommunerna få allt flera arbetsområden, och detta kommer att i hög grad tala för att arvoden utbetalas till kommunernas förtroendemän. Vad storstäderna beträffar, måste man taga hänsyn till den långsamhet i arbetet som skulle vållas, därest ej personer medels arvoden sättas i stånd att arbeta mera koncentrerat. Dessutom får man icke bortse från, att den nämnda valfriheten inskränkes i hög grad därigenom att en hel mängd lämpliga krafter icke kunna komma till användning för det kommunala arbetet därför att personerna i fråga äro för litet ekonomiskt bärkraftiga; de kunna icke åtaga sig detta tidsödande arbete utan något slags arvode.

När vi överblickade detta område, funno vi, att arvoden utbetalades verkligen mycket mera än man hade anledning förmoda, och man har alla skäl att tänka sig, att utvecklingen kommer att gå vidare åt detta håll. När det då har varit tal om att hemställa om utredning, har det synts mig och flera av kamraterna inom utskottet från andra kammaren, att man icke kunde motsätta sig en sådan utredning, som skulle klarlägga, huru det verkligen stode till i detta avseende.

Nu har utskottet utformulerat sin motivering mycket varsam. Utskottet har icke velat giva på hand, att en genomgripande utredning borde ske. Utskottet har betonat, att den princip, som genomgår vår kommunalförfattning och som vill överlämna det viktigaste arbetet åt förtroendemän, att denna princip icke mer än nödigt bör rubbas, och att en utredning endast kan giva vid handen, i vad mån ett sådant rubbande verkligen kan erfordras. Jag ber få hänvisa till utskottets hemställan, vari det heter, att utskottet hemställer, »att riksdagen i anled-

ning av förevarande motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, kommunen må berättigas att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunna befinnas erforderliga, besluta ersättning, samt för riksdagen förlägga de förslag till ändringar i gällande kommunalförfattningar, vartill utredningen må kunna föranleda.»

En försiktigare hållen kläm tror jag knappast man kan tänka sig, när det gäller detta ämne. När sålunda motiveringen blivit varsamt hållen och klämman fått denna form, tror jag icke herrarne kunna vara överraskade av att även vi medlemmar av lantmannan- och borgarpartiet inom utskottet ansett oss böra gå med på utskottets kläm och tillstyrka densamma. Jag anser, att det varit efter vad vi inhämtat inom utskottet nästan oförsvarligt, om vi motsatt oss detta, och jag beklagar, att icke kammaren i sin helhet fått del av det material, som vi fått kännedom om.

På de grunder, jag här anfört, ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Hallendorff* och *Sjöberg*.

Herr Öberg: Herr talman! Såsom motionär i frågan skall jag be att få säga några ord för att bereda mig tillfälle uttrycka min förvåning över det motstånd, som man sökt resa jämväl i denna kammare mot den föreslagna rätten för kommunerna att i vissa förekommande fall medgiva ersättning åt en del kommunernas funktionärer. Om stadskommunerna skall jag icke yttra mig, ty förhållandena där känner jag icke, och min motion inskränker sig till kommunalstämmoförordningen för landet. När man nu här söker resa detta stora motstånd mot denna landskommunernas ifrågasatta rätt och vill, att de fortfarande skola stå under förmyndarskap och icke få, då så anses lämpligt och nödigt, giva ersättning åt dem som bör undfå sådan. Då frestas jag fråga: Ha då landskommunerna förhållit sig så och i övrigt så förfarit, att man kan hava grundat skäl och anledning att undanhålla dem den rätt, som nu ifrågasättes? Om den enes erfarenhet får ställas upp mot den andres, så vill jag för min del säga, att den erfarenhet jag har från det kommunala liv, jag deltagit i, ger vid handen, att någon sådan farhåga icke alls behöver ifrågasättas. Ty kommunerna veta väl, om de få en sådan rätt lagd i sin hand, att med stor urskillning avgöra, när ersättning till den ene eller den andre funktionären bör utgå eller icke; ty de ålägga sig stor sparsamhet och om man ser tillbaka på kommunernas utövande av den anslagsrätt de i en del fall redan fått, skall man nogsamman finna, att kommunerna ha gått mycket varsamt och försiktigt till väga. Jag är också övertygad om, att de skulle handhava denna vidgade rätt, som

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.
(Forts.)

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

det nu ifrågasättes så, att oförtjänt ersättning ej komme att utgivas.

Såsom nu är, förfares det ofta ute på landsbygden på det sättet, att ehuru man icke har stadgad rätt att medgiva ersättning åt vissa kommunala förtroendemän, kommunalstämman ändå, vid sidan av lagen, medger ersättning åt ledamöter i en del nämnder och dem som verkställa revisionsuppdrag m. m. Detta har mångenstädes och i många år praktiserats här och var, och det innebär då tydligen, att kommunerna för sin del känna sig övertygade av och gärna se, att deras förtroendemän böra komma i åtnjutande av ersättning. Men så händer det ibland, att en och annan av viss anledning tager sig före att motsätta sig snart sagt hela kommunens genom beslut uttryckta vilja och önskan, överklagar sådana fattade beslut med resultat att de ramla. Kommunens uttalade önskan och åstundan att få ge ersättning för utfört gott arbete faller då helt och hållet blott och bart på ett ytterst ringa fåtals ingripande, det kan vara en eller två personer. Det kan man väl icke säga vara i överensstämmelse med den ordning som bör förekomma.

Därför har det syns mig, som om det icke vore mer än billigt och rätt, att man nu ifrågasatte, att den praxis, som på flera ställen och under många år utbildat sig, upphöjdes till lag, och att kommunerna finge genom lagbud verkligen rätt till att medgiva sådan ersättning. Ty nog måste det väl förefalla orätt, att en del som gå kommunens ärenden, handhava dess göranden och låtanden, få ersättning, under det att en del andra, som också utföra en del kommunala uppdrag och uppdrag, som kunna vara lika nyttiga, ansträngande och tidskrävande, icke alls skola ha någon ersättning för sitt arbete. Jag har genom min motion velat söka åstadkomma en utjämning av en sådan olikhet och har ifrågasatt en utredning för att få ådagalagt, huru långt och på vad sätt kommunerna kunde ytterligare medgivas rättighet till att ersätta de personer som i ett eller annat avseende utföra arbete för dem.

När nu utskottet i sitt förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t omgärdat förslaget med sådana garantier som de, vilka uti utskottets betänkande finnas angivna, synes det mig, att man utan betänklighet och fruktan gott kunde gå med utskottet, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till dess hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Ja, jag skall gärna erkänna, att utskottet här kommit med en synnerligen försiktig motivering. Men å andra sidan tror jag nog, att man här är färdig att gå in på en princip och en väg, som vi kanske litet var här för närvarande icke fullständigt överblicka.

Jag kan icke undgå att finna det vara rätt betänkligt att man i tider, då det på ganska goda skäl klagas över det kommunala skatte-

trycket, slår in på en väg, som alldeles givet kommer att i första hand kännas på våra kommunaldebetsdilar och väsentligt utöka dessa. Visserligen är det sant, att man här har omgärdat förslaget med starka garantier i syfte att man icke skulle rusa i väg för hastigt, men det är lika sant, att här dock öppnar sig en väg för kommunala utgifter, vilken litet var, som verkligen vill se hur förhållandena med säkerhet komma att gestalta sig, måste erkänna komma att bli ganska betänklig.

Man skulle kunna ge sitt erkännande mera obetingat åt det föreliggande förslaget, därest verkligen i allmänhet svårigheter hade yppat sig att för de kommunala nu oavlönade förtroendeposterna finna kompetenta personer. Om den svårigheten yppade sig allmänt, bleve det att på allvar tänka på att avlöna dessa uppdrag eller att, som det heter, ge en viss ersättning. Men då detta icke har allvarligare framträtt, kan jag för min del icke finna annat än att det är tämligen överflödigt att ifrågasätta någonting sådant som det av utskottet föreslagna. Jag tror, att den utgiften bör kunna undanskjutas till förmån för en hel del utgifter, vilka äro vida viktigare och mera trängande. Man får nämligen icke bortse ifrån att nu ofantligt många kommunala arbeten förläggas till sådana tider, att litet var kan utan någon uppoffring av sitt arbete eller sin arbetsförtjänst fullgöra dessa uppdrag. Om man omlade principen, komme dessa kommunala arbeten att förläggas till andra tider, och följaktligen komme då också att därför krävas en ersättning.

Likaså torde man kunna framkasta den tanken, att man i viss mån kommer att försvåra den ställning, som de kommunala förtroendemännen intaga. I och med det att det blir en ersättning genomförd, kommer detta icke blott att medföra större traktan att få dessa uppdrag, utan det kommer även med sannolikhet att medföra att den som innehar en kommunal förtroendepost och därför får avlöning, därigenom blir liksom mera avundad av övriga medlemmar inom kommunen och icke bibehåller denna så att säga oegennyttiga ställning, som han dock nu i viss mån intar genom att icke i varje fall ha ersättning. Jag håller före, att man här är på väg att bryta med en princip, som, det är oförtydligt, varit av mycket stor betydelse för vår kommunala förvaltning, icke blott därutinnan att den varit till nytta för de kommunala befattningarnas skötande, utan främst därutinnan att den varit för våra kommuner synnerligen billig; och jag anser, att det måste fordras synnerligen starka skäl — och det måste jag säga — starkare skäl än de som inom utskottet framförts, för att man medvetet skulle bryta med den principen.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid i denna sena timme. Men jag har icke kunnat undgå att giva uttryck åt denna uppfattning; och jag vet, att den uppfattningen lever kvar i vida kretsar inom våra kommuner. Men kan man verkligen visa, såsom jag inledningsvis nämnde, att det yppar sig stora svårigheter att få dessa kommunala uppdrag skötta av kompetenta personer, då kan den frågan, som här föreligger, på allvar framställas. För närvarande kan jag icke se några fullgiltiga skäl för dess framläggande.

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.
(Forts.)

Ang. ersätt-
ning till inne-
havare av
kommunalt
förtroende-
uppdrag för
mistad arbets-
förtjänst m. m.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få förena mig i yrkandet om avslag å utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Magnussons i Skövde anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här- efter ordet till

(Forts.)

Herr Edén, som yttrade: Herr talman! När herr Hildebrand nyss utvecklade utskottets skäl för den framställning, var- till det kommit, var jag frestad att instämma redan i detta yttrande, vilket syntes mig på ett visserligen försiktigt men dock mycket gott sätt återge grundtanken i vad utskottet haft som motiv för sin hemställan. Nu har emellertid den senaste ärade talaren på nytt tagit upp diskussionen, och det tvingar mig att ytterligare anföra något om hur utskottet har sett denna fråga.

Den ärade talaren ställde saken på den bogen, att det skulle fordras synnerligen starka skäl, för att man skulle göra ett yrkande av den art som utskottet har kommit med. Ja, men det är just dessa starka skäl, som verkligen finnas. Om herr Magnusson i Skövde icke finner dem starka, så är det verkligen ändå icke ett bevis för att de icke äro det — det kan också vara ett bevis för att den ärade talaren icke själv klarerat, hur starka skälen verkligen äro.

Det förhåller sig nämligen så, att här föreligger ett uppen- bart missförhållande i dubbelt avseende.

För det första har det i somliga kommuner visat sig, att det är rent omöjligt att få vissa viktiga förvaltningsuppgifter, vissa större kommunala förtroendeuppdrag skötta, utan att man för dessa uppdrag ger ett verkligt arvode, som i någon mån åtminstone betäcker den synnerligen stora förlust av arbetstid, som vållas av sådana uppdrag. Herr Hildebrand har nyss på ett förträffligt sätt utvecklats, varför utskottet icke ansett sig kunna här exemplifiera dessa fakta. Men jag kan försäkra kammarens ledamöter, att sådana fall hava inför utskottet före- tetts från flera håll. Och det är dock en orimlighet, att allt skall få fortgå på det nuvarande sättet, nämligen så, att vissa kommuner finna sig nödvändigt behöva bevilja arvoden för viktiga upp- drag, men på samma gång måste hava vetskap om att dessa arvoden möjligen, för att icke säga mera, stå i strid med gällande rättspraxis, och att det därför beror på en ren sinkadus, om genom ett överklagande beslutet om arvode blir upphävt med påföljd att den viktiga förvaltningsgren det gäller kan alldeles råka i stockning. Detta är ett tillstånd, som icke kan få fortvara. Det är nödvändigt, att lagstiftningen här ingriper reglerande, på samma sätt som lagstiftningen redan har ingripit i fråga om arvoden till kommunalnämndernas ordförande.

Men därjämte kan det inträffa, att under vissa förhållanden och i vissa undantagsfall det kan befinnas önskvärt, ja nödvän- digt att ge, icke arvode — i det avseendet tog den förste

ärade talaren på Stockholmsbänken, herr Lindman, alldeles miste — men väl någon ersättning för den direkta förlust av arbetstid eller arbetsförtjänst, som vållas vissa medlemmar av nämnder eller styrelser, för att de skola kunna deltaga i nämndernas eller styrelsernas arbete. I fråga om vissa samhällsklasser går det dock icke an att resonera på det viset och lägga saken så enkelt, som man här velat göra: att en uppoffring alltid måste följa med de kommunala förtroendepupdragen, att den som mottager ett dylikt uppdrag får ikläda sig uppoffringen, och att den som icke vill eller kan detta får vara utan uppdraget. Det kan i dessa samhällsklasser, som äro oundgängligt beroende av sin dags arbetsförtjänst, finnas mycket driftiga och duktiga och för den kommunala förvaltningen väl behöfliga krafter, som verkligen icke se sig i stånd att offra sin dagspenning eller sin arbetstid på sammanträden och för arbete i kommunens tjänst, om icke för dem beredes en sådan ersättning — observera icke arvode utan ersättning — att de kunna göra det utan direkta eller alltför tyngande förluster. Vill man ha dem med, måste man göra något därför. Detta är det andra skälet till att denna utredning blivit begärd. Jag tror, att var och en, som verkligen har bemödat sig om att se på den sammanställning av uppgifter från en mängd olika platser, som ligger bakom motionerna och som är återgiven i ett föregående års riksdagstryck, skall erkänna, att det framkommit tillräckligt många fall av denna art för att man skall anse även detta behov vara styrkt.

När så är förhållandet, får man efter mitt förmenande absolut icke resonera så som den senaste talaren gjorde. Han utvecklade, att det icke har varit någon omöjlighet att få de kommunala förtroendeposterna besatta även nu, när man icke har någon möjlighet att giva dylik ersättning. Så länge så är fallet, sade han, behöver man icke göra någon ändring, och först om det skulle visa sig, att man icke kan få de kommunala förtroendeposterna besatta utan arvode eller ersättning, först då skulle man bereda möjlighet att giva det ena och det andra. Jag undrar verkligen, om andra kammaren är beredd på att gå in på ett sådant besynnerligt resonemang. Vill herr Magnusson i Skövde, att vi skola vänta, till dess det uppstår en formlig strejk för de kommunala förtroendeposterna? Det är väl ändock icke meningen. Denne talare tycks ha bra litet sinne för den enkla rättvisa, som ligger däri, att man verkligen bör använda i kommunala uppdrag duktigt folk även ur sådana klasser, som icke kunna ägna sin arbetstid åt sådana uppdrag fullkomligt utan ersättning, att man bör hava möjlighet att använda sådant duktigt folk, även om det nu händelsevis skulle finnas annat folk från andra klasser att taga, ifall de förstnämnda icke kunna ställa sig till disposition.

I utskottet har denna tanke vunnit mycket stark anslutning. Den har, förutom hela vänstern, samlat omkring sig alla medlemmarna, i utskottet från högern i denna kammare och därjämte ett

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendepupdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

par medlemmar av högerpartiet även i första kammaren. Det är just synpunkten om rättvisan uti att möjliggöra även för de klasser, som nu praktiskt taget nästan äro utestängda från att mottaga vissa kommunala uppdrag, som har varit avgörande för utskottet jämte behovet att få en reglering av de alldeles avita och nu oreglerade förhållandena i fråga om de egentliga *arvodet*, som jag förut talade om.

Under sådana förhållanden kan jag icke tänka annat än att andra kammaren skall vägra följa herr Magnusson i Skövde i hans egendomliga resonemang och ställa sig bakom den ståndpunkt, till vilken utskottet kommit och som har vunnit en så ovanlig och glädjande anslutning.

Jag behöver väl icke lägga till — det är för övrigt redan av herr Hildebrand utvecklat — att till utskottets yrkande om utredning i dessa avseenden äro gjorda mycket starka förbehåll. Det är icke riktigt, som herr Lindman sade i sitt anförande, att de förbehållen skulle på något vis elimineras bort av utskottets yrkande. Det borde verkligen vara alldeles onödigt att påpeka, att man *icke* släpper principen om att de kommunala förtroendeuppdragen i regel skola vara oavlönade, när man alldeles bestämt säger ifrån, att det måste vara med »vissa begränsningar» och vissa »villkor» och, såsom i motiveringen dessutom tillägges under särskilda garantier vid beslutets fattande, som utskottet tänkt sig att dylika arvoden eller ersättningar skola kunna av kommun beslutas.

När då därtill kommer, att det blir kommunerna själva som avgöra saken, tror jag verkligen, att herr Magnusson i Skövde kan vara ganska lugn för att kommunerna icke gå och i onödan besluta vare sig arvoden, som i små kommuner väl aldrig komma ifråga, eller ersättningar, som naturligtvis komma att bestämmas för så få fall och till så låga belopp som det någonsin låter sig göra.

Den ärade talaren trodde, att man skulle genom de ifrågasatta ersättningarna komma till väsentligt utökade debetsedlar. Jag måste svara, att han tycks icke alls ha egentligen tänkt efter, hur pass mycket det här kan gälla. En ersättning i ett eller annat fall för en resa för den kommunale förtroendemannen, som har lång väg till ett sammanträde, eller en eller annan ersättning för medlemmar i en nämnd som har tidsödande sammanträden i kommunens angelägenheter — sådana ersättningar, när de begränsas till ett visst mycket lågt maximum — man har inom utskottet tänkt sig förslagsvis 3, 4 eller 5 kronor — göra verkligen en sådan bagatell även i de små kommunernas budget, att det icke står till för ens herr Magnusson i Skövde att få upp dem till belopp som märkas på debetsedlarna.

Jag hoppas, att andra kammaren skall följa sin för en gång skull enhälliga utskottshalva. Det borde vara för kammaren liksom det varit för utskottet en glädje att konstatera denna

enhällighet och att så långt möjligt är giva den gensvar. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

Härpå anförde

Herr Sjöberg: Herr talman! Jag nöjde mig för en stund sedan att instämma med herr Hildebrand, men så kom herr Magnusson från min hemstad och framförde sådana synpunkter, att jag nu måste säga några ord.

Det förvånar mig, att icke herr Magnusson känner till hur vi ha det inom den kommun, vilken han numera tillhör. Då skall jag be att få nämna för herr Magnusson, att man i Skövde lämnar ersättning till åtskilliga valda förtroendemen, något som har ej tycks veta, och jag får uppriktigt säga, att jag vet knappast, hur det skulle gå, om vi icke skulle ha fått till dessa uppdrag de män som vi fått. Kassören i fattigvårdsstyrelsen t. ex. ge vi 500 kronor, sekreteraren i fattigvårdsstyrelsen ge vi också 500 kronor; båda äro valda förtroendemen och valda till ledamöter av fattigvårdsstyrelsen. Detta belopp har bestämts för dem under den tid, då borgmästare Hedenstierna var ordförande, en man som vi alla känna såsom en synnerligen rättfärdig person, och jag är förvissad om att han lika litet som någon annan människa däri såg någon olaglighet. Se vi efter prejudikat i regeringsrättens årsbok, finna vi där, att varje ersättning, som utbetalats till valda förtroendemen, är oriktigt utbetald och fått återbäras. Har man däremot valt en person till t. ex. kassör eller sekreterare i en fattigvårdsstyrelse, som står utom styrelsen, är det lagligt att utbetala ersättning för hans arbete.

Det är alldeles klart, att det är en förmån i detta fall, att man kan ha till funktionär en person, som själv är medlem av styrelsen. Så ha vi resonerat. Dessutom betala vi ersättning till dem som sitta vid mantalsskrivningarna — jag har själv suttit med där förra hösten tio dagar med ersättning för varenda dag — och dessa ersättningar äro bestämda på en tid, då stadsfullmäktige, liksom nu, huvudsakligen utgjordes av högermän, 27 högermän av 30. Sålunda kunna vi förstå, att även dessa, så högermän de äro, anse, att det ligger icke rättvisa i att sådant arbete utföres utan någon som helst ersättning. Och jag frågar herr Magnusson: tror herr Magnusson, att någon åtager sig att låta 32,000 kronor i fattigvårdsmedel gå genom sina händer och ha mottagning åtskilliga gånger i månaden hela dagarna utan att för detta arbete få någon ersättning? Det är rakt icke möjligt att få detta arbete gjort utan därför särskilt vald kassör.

Det förvånar mig, att icke herr Magnusson känner till hur det är ställt där hemma, och jag tror icke, att det någonsin kom-

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

mer att bli annorlunda, utan jag tror, att vi alltid måste välja tjänstemän, som stå utanför fattigvårdsstyrelsen, en till kassör och en till sekreterare, men huruvida det blir billigare än om vi välja personer, som äro medlemmar av fattigvårdsstyrelsen, lämnar jag därhän. Från en hel mängd städer ha lämnats liknande exempel, och jag tror icke, att vad utskottet här föreslagit, är något annat än ett sanktionerande av de förhållanden, som redan nu äro rådande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr vice talman, mina herrar! Beträffande kunskapen om förhållandena i Skövde ber jag få meddela, att medan herr Sjöberg, om jag icke misstager mig, i minst 30 år varit skövdebo, har jag blivit så att säga annekterad genom inkorporering, och jag har således icke haft tillfälle att lika noga taga del av förhållandena. Men jag vågar påstå, att det nog icke torde finnas alltför ööverbinnerliga svårigheter att där få personer, som äro villiga åtaga sig allehanda kommunala förtroendeuppdrag även utan ersättning.

Vad beträffar professor Edéns invändning att vi icke kunna vänta, till dess det blir kommunalstrejk, så tror jag dock, att vi litet var få erkänna, att vi ha ett gott stycke kvar, innan fara för kommunalstrejk inträder, och detta så mycket mer, som ju ingen kan avsäga sig ett kommunalt förtroendeuppdrag, vartill han blivit vald. Jag tror att litet var gärna tager emot det. Det är visserligen sant, som herr Edén sade, att jag icke räknat ut, vad det föreslagna skulle kosta, och det blir kanske icke så mycket enligt det nu föreliggande förslaget. Men jag tror, att icke ens en professor i matematik mäktar att räkna ut vad utvecklingen av denna princip kommer att kosta våra kommuner. Jag tror också, att vi litet var ha en livlig känsla av att det allmännare införandet av denna princip är blott första steget, och det skall förvisso följas av många liknande och komma att högst väsentligt utöka våra kommunala kostnader och återverka på våra debetsedlar. Jag har sett frågan ur sparsamhetens synpunkt, och jag tror, att den synpunkten är värd beaktande. Jag vågar ock protestera mot, att jag icke skulle ha sinne för att en hel del personer som herr Edén talade om — han tänkte väl särskilt på vår industribefolkning och med dem likställda — icke kunde mottaga uppdrag av detta slag, så länge det icke lämnades skäligen ersättning, och vill häremot påpeka att beträffande kommunalordförandeposterna finnes redan nu genom ett beslut, som är ett par år gammalt, möjlighet att avlöna dessa. Och det förekommer även, att industriarbetare och med dem likställda äro innehavare av sådana poster. Jag vill även påpeka, att nog innebär det en uppoffring även för landsbygdens män, för jordbrukare o. s. v. att handhava sådana poster; de få nog underkasta sig försakelser lika väl som andra. Jag tror — och det vill jag särskilt framhålla — att

om det blir ersättning för, som det här heter »förlorad arbetsförtjänst», kommer det att medföra, att dessa personer mindre än förut skett fullgöra sina uppdrag på den tid, då de äro fria från sina andra sysselsättningar och förlägga det kommunala arbetet till sin arbetstid, varigenom betydligt ökade kostnader komma att uppstå för kommunen. Jag tror icke det är så alldeles oberättigat att framhålla dessa synpunkter, och jag vidhåller, att denna princip kommer att utvidgas vidare och medföra högst betydande konsekvenser för våra kommuner.

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.
(Forts.)

Herr Andersson i Knäppinge: Jag har icke begärt ordet för att ytterligare förlänga debatten, utan endast för att konstatera, att enigheten i utskottet icke varit så stor i detta fall, som utskottets ordförande betonat. Jag kan icke annat än finna, att de som yrka avslag ha alldeles rätt, och att det icke är skäl att frångå de principer, som vi hittills följt vid val av kommunala förtroendemän. Det ligger dock en sanning i att man icke kan beräkna de konsekvenser, som medfölja inrättandet av nya ämbetsverk, och det är dithän det pekar. Vad som från min synpunkt skulle kunna sägas om dessa saker, har redan förut blivit framhållet, och jag vill därför endast understryka, vad de talare yttrat, som satt sig emot detta utskottets förslag. Jag tycker det är underligt, att det icke funnits någon från andra kammaren, som velat reservera sig mot detta utskottsförslag, på vilket jag nu ber att få yrka avslag.

Herr Räf: Herr vice talman, mina herrar! Herr Magnusson i Skövde sade, att om vi nu besluta oss för att gå med på utskottets förslag, så vore vi färdiga att gå med på brytande av en princip. Hade han suttit i konstitutionsutskottet skulle han fått veta, att denna princip redan är bruten uti många kommuner, och här har redan i dag i kammaren konstaterats, att den även är bruten på mycket betänkligt sätt på flera håll. Under sådana förhållanden synes det mig vara bättre att få saken reglerad genom lagstiftning, än att man handlar godtyckligt.

Herr Magnusson sade, att det behövdes icke något sådant där, ty det var ingen svårighet att få vederbörliga förtroendemän. Ja, men det är icke heller någon svårighet att få andrakammarmän, och likväl söker man hålla oss skadeslösa. Och medan första kammarens ledamöter förut icke voro avlönade, så framkallade 1909 års representationsreform, att man införde arvode även åt dem. Var detta för att skaffa första kammaren ledamöter, eller var det männe icke en direkt följd av själva lagstiftningen?

Nu har man talat om att vi här stå färdiga att införa avlöning. Men såvitt jag förstår är det icke meningen att införa avlönade förtroendemän, utan skulle det vara fråga om avlöning för någon, måste det vara sådana, som måste inkallas såsom verkliga

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.

(Forts.)

tjänstemän. Jag vill icke disputeras om ord, men nog vet man väl, att en persons avlöning är något helt annat än en persons ersättning för t. ex. mistad arbetsförtjänst. Om utskottet hade uttalat sig i den riktningen, att dessa personer skulle ersättas med 50 eller 100 kronor om året eller så, då menar jag, att det varit fråga om avlöning, men nu är det fråga om ersättning för förlorad arbetstid eller arbetsförtjänst. Vi ha talat om detta i utskottet, och det står också i betänkandet, att man i Stockholm proponerat fem kronor för någon viss tid per dag. Vi ha icke nämnt något belopp men låt oss säga, att det blir två kronor, om den förlorade arbetstiden kräver så mycket, eller med andra ord så mycket, att förtroendemännen hållas skadeslösa.

Nu vill jag för övrigt säga, att när man skall göra sig ett begrepp om kostnaderna, så bör man göra detta med ledning av utskottets utlåtande och icke räkna: så och så många förtroendemän ha vi i kommunen och fem kronor om dagen till var och en gör så och så mycket, utan man skall också taga hänsyn till de restriktioner, som finnas angivna i utlåtandet; gör man det får man summan högst betydligt förminskad. Jag sade också i konstitutionsutskottet, att jag fruktar mest för sifferkarlarna i andra kammaren. Anlägger man den synpunkten, att alla skulle erhålla ersättning utan vidare, då kommer man till ledsamma summor, men lägger man konstitutionsutskottets synpunkt på saken och kontrollerar därefter, blir det en reduktion kanske till en tiondedel mot vad det skulle bli om man utan vidare medgäve ersättning över hela linjen.

För övrigt vill jag ännu en gång säga, att jag inom utskottet nog var den mest gensträvige av andra kammarens ledamöter. Men detta berodde därpå, att jag hade det intrycket, att detta ursprungligen gjorts till en partisak och att däri låg något osympatiskt. Men då kom herr Öbergs motion från högern, och den hade en helt annan ställning till saken. Genom det uppslag, som gavs av högermännen i första kammaren, lyftes dessutom saken upp på ett högre plan, och då kunde jag icke längre låta bli att säga ja till saken.

Det är för övrigt att märka, att det här icke är fråga om en *skyldighet* för kommunerna, utan om *befogenhet* för dem att om det verkligen är av omständigheterna påkallat, handla såsom de finna för gott.

Vi veta ju alla, huru förhållandena äro i lantkommunerna, att det finnes en hel del personer, fattiga hemmansägare och andra, som verkligen intressera sig för det kommunala arbetet och som tagas i anspråk oavbrutet, så att de få sätta bort en mycket stor del av sin arbetstid och rent av utsätta sig för att ekonomiskt duka under för alla de uppgifter de ha. Det kan också hända, att dessa äro de, som äro mest lämpliga för det kommunala arbetet i hela kommunen, och jag får säga, att jag i sådana fall känner mig rent av generad för att dessa utan ersättning för tidsförlust skola arbeta för min räkning. Privat få de ju icke någon ersättning. Enda sättet är att kommunen

sättes i tillfälle ge dem ersättning för den tidsförlust, som drabbar dem.

Ang. ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst m. m.
(Forts.)

Nu är det att märka, att saken genom den ändring, som herr Öbergs motion åstadkom och genom den omläggning, som genomfördes från första kammarens högersida inom utskottet, bragts därhän, att den omfattar både fattiga hemmansägare och arbetare, och således är en hela svenska folkets sak och ingen partisak, vilket också betonats gång på gång då föreliggande utlåtande behandlades i första kammaren. Läger man härtill de restriktioner som finnas här, är det lätt att inse, att ersättning kan lämnas precis där det behövs, men icke på något annat håll. Till en början är det ju kommunen, som skall besluta om ersättning. Och tror man att kommunen lämnar någon ersättning, om icke det finnes ett verkligt behov? Vidare är det så, att det fordras kvalificerad majoritet, om beslutet skall vinna laga kraft. Tror man, att det är så alldeles lätt att erhålla denna kvalificerade majoritet? Slutligen är man ju skyldig att gå till Konungens befallningshavande för att vinna fastställelse på beslutet och denna fastställelse kommer säkerligen icke att meddelas om något orimligt beslut fattats. Läger man härtill den försiktigt avfattade klämman, så har jag anført de skäl, som gjort att jag för min del icke kunnat sätta mig emot detta förslag, ehuru jag såsom samtliga inom utskottet veta, var ganska gensträvig från början. — Jag har därför ingen annan möjlighet än att ge min röst för konstitutionsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå: och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Herr talmannen, som nu återtog ledningen av kammarens förhandlingar, anmälde härefter till behandling statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå begärdes ordet av

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa att, för tids vinnande, kammaren behagade besluta den

ändring i föredragnings sättet, att endast kantrubrikerna måtte behöva uppläsas.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
åt vissa
landsstats-
tjänstemän.*

Efter nu skedd föredragning av *punkten 13*, angående tillfällig löneförbättring åt kronofogdar, häradsskrivare och länsmän, begärdes ordet av

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Tiden är långt framskriden, och jag skall icke länge uppehålla kammaren, men jag måste dock säga ett par ord vid denna punkt.

Här föreligger nu förslag om extra lönetillägg åt kronofogdar och länsmän. Det är ju ledsamt, att detta ärende icke heller detta år föreligger i det skick, att det kan slutligen avgöras, men jag kan för min del godkänna de skäl herr statsrådet anfört och medge, att man av den ekonomiska situationen kan vara förhindrad att reglera detta. Det är icke heller mot det slut, vartill utskottet kommit som jag vill yttra mig, utan kommer jag att yrka bifall till punkten i fråga. Jag vill emellertid föra på tal en sak, som är av principiell betydelse.

Det har ofta diskuterats i vilken utsträckning exempelvis *stats-tjänstemännen skola äga rätt att på sjukbetyg vara befriade från fullgörande av sin tjänst*. I samband med denna punkt vill jag fästa herr statsrådets uppmärksamhet på en händelse, som i den trakt där den passerat, väckt icke så liten uppmärksamhet.

För några dagar sedan läste jag i ortpressen beträffande kronolänsmanstjänsten i Tryde distrikt: »Tjänstledighet på grund av sjuk-

dom under ytterligare ett år från och med den 15 dennes av länsstyrelsen i Kristianstads län har beviljats kronolänsmannen i Tryde distrikt N. P. Lagerstedt. Länsstyrelsen har förordnat kronolänsmannen i Järrestads distrikt O. Hederström att under ledigheten upprätthålla länsmanstjänsten i Tryde distrikt och t. f. kronolänsmannen A. Isaksson att under tre månader från och med nämnda dag uppehålla länsmanstjänsten i Järrestads distrikt.»

Om det nu hade varit så, att denna tjänstledighet endast pågått ett eller annat år, skulle jag icke yttrat något därom. Men om jag icke missminner mig har ifrågavarande statstjänsteman icke uppehållit sin tjänst sedan hösten 1907. År efter år beviljas hans tjänstledighet, och man håller en ordinarie eller extra tjänsteman för att bestrida hans tjänst. Om tjänstemannen ifråga av verklig sjukdom varit förhindrad att uppehålla sin tjänst, skulle jag kanske icke heller ha sagt något, ty man skall ju icke vara för hård mot statens tjänstemän, men då jag har mig bekant, att ifrågavarande ordinarie statstjänsteman månad efter månad fortsätter att utföra arbete i privat tjänst än på det ena kontoret och än på det andra, då kan jag icke tiga. Det måste då vara något i olag, och då kan icke den omständigheten att ett sjukbetyg utfärdats vara tillräckligt skäl att år efter år befria denne person från hans åligganden på den tjänst, för vilken han uppbär sin lön. Jag har därför velat fästa herr statsrådets uppmärksamhet på detta förhållande och är övertygad om att herr statsrådet skall igångsätta en undersökning och att om det därvid skulle befinnas, att någon oegentlighet begåtts av någon, få detta rättat.

Nu har detta distrikt uppehållits på förordnande i åtta år. För två år sedan utnämndes den som nu uppehåller tjänsten i Tryde distrikt, till ordinarie länsman i Järrestads distrikt, men den nyutnämnde länsmannen flyttade icke till Järrestads distrikt och skötte sin tjänst där, utan tjänstgör han fortfarande på förordnande i Tryde distrikt, och en tillförordnad extra tjänsteman tjänstgör såsom t. f. länsman i Järrestads distrikt. Det är en ordning, som allmänheten icke kan vara betjänt med, att på detta sätt en plats jämt och ständigt uppehålls på förordnande.

Något måste vara i olag, och jag har endast velat begagna tillfället för att fästa herr statsrådets uppmärksamhet härpå, i förväntan att nästa gång då denna punkt föreligger, man då icke återigen må möta ett förnyat förordnande, såvitt icke verklig sjukdom nödvändiggör sådant.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 14—20.

Kanumaren biföll vad utskottet föreslagit.

Ang. tillfällig löneförbättring åt vissa landsstats-tjänstemän.
(Forts.)

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

*Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.*

Punkten 24, angående villkor för statsbidrag till väganläggningar m. m.

I statsverkpropositionen hade Kungl. Maj:t under punkt 24 av sätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avseende å de statsbidrag, som för år 1916 kunde av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka funnes intagna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907 och den 27 februari 1914.

I sammanhang med denna fråga hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Molin* i Dombäcksmark *m. fl.* inom andra kammaren väckt motion, nr 69, vari hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts ovan nämnda förslag måtte besluta, att i avseende å ifrågavarande statsbidrag skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka funnes intagna i riksdagens skrivelse den 31 maj 1907.

Utskottets hemställen innefattade bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, dock med det tillägg att, därest statskontorets befattning med bestridande av utgifter för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen komme att på grund av Kungl. Maj:ts beslut upphöra, den befattning med ärenden angående statsbidrag från av riksdagen beviljade anslag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom upprensning av åar och farleder, som enligt riksdagens nämnda skrivelser tillkomme statskontoret, skulle från den tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, övertagas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Pers*, vilken med biträdande av utskottets förslag i fråga om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens eventuella övertagande av den befattning med ärenden rörande ifrågavarande statsbidrag, som nu tillkomme statskontoret, ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr *Molins* i Dombäcksmark ovanberörda motion.

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Molin* i Dombäcksmark yttrade: Herr talman, mina herrar! Då statsutskottet behagat avstyrka den föreliggande

motionen, som jämte mig är undertecknad av 22 av andra kammarens ledamöter, och vilken motion rörer villkoren för åtnjutande av statsanslag för väganläggningar m. m., så torde det icke kunna anses förmätet att taga kammarens tid något i anspråk för att bemöta utskottets motivering för avslag å min och mina medmotionärers förslag.

Till en början vill jag hava sagt, att knappast något riksdagsbeslut har satt sinnena mera i svallning ute i bygderna än just beslutet att bifalla herr Lindblads motion vid 1914 års A-riksdag angående skärpning i villkoren för erhållande av statsanslag till väganläggningar.

Motionen i fråga gick ut på att för åtnjutande av statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av anläggningskostnaden för anläggning av nya eller omläggning av gamla vägar måtte uppställas villkoret att för väganläggningen erforderlig mark skulle kostnadsfritt tillhandahållas av landsting, kommun eller enskilda.

Till stöd för detta *attentat* mot vägväsendets utveckling framställdes av motionären och godtogs av statsutskottet och riksdagen trots alla protester det skälet, att då riksdagen beträffande anslaget för enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län fäst ett liknande villkor, fordrade konsekvensen, att samma villkor jämväl sattes för det stora väganslaget. Dessutom framdrogs som skäl för bifall till denna herr Lindblads motion, att genom ett bifall till densamma anslaget skulle bliva använt i större utsträckning än hittills och att därigenom skulle uppnås ett främjande av ett mera intensivt byggande av vägar.

Man behöver sannerligen icke vara expert på området för att inse hur *grundfalskt* detta resonemang är. Jämförelsen mellan anslaget för enklare vägar och det stora väganslaget haltar oerhört.

Som kammaren minnes är någon gräns ej satt för anslaget till enklare vägar i de nordligare länen. *Hela* anläggningskostnaden kan i vissa fall betalas av statsmedel, då det gäller sådana vägar. Som motvikt häremot fastställdes villkoret om upplåtelse av fri mark för vägbanan. Rörande det stora väganslaget är gränsen satt till $\frac{2}{3}$ av den *beräknade* kostnaden, och anslaget får icke överskrida denna gräns. Att då som skäl för fri markupplåtelse framhålla den »önskvärda likformigheten beträffande villkoren för åtnjutande av statsanslag», det är, mina herrar, icke särdeles kvickt, men, bevars, mycket modigt. Talet om att antagandet av detta villkor skulle medföra att anslaget i större utsträckning än hittills, bleve tillgängligt för befrämjande av ett intensivt utbyggande av vägar kan karakteriseras på samma sätt. En var som har det allra ringaste begrepp om svårigheterna för vederbörande intressenter att få nya vägar till stånd, måste le av medömkan över den i sådant tal manifesterade okunnigheten. Jag *vill* tro, att okunnigheten här spelat största rollen. Jag *vill* icke misstänka, att bakom detta tal ligger en *medveten lust att göra skada* och att för en lång tid framåt omöjliggöra arbetet för vägväsendets förbättring och utveckling här i landet. De av riksdagen i fjol antagna nya villkoren innebära

Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

ingenting mer och ingenting mindre än att på ett betänkligt sätt minska statens bidrag till vägar från $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden till inemot hälften.

Nu säges det, att det icke alls är för mycket begärt, att de som vilja ha nya vägar, också släppa till jord för desamma. Det resoneras som så, att jordvärdet stiger i de trakter, som erhålla bättre kommunikationer. Det är alltså orätt, att staten skall hjälpa till att betala jordlösen åt personer, som visserligen få släppa till något jord, men som tack vare detta få sin övriga jord å ömse sidor om vägbanan ökad i värde långt över jordförlusterna. Ja, vore problemet så enkelt, så skulle jag inte stå här och plädera för motionen. I vår motion har framdragits några exempel, vilka jag skall be att få citera.

»En landsväg skall byggas för att sammanbinda tvenne andra ländsvägar. De som bo efter linjen och i all synnerhet de, som befinnas längst bort från de gamla landsvägarna äro givetsvis mest angelägna om att få vägen till stånd. Från deras sida som hava mest nytta av vägen torde svårigheterna vara mindre att få mark upplåten fritt. Ju närmare man kommer de gamla stråkvägarna, dess mindre blir intresset och nyttan, och de som bo allra närmast de gamla vägarna behöva kanske icke alls för egen del den nya vägen. Att antaga att dessa, som icke hava annat än kanske omak av vägens framdragande, skola släppa till jorden gratis är väl för mycket begärt liksom också att fordra att de längst bort boende, som förut skänkt sin jord, skola satsa ihop pengar för att köpa den jord, som ej kan fås till skänks.

Om till äventyrs en landsväg skall dragas från obygdan fram till en stad eller stadsliknande samhälle, hur skall det bli möjligt att förmå t. ex. en gårdsägare att skänka jord för vägbanan över kanske tomtägarens enda lilla trädgårdstappa? Eller för att taga ett annat exempel. Vägen går tvärs över eller längs efter en torparens eller lägenhetsägares åker. Är det rätt att den som får sin åker uppstyckad i oregelbundna figurer eller mister avsevärd jordareal av det lilla han har skall tåla detta utan all ersättning?

Än ytterligare ett exempel. Om vägen går genom en by hava alla inom byn lika nytta av vägen. Men det är ej sagt att vägen skär alla ägorna i byn. De fastigheter, som ligga vid sidan av vägen, få lika nytta som de vilka få släppa till jord för vägbanan. Då frågas, är det rättvist att den ene skall släppa till jord och den andre slippa alldeles ifrån det, då nyttan för bägge är precis lika stor?»

Jag har trott mig finna, att bakom denna fordran, att enskilda skola släppa till jord gratis, ligger en strävan att på något sätt komma åt s. k. oförtjänt jordvärdestegring. Av de exempel, jag nyss citerat, hoppas jag skall framgå för en var, att metoden att på detta sätt komma åt oförtjänt jordvärdestegring är synnerligen klumpig och orättvis och föga ägnad att komma åt de jordvärdestegringar, som bli störst, jag menar sådana värdestegringar, som uppkomma å jord *vid sidan av* kommunikationslederna, där man har alla fördelar av kommunikationsmedlen men intet som helst omak av

dem, till exempel i form av att ägaren för ändamålet måste släppa till någon del av sin jord. Nej, mina herrar, spørgsmålet att beskatta oförtjänt jordvärdestegring skall icke behandlas på detta sätt.

Nu antar jag, att mången invänder, att det visst icke är menigen att enskilda i allmänhet skola släppa till jord. Man pekar därvid på, att såväl landsting som kommuner angivas uti villkoren såsom parter, de där skola bekosta jordlösen. Häremot vill jag invända, att vad man i detta fall icke kan begära av enskilda, icke heller kan begäras av landstingen och kommunerna. Då sådana krav ställas på landsting och kommuner, tycks man rent av glömt bort, att det här i landet existerar en vittgående och stor fråga, som ännu icke fått sin lösning: *frågan om utjämningen av det ojämnna och orättvisa kommunala skattestrycket*. Man är ense om, att detta skattestryck bör på något sätt utjämnas. Då så är förhållandet, tycker jag, att det är i högsta grad inkonsekvent och stridande mot allt sunt förnuft att stipulera nya villkor och bestämmelser, som ej kunna få annan tänkbar följd än att ytterligare förvärpa detta ojämnna skattestryck.

Av de exempel jag anfört framgår, hur vanskligheten skall bli att tvinga folk ute i bygderna att släppa till jord gratis för vägar. Då detta kan vara fallet, när det gäller intressenterna själva, hur svårt skall det då ej bli att förmå landsting och kommuner att anslå medel för ändamålet? Det är sällan, åtminstone i Norrland, att en landsväg kan bli till nytta för en hel vidsträckt kommuns alla innevägnare. Att få ett beslut om anslag till jordlösen i en sådan kommun till stånd är, mina herrar, lättare sagt än gjort. Om landstingen skola vi icke tala. Jag tror, att förhoppningarna om landstingens ingripande härutinnan ju förr dess hellre böra inrangeras bland de s. k. fromma önskningarna.

Efter att hava redogjort för frågans förhistoria säger utskottet följande:

»Härtill kommer, att utskottet har all anledning antaga, att de sakkunniga, vilka av chefen för finansdepartementet tillkallats för verkställande av utredning rörande väghållningsbesvärets utjämning m. m., i sitt blivande utlåtande icke lära underlåta att behandla jämväl frågan om villkor för statsbidrag till vägväsendets upphjälpande och att det sålunda icke kan anses lämpligt att innan berörda utredning föreligger vidtaga någon mera väsentlig ändring i dessa villkor.»

Om utskottet vid 1914 års första riksdag haft vänligheten att resonera på det sättet, då det gällde herr Lindblads motion, skulle jag varit synnerligen glad, men då ville icke utskottet resonera så. Är det för övrigt tänkbart, att sakkunnige skola ge sig in på ifrågasvarande spörsmål, då riksdagen så tydligt och så sent som 1914 manifesterat sin vilja, att landsting, kommuner och enskilda skola tillhandahålla fri mark för väganläggningar? Jag har för min del inga illusioner på detta område.

Nu har herr Pers fogat en reservation till det föreliggande utlåtandet, i vilken han yrkar bifall till mitt och mina medmotio-

*ing. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.*
(Forts.)

Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.

närers förslag. Herr talman, jag ber att med anledning av vad jag nu anfört få hemställa om bifall till reservationen.

Härpå anförde:

(Forts.)

Herr Lemke: Herr talman! Ehuru jag är en stor vän av utvecklingen av vårt svenska vägnät och, särskilt när det gäller Norrland, vill i min mån bidra till, att det norrländska vägväsendet utvecklas, vilket jag visat genom de anföranden jag haft äran hålla i denna kammare vid föregående behandling av dessa frågor, särskilt när det första gången gällde enkla vägars etablerande där uppe, kan jag icke underlåta att nu säga några ord i denna fråga, även om de gå emot det specifikt norrländska intresse, som ger sig till känna i herr Molins motion, och detta beror därpå, att det förefaller mig, som om den ärade motionären tagit med alltför hård hand på de speciella önskemål, som han vill ha fram. Att detta är förhållandet, torde herrarna finna av motionen. Det heter där på första sidan: »Genom beslutet komma snart sagt alla nya vägbyggnadsföretag att omöjliggöras.» På sid. 2 står det helt kategoriskt: »Omöjliga villkor kunna helt enkelt icke tillämpas, endast avskaffas.» Och motionen slutar med detta stycke: »Att lämna denna framställning obeaktad leder endast till att allt vad vägbyggnader heter stoppas under ett antal år framåt, och att massprotester framkomma från enskilda, kommuner, väghållningsdistrikt, landsting och hushållningssällskap till sådant antal och sådan styrka, att motståndet till slut måste vika. Om utvecklingen dit hän lider intet tvivel.» Då nu motionären i sitt anförande också tagit upp frågan om jordvärdestegring i samband med detta, tror jag icke, att jag dömer för hårt, om jag säger, att han tagit ett alltför hårt tag på denna fråga, som han vill ha fram.

Det är så, att det genom 1914 års riksdags beslut blivit enhetliga villkor för vägbyggande med statsbidrag, sålunda att fri mark tillhandahålles. Härigenom har man icke blott fått likformighet i villkoren utan även ernått en ekonomisk fördel, nämligen den att det statsbidrag, som lämnas, uteslutande kommer att användas till vägbyggande och icke till jordanskaffning, varigenom vägbyggandet i sin mån blir mera intensivt.

Nu får man väl säga, att det måste vara förvånande, att en sådan hemställan, som här göres i motionen, kommer från en norrländsk landsända, ty i regel kan man väl ändå påstå, att den jord, som tillhandahålles för vägbyggnader, är relativt billigare i det i stort sett ouppodlade Norrland än i de södra delarna av landet. Om detta krav på, att riksdagen skulle uppriva sitt så nyligen fattade beslut, kommit från en sydligare landsända, där man har mera öppen jord och dyrbar åkerjord, skulle jag ha fattat det, men det förefaller märkvärdigt, att det kommer från Norrland. Nu är det ju så, att det ifråga

om en järnvägsbyggnad mången gång kan vara rätt svårt, när den skall passera genom ett samhälle eller en by, att lägga denna väg så i terrängen. att man helt och hållet undviker att avskära åkrar och öppen jord, men beträffande fordonsvägar bör det icke möta hinder att lägga dem på det sättet, att man ej styckar öppen jord. Man förstår, att i Norrland, där det finnes små arealer öppen jord, denna för ägarna skall vara dyrbarare, och det är sant, som motionären sagt, att om en väg dras fram och man därigenom styckar de täppor och jordrensor, som där finnas, kunde det vara ledsamt nog i denna landsända, men det bör, som nämnt, icke möta något hinder att vid fordonsvägars byggande lägga dem så, att man skadar den öppna jorden i minsta möjliga mån, och därmed förfaller det av motionären anförda skälet. För övrigt är det på det sättet med upplåtandet av fri jord, att den enskilde jordägaren ingalunda, som motionären sagt, gratis skall släppa till sin jord, utan han får ersättning härför av det allmänna.

Det skulle vara mycket mera att säga, men då tiden är långt framskriden, vill jag icke uppehålla kammaren längre, utan jag slutar med att säga, att hur varm vän av vägväsendet jag är, och hur gärna jag ser, att särskilt norrlänningarna få de vägar, som de önska sig, kan jag icke finna annat än att utskottet haft goda skäl för sin hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Den senaste ärade talaren sade, att han var vän av det norrländska vägväsendet och sålunda önskade framgång åt vägbyggandet i Norrland. Nu är det ju så, att denna fråga icke särskilt är en norrländsk fråga, utan den rör i lika hög grad vägbyggnader över hela landet. Och det synes mig, att talaren det oaktat icke borde vara så förvånad över, att förslaget särskilt intresserar Norrland, men det har också framförts av motionärer från andra delar av landet, men det är i Norrland som det mer än annorstädes behövs nya vägar. Överallt där man förut fått vägar anlagda, har man erhållit två tredjedelar i statsbidrag även för inköp av mark, och det synes mig därför ganska orättvist, om man nu skulle draga in på detta och staten sålunda icke skulle lämna bidrag till markinköp just när det är fråga om att befrämja vägväsendet i allmänhet och särskilt i Norrland. Jag kan icke finna något skäl för detta.

Man har invänt mot ändring nu av 1914 års riksdags olyckliga beslut, som jag vill kalla det, att man icke vunnit erfarenhet om, hur beslutet kommer att verka. Ja, det förefaller, som om man skulle vara bra främmande för vägbyggnadsfrågor, om man skulle behöva vänta för att se, hur ett sådant beslut kommer att verka. Om staten förut lämnat två tredjedelar i bidrag till markinköp, och detta bidrag dras in helt och hållet, så är det lätt nog att förstå, hur det kommer att kännas för dem, som

*Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.

(Forts.)

skola bygga vägar, och man behöver icke några praktiska exempel på det. Det kommer att visa sig avsevärda svårigheter, och det blir såsom den senaste talaren yttrade, att vägbyggandet kommer att bedrivas mera intensivt, därför att man får bidrag endast till byggnader i stället för som förut även till markinköp. Det är ett fullkomligt misstag av herr Lemke, ty det kommer icke större anslag för själva byggnaden till del än förut. Det blir visserligen något flera, som fortare få bidrag, men man begränsar beloppet, och det blir svårare för dem, som bygga vägar, därför att de erhålla så mycket mindre statsbidrag just emedan de skola tillhandahålla marken gratis. Det synes mig olämpligt, om man just nu på en tid, då det göres befogade anspråk på, att staten skall bidraga med högre belopp än den gjort förut dels till byggnad och dels till underhåll av vägarna, skulle draga in detta anslag för markinköp helt och hållet. Och det synes mig så mycket olämpligare att göra det nu, då vi veta, att vägkommissionen håller på att omarbete väglagen. Om riksdagen står fast vid det beslut, som jag betecknade som ett olyckligt beslut, måste kommissionen få den uppfattningen, att det är riksdagens önskan, att väglagen skall innehålla, att staten icke lämnar bidrag för inköp av mark. Det kan väl icke heller förnekas, att herr Molin i sitt yttrande och i sin motion haft ganska rätt däri, att många vägföretag komma att stranda just på grund av indragandet av statens bidrag till inlösendet av marken. Ty det är icke alltid så, att det är hela vägdistriktet, som är intresserat för vare sig nyanläggning eller omläggning av en väg, utan det kan vara så, att det är vissa delar och vissa personer inom distriktet, som kunna ha sådana intressen. Ett sådant förslag föreligger just i det distrikt, jag tillhör, där vägen icke utan vidare blir godtagen av vägkassan förrän den omlägges, och det är tydligt, att om man icke får bidrag till inlösen av marken, så strandar hela företaget. Det kan alltså icke vederläggas. Man kan påstå, att det icke har den verkan, men i verkligheten kommer det att gå så i många fall, som också herr Molin påpekade här.

För min del skulle jag därför våga hoppas, att åtminstone denna kammare nu fattar beslut i överensstämmelse med den reservation, som herr Pers har fogat vid detta utskottsutlåtande. Jag har så mycket större anledning att hoppas, att så må ske, som här förekommer ett stort antal motionärer och motionärer ur olika partier, så att det icke är någon partifråga, utan en fråga, som intresserar samtliga partier. Jag vågar således, herr talman, hoppas, att denna kammare skall ha mera känsla för detta än som kommit till synes i statsutskottets utlåtande. På grund av det anförda skall jag anhålla att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Pers vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herrar *Zelahn* och *Lundström* i Långnäs instämde häruti.

Herr Ekman: Herr talman! Jag kan naturligtvis icke dela den förhoppning, med vilken herr vice talmannen nyss avslutade sitt anförande. Min förhoppning går tvärtom i den riktningen, att detta års riksdag, liksom 1914 års bägge riksdagar, skall finna lämpligt, att vid anläggning av nya vägar något statsbidrag för själva markkostnaden icke må utgå. Förhållandet var ju, att beslut i denna riktning fattades vid 1914 års första riksdag. Redan vid senare riksdagen samma år framkom en motion av liknande innebörd som den av herr Molin i år väckta motionen, vilken vi nu ha till behandling, och 1914 års senare riksdag avslög denna motion. Beslutet om att statsbidraget icke skall utgå för markkostnaden, skulle träda i kraft först för sådana vägar, vilka Kungl. Maj:ts befallningshavande efter 1915 års ingång ålade väghållningsskyldige att utföra, alltså icke beträffande sådana vägar, om vilka beslut var fattat före 1915. Det är således först med innevarande års ingång, som det av 1914 års riksdag fattade beslutet trätt i kraft. Jag tror då, att statsutskottet kan vara fullt berättigat att uttala, att någon som helst erfarenhet om ogynnsamma verkningar av det tidigare fattade beslutet ingalunda ännu kan åberopas. Det skulle väl ock vara minst sagt egendomligt, om riksdagen, utan att kunna peka på en sådan vunnen erfarenhet, redan nu ginge att ändra det en gång fattade beslutet, och visst är, att ett sådant ändringsbeslut nog måste byggas på vida kraftigare skäl än de suppositioner, som av den ärade motionären och kammarens ärade vice talman ha anförts, suppositioner om vad som möjligen kommer att inträffa, därest detta beslut får kvarstå. Ingalunda kan man säga, att ansökningarna om bidrag för väganläggningar ha minskats, tvärtom tror jag, att man måste erkänna, att ansökningar, och mycket behjärtansvärda ansökningar, till sådana företag finnas ineliggande till vida större belopp än vad som ännu motsvaras av de anslag för detta ändamål, som av riksdagen ha anvisats.

Man bör nu icke av herr vice talmannens anförande förändras att tro, att det här gäller någon mycket stor fråga. Det är icke fallet. Det har uppvisats redan vid 1914 års riksdag, att jordvärdet för dessa väganläggningar spelar en i förhållande till själva kostnaderna mycket obetydlig roll. Jordvärdet för väganläggningar — det få vi väl också erkänna — är i Norrland vida mindre än i de mera bördiga delarna av vårt land, och således torde det vara med fullt berättigande som herr Lemke sade, att det förvånade honom, att man särskilt från Norrlands-håll gjorde så stort nummer av denna fråga. För min del har jag funnit, att det vore lämpligt, att här söka åstadkomma någon likhet med de förhållanden, som gälla beträffande andra kommunikationsfrågor, beträffande statslån till järnvägar och dylikt. Detta har också av statsutskottet här framhållits.

Slutligen måste jag mot den invändning, som av motionärerna och herr vice talmannen gjorts, att de sakkunniga, som för närvarande äro sysselsatta med utredning rörande väghåll-

*Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.*
(Forts.)

Ang. villkor
för stats-^{ny}
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.

(Forts.)

ningsbesvärets utjämning, icke skulle få någon anledning att sysselsätta sig med denna fråga, om riksdagen nu icke uppreve förra årets beslut, säga, att då statsutskottet i sin motivering utgår från, att de sakkunniga under alla förhållanden komma att sysselsätta sig med denna fråga, lär enligt mitt förmenande, därest man eljest förutsatt, att så icke skulle bli förhållandet, däri ligga en tämligen god garanti för att de sakkunniga komma att göra det. Om däremot riksdagen skulle visa ett sådant vankelmod ifråga om vad riksdagen verkligen menar i denna fråga, som att ena året, då bestämmelserna alldeles nyss trätt i kraft, uppriva ett föregående år fattat beslut, då må jag säga, att de sakkunniga kunde ha skäl att fråga sig, om det ens lönar sig att sysselsätta sig med detta spörsmål.

Herr talman, på de skäl, som äro anförda för utskottets hemställan och på de skäl för bifall, som här framställts, anholder även jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Rydén i Malmö: Jag skall be att få säga ett par ord i denna fråga. Är det icke bra märkvärdigt, att man kommer och påyrkar en ändring i dessa bestämmelser, om man tänker på, hur saken verkligen ligger? Förra årets båda riksdagar beslöto att ändra förutvarande villkor. Beslutet har knappast hunnit träda i kraft förrän en motionär väcker förslag om att dessa villkor skola slopas, utan att man hunnit bilda sig någon som helst uppfattning, om, hur de komma att verka. Det är det ena. Det andra är, att det sitter en kommitté, som arbetar på detta område, och som man vet snart vara färdig, men nu skall man icke ens avvakta resultatet av dess arbete innan man vill ändra dessa villkor.

Jag begärde ordet, då jag hörde herr vice talmannen, som ändå har en gammal vana i dylika allmänna värv, understödja ett sådant yrkande, som här föreligger. Jag vill också säga dem, som här i detta fall tro sig företräda ett speciellt intresse för vissa landsändar, att om man pressar upp anspråken ifråga om statsbidragets storlek alltför högt, måste detta medföra, att man icke kan ge så många väganläggningar understöd, som därav äro i behov. Jag kom in i statsutskottet 1909, och då var väganlaget 1,250,000 kronor. Vi skriva nu 1915, och nu är det allmänna väganlaget 2,500,000 kronor — det är alltså fördubblat — och därtill komma 500,000 kronor, ett särskilt anslag till enklare vägar i Norr- och Västerbottens samt Jämtlands län. Hela väganlaget har alltså stigit på dessa sex år från 1,250,000 kronor till 3,000,000 kronor. Det är klart, att det finns en gräns för hur högt anslag staten kan bevilja för detta ändamål, och skruvar man då upp villkoren på det sättet, att man fordrar icke blott att staten skall lämna stora bidrag utan att de, som skola bygga vägarna, t. o. m. skola vara fritagna från att släppa till marken — och det kan hända, att de klå det allmänna, när det gäller att bestämma priset på den mark, där vägarna skola gå

fram — så är det klart, att man tränger undan en hel del legitima anspråk på vägbyggnader, vilket förhållande då kommer att lända till allmän skada, även om man därmed kan gynna ett visst tillfälligt företag. Jag kan icke för min del vara med om att behandla denna fråga så ensidigt, som här sker, och då hela spørsmålet så snart skall komma upp, tycker jag, att det är rimligt, att man åtminstone avvaktar något års erfarenhet av dessa bestämmelsers verkningar, innan man river upp beslutet. Jag måste därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

Herr Molin i Dombäcksmark: Här har påståtts, att motionen skulle beröra en speciell norrlandsangelägenhet. Jag vill då erinra om, att det finnes representanter från snart sagt alla landskap, som skrivit under densamma, representanter från t. ex. Bohuslän, Södermanland, Halland, Västergötland, Östergötland, Värmland, Småland. Jag vill med detta hava protesterat mot att motionen angives vara speciellt norrländsk.

Här har herr Rydén i Malmö stått och resonerat, att det vore i högsta grad olämpligt att nu ändra villkor, som riksdagen förut fastställt, utan den ringaste föregående utredning etc. etc. Jag skulle ha varit synnerligen tacksam, om jag fått höra honom spela de tonerna i föl, då detta olyckliga villkor stadfästes. Då var det inte tal om, att det saknades utredning, utan då ansåg sig statsutskottet och riksdagen kunna på fri hand och utan ringaste föregående utredning, om vart det skulle bära hän, ändra de förutvarande villkoren. Jag stod då på denna plats och framhöll, hur oriktigt det var att utan föregående utredning ändra villkoren. Men herrarna ville icke höra på det örat, och ändringsförslaget gick igenom. Nu komma samma herrar, som då nonchalerade behovet av utredning, och säga: Inte kunna vi ändra detta villkor utan föregående utredning.

Jag tror icke, att jag på något sätt har blivit gendriven av de herrar, som uppträtt emot mig. Varken herrar Lemke eller Ekman i Mogård eller Rydén ha i sak vederlagt mig på någon enda punkt.

Vad som mest förvånade mig i herr Rydéns resonemang var antydningarna om jordjobberi. Jag har skrivit i min motion så här: »Talet om att staten kan bli uppskörtad genom så kallat jordjobberi är ovederhäftigt, då statsbidraget hittills endast utgått för beräknade markvärdet, allt efter enhetliga principer, ej efter verkliga av enskilda till äventyrs uppskruvade värden.» Jag hoppas, att herr Rydén skall såsom en behållning av dagens diskussion komma ihåg för framtiden, att det statsanslag, som har utgått till jordlösen, icke har varit beroende på, huruvida ägarna till marken försökt skruva upp prisen.

Ja, herr talman, det var mycket annat också, som skulle hava tarvat gensaga, men jag tror, att jag i mitt första anförande har sagt allt vad som kan sägas, och vad de senaste talarna ha be-

Ang. villkor
för stats-
bidrag till
väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

hagat yttra, har på intet sätt vederlagt, vad jag först sade. Endast det vill jag säga:

Det är egendomligt, att man talar om likformighet och enhetlighet i villkoren, då det gäller två till sin art så olika saker. Beträffande det stora väganslaget är bestämt, att endast två tredjedelar av beräknade kostnaderna utgå av anslaget. Ifråga om enklare vägar är däremot föreskrivet, att statsanslaget kan uppgå ända till 100 %. Det måste då vara en väsentlig skillnad på de synpunkter man anlägger på frågan om jordlösen beträffande de båda anslagen.

Herr Ekman trodde icke, att detta var någon stor fråga. Jag skall då be att få tala om, att det *kan* bli en stor fråga, och jag kan lova herrarna, att därest det olyckliga villkoret icke så snart som möjligt blir borttaget, så komma här petitioner att översvämma Kungl. Maj:t från alla delar av landet. Oviljan mot villkoret är så starkt, att jag är övertygad om, att det icke behövs någon agitation för att, snart sagt, varje landsting, varje hushållningssällskap, varje väghållningsdistrikt, ja, varje kommun skall komma med petitioner till Kungl. Maj:t med begäran att få detta olyckliga och förhatliga villkor upphävt.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Endast av den anledningen, att här gjorts gällande, att detta villkor, som riksdagen bestämde förlidet år, skulle innebära en orättvisa särskilt mot Norrland, därför att det icke varit knutet vid de anslag, som beviljats länen i södra och mellersta Sverige, ber jag att få lämna kammaren den upplysningen, att enligt statistisk årsbok för 1915 som för kort tid sedan blivit utdelad här i kammaren, har till nyanläggningar, omläggningar eller förbättringar av vägar, vartill statsbidrag beviljats under åren 1841—1913, utgått en summa av 36,163,900 kronor. Av detta belopp ha de fem norrländska länen jämte Kopparbergs län erhållit 16,898,594 kronor, sålunda nära hälften. Jag tror därför icke, att det finns fog för att göra den erinringen, att man begått någon orättvisa gent emot de norrländska länen.

För övrigt vill jag endast säga, att det hot, som den senaste årade talaren fann lämpligt att framställa, säkerligen icke inverkar på riksdagens hållning i denna fråga. Riksdagen fattar nämligen sina beslut på sakliga grunder, oavsett vilket hot, som framställes från Västernorrlandslänsbanken.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 25.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Härefter föredrogs *punkten 26*, angående väckta motioner om anslag till väganläggningar m. m.; och anförde därvid:

Om anslag till väganläggningar m. m.

Herr Öberg: Det svar, som statsutskottet givit på västernorrningarnas motion om anslag för år 1916 av 100,000 kronor att användas till anläggande av enklare vägar inom Västernorrlands län, var ju väntat, ty vid nedskrivandet av denna motion gjorde vi oss nog föreställning om, att de rådande kristiderna, uti vilka vi leva, skulle tagas till intäkt för ett avslagsyrkande. Men ställda inför nödvändigheten av flera och nya vägar och de oavvisliga krav, som därpå gång efter annan framföras av länsbefolkningen, kände vi oss förpliktigade till att härutinnan motionera i syfte att Västernorrlands län liksom en del andra norrländska län skulle beredas tillfälle att få s. k. enklare vägar, och detta så mycket mera, som det under tidernas lopp nogsamt visat sig, att man bör börja att ropa och bedja ganska tidigt, ty bönhörelsen låter i varje fall ganska länge vänta på sig.

Behovet av nya vägar inom länet måste med skäl sägas vara omisskännligt stort, ty det är många trakter inom länet, som icke äga någon utfartsväg och sålunda icke ha någon samfärdsel med de mera öppna bygderna. Såsom i motionen angives, framställdes i Västernorrlands läns landsting 1912 förslag därom, att genom landstingets föranstaltande skulle verkställas en utredning för att få konstaterat, hur stort vägbyggnadsbehovet inom länet var, och för att desslikes få utrönt, hur mycket medel behövdes inom den närmaste tiden, för att de vägar skulle bli byggda och utförda, som efter en företagen utredning kunde befinnas vara av behovet påkallade. Denna utredning har givit vid handen, såsom ock en var inom landstinget kunde vänta, att behovet av nya vägar inom Västernorrlands län var avsevärt stort, och utredningen har vidare visat, att om de mest nödvändiga vägarna skulle byggas, behövdes för Västernorrlands läns vidkommande ett anslag av i runt tal 11,000,000 kronor. Med anledning härav beslöt landstinget att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ett årligt anslag under fem år av 400,000 kronor, och förklarade sig landstinget villigt att under samma tid bidra med ett anslag av 100,000 kronor, varigenom länet skulle för sitt vägbehov få till sitt förfogande en halv miljon kronor. Om denna landstingets hemställan till Kungl. Maj:t kunnat bifallas och länet sålunda fått vad det i berörda avseende åstundat, skulle det med ett behov av vägar å 11,000,000 kronor likväl åtgått en tid av 22 år, innan vägarbetet blivit utfört.

Något resultat av landstingets hänvändelse till Kungl. Maj:t har icke försports, utan det torde få antagas, att landstingets skrivelse så att säga hamnat i papperskorgen. Det har därför synts oss motionärer på Västernorrlandslänsbanken såväl i denna kammare som i medkammaren, att det borde ifrågasättas ett anslag å 100,000 kronor till byggande av enklare vägar, för att man därigenom i tid skulle få börja att liksom avarbeta det stora vägbehov, som verkligen förefinnes. Och ur statshushållningens synpunkt har det til-

Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

lika syntts oss motionärer, att det vore en klok och välbetänkt åtgärd, om man litet mera än hittills sloge in på byggande av s. k. enklare vägar och icke överallt byggde de stora, breda, raka och för övrigt förstklassiga vägarna, ty folket är enligt vår mening mycket mera betjänt av att få till stånd enklare vägar, där transporten icke är så synnerligen stor. Vi behöva snarare flera vägmil än mindre och dyrbara vägar, och folket känner sig icke tillfredsställt med att få fina vägar här och där, utan vad som behövs är att man anlägger enklare vägar i större utsträckning än som kan åstadkommas genom det stora allmänna väganslaget.

Vad har nu statsutskottet haft att giva till svar på vårt stora krav?

Ja, mina herrar, inför detta stora krav på mera vägar inom Västernorrlands län, som i kostnadshänseende motsvaras av 11 miljoner kronor, har statsutskottet icke haft att giva mera och annat än ett litet tröstens ord, då statsutskottet sagt, att motionen ifråga är i och för sig behjärtansvärd. Ja, mina herrar, nog är det bra litet. Ur min erfarenhet såsom norrlänning måste jag säga, att folket där uppe i obygderna och i utkanterna lever icke av och känner sig icke tillfredsställt av bara detta lilla erkännande ord från statsutskottet sida, ty de kunna icke tillfredsställa sig härmed. De begära därför, icke mera än att samtidigt som man genom lagbud ålagt alla och envar, som äga fastigheter att utgöra såväl sommar-, som vinterväghållning på mindre och större avstånd, och sålunda ålagts stor och tung vägbörda, de skola beredas tillfälle att själva komma ut till sina vägskiten för att där fullgöra de förpliktelser, som genom det oundvikliga lagbudet åligger dem. Men det måste sägas, att därför är det icke tillräckligt sörjt. Man har fått förpliktelser, men man har icke fått möjlighet att kunna fullgöra vad som fordras. Här skulle kunna berättas åtskilligt om de svårigheter, de umbäranden, som en och annan väghållare gång efter annan underkastas, då han ställes inför en skyldighet som med bästa vilja är ganska svår att fullgöra.

När så är, att vi ingen förståelse rönt från statsutskottets sida, återstår det, herr talman, väl ingenting annat för oss motionärer än att återvända till de våra där uppe i den kära norrlandsbygden och säga, att vi ha vår plikt likmätigt gjort vad vi kunnat göra, ropat och bedit om hjälp från riksdagens sida för åstadkommande av icke de dyrbara och förstklassiga vägarna utan endast de mera enkla och billiga vägarna, men riksdagen, ledd av de 24 i det mäktiga statsutskottet, har icke velat skänka oss bönhörelse. Herr talman, jag har intet yrkande.

Med herr Öberg förenade sig herrar *Molin* i Dombäcksmark och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Som herrarna veta är icke min motion avfattad så, att den avser en begäran om an-

slag till vägbyggnader, utan den avser en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Det vill synas av alla de motioner, som väckts i dessa ärenden, att kravet på förbättrade vägar måste vara mycket stort i bygderna. Det är här nära på i alla motionerna fråga om mindre dyrbara väganläggningar.

Jag har icke vågat mig på att gå fram med en särskild begäran om viss summa för ett visst område av landet, utan jag har tänkt mig, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga en utredning och komma fram med något förslag, som skulle kunna giva lindring åt, låt mig säga, varje provins inom landet, där sådant behov var påkallat.

Vi ha i vårt land icke endast stora kungsvägar och s. k. byvägar, utan det finnes en otalig massa vägar, som man brukar benämna utfartsvägar, vilka från byarna leda ut till de större vägarna. De människor som bo i obygderna ha det ganska svårt. De få deltaga i underhållet av de stora vägarna, men dessutom ha de att på egen hand underhålla dessa långa sträckor utfartsväg. Man får sannerligen icke undra på, mina herrar, att landsbygden avfolkas, när man känner de förhållanden, under vilka dessa människor leva och bo. Jag kan förstå, att herrar statsutskottsledamöter ej äro boende på platser med sådana kommunikationer, ty i annat fall kunde jag vara säker på, att de skulle beaktat denna min anhållan om ett skrivelseförslag. Visserligen har herr Lemke sagt, att han är en stor vän av kommunikationer och vill söka göra det bästa han kan för deras befrämjande; men hade herr Lemke verkligen varit detta, tror jag att han skulle ha sagt något till förmån för denna begäran om skrivelseförslag och för att få saken åtminstone något så när utredd.

Vi kunna tänka oss vilka svårigheter dessa människor hava, som bo på långt avstånd från de allmänna vägarna, särskilt när tjällossningen börjar, att taga sig fram till dessa vägar; och vilka svårigheter ha de icke vid sjukdomsfall och vid många andra tillfällen, t. ex. vid transport av de produkter de frambringa. Då ha de väl haft alla skäl och rätt att göra en hövlig anhållan om hjälp. Då det gäller deras skyldigheter, få de nog fullgöra dem och utan avprutning.

Jag ber att få försäkra herrarna, att det är mycket att säga om dessa saker, men då tiden är långt framskriden, skall jag icke längre uppehålla kammaren. Jag har heller icke något yrkande att göra, ty det lönar icke mödan att framställa något. Men jag vill härtill ytterligare bara säga, att jag hoppas, att till en kommande riksdag, om en sådan anhållan då framkommer, herrarna i statsutskottet eller det utskott, som då kommer att behandla frågan, måtte taga mera kännedom om förhållandena. Jag är säker på, att om frågan får några vänner i det utskottet, det kommer att beakta saken och icke låter den falla så lättvindigt, som den denna gång gjort.

*Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)*

Om anslag
till väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

Herr Åkerlindh: Herr talman, mina herrar! Då den av mig och herr Osberg väckta motionen av utskottet avstyrkts, är det klart, att det icke lönar sig att göra något yrkande. Men utskottets motivering förefaller mig så motbjudande, att jag ovillkorligen måste beröra den med några ord.

Utskottet säger sig, med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser av nästan överskådlig räckvidd, som otvivelaktigt skulle föranledas av ett statens understödjande, på sätt av motionärerna ifrågasatts, av enskilda vägar, icke kunna tillstyrka motionerna.

Jag ber då att få säga, att denna motion i alla fall var begränsad till Värmland, och då jag såsom jämförelse kan nämna, att tre län i Norrland fått understöd, borde det väl icke vara öoverstigligen hinder för Värmlands län att även få det. Det är ju för övrigt så, att Värmland i detta hänseende torde vara ganska jämförbart med Norrland. Jag har av norrlänningar, som rest i Värmland, hört sägas, att det sämsta ni ha här är edra vägar. Då borde väl icke tillståndet vara så bedröfligt i Norrland, att statsutskottet icke kunnat hava även något hjärta för Värmland. Beträffande hjälp för Norrland, har utskottet ansett frågan vara behjärtansvärd, men det synes som om hjärtat skulle stannat i Norrland, icke räckt till för Värmland. Jag hoppas därför, att utskottet måtte få ett bättre hjärta till nästa gång denna motion återkommer. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—48.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50 och 51.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölls av kammaren.

Ang. riks-
försäkrings-
anstaltens
verksamhet.

Sedan *punkten 52*, angående anslag för upprätthållande av riks-försäkringsanstaltens verksamhet, härpå föredragits, yttrade

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag har intet annat yrkande än om bifall till den hemställan som här föreligger, men med herr talmannens tillåtelse ber jag att med ett par ord få efterlysa förslaget om revision av olycksfallsersättningslagen.

*Ang. riks-
försäkrings-
anstaltens
verksamhet.
(Forts.)*

Jag förstår mycket väl, att ej herr civilministern här i kväll kan lämna mig direkt upplysning om, hur snart förslag från kommittén kan vara att förvänta, och jag begär det icke heller.

Men jag ber i alla fall att vid detta tillfälle få till herr statsrådet göra en vördsam hemställan, att han måtte göra vad göras kan, för att om möjligt nästa års riksdag skall få mottaga förslag till ändring och revidering av den lag vi nu ha. Det är ju någonting synnerligen efterblivet i vårt land uti detta avseende. Den lag vi nu ha utelämnar, som vi veta, stora grupper av arbetare, bland andra sjöfolk. Det har ju i år givits oss erfarenhet i detta avseende, som jag tycker skulle vara för oss alla både talande och manande. Denna lag är i alla avseenden synnerligen bristfällig och efterbliven. Högsta bidraget vid fullständig invaliditet är 300 kronor, och i dessa tider är 300 kronor ingenting att leva på. En arbetare i Sverige med 1,500 kronors inkomst får såsom invalid ett årligt bidrag av 300 kronor, under det han i Tyskland skulle ha ett bidrag av 900 kronor. Det utgår sålunda där efter en avlöning av 1,500 kronor tre gånger så mycket som hos oss i ersättning.

Det är icke många länder, som på detta område äro så efterblivna som vi; de flesta andra länder föreskriva mycket större bidrag för de av olycksfall drabbade arbetarne.

Genom vad jag nu sagt har jag velat göra en påminnelse om denna sak, och jag ber att till herr statsrådet få göra en vördsam hemställan, att han ville göra vad göras kan för att det skall kunna framkomma förslag i ärendet till nästa års riksdag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 53 och 54.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56 och 57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—65.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 66 och 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. anslagen
till hospitalens
underhåll.*

Vidare föredrogs *punkten 81*, angående övriga ordinarie anslag. Därvid anförde

Herr Erikson i Uppsala: Herr talman! Jag kan icke med tystnad förbigå denna punkt i sjätte huvudtiteln. Som var och en torde ha kännedom om, ingå i denna huvudtitel anslagen till hospitalens underhåll. I detta anslag ingår också den kolossala summa av något över 2 miljoner kronor, som i närvarande stund åtgår för hospitalspersonalens avlöning. Det är såsom känt, så att denna avlöning utgår ur detta anslag, utan att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen är i tillfälle att reglera dessa löner.

Nu har, som bekant, gjorts framställning ifrån denna personal, i närvarande stund uppgående till inemot 2,300 personer, om att bli uppförd på ordinarie stat i likhet med övriga statstjänarekårer. Den framställningen gjordes redan 1909 till medicinalstyrelsen, och sedan den dåvarande medicinalstyrelsen efter ett helt års funderingar, förklarar, att denna framställning icke kunde till någon som helst åtgärd föranleda, vände sig denna personal till Kungl. Maj:t med framställning i ärendet genom en petition. Kungl. Maj:t tillsatte då den 29 juni 1912 särskilda sakkunnige, som skulle utreda frågan och för regeringen framlägga förslag i ärendet. Dessa sakkunniges betänkande inlämnades på hösten 1913 och överlämnades sedan av regeringen till medicinalstyrelsen för utlåtande. Sedan samtliga direktioner hörts i ärendet, överlämnades detta till lönerogleringskommittén, som nu vilar på det samma. Orsaken varför ärendet i närvarande stund vilar, är ju känd; det är ju så, att det varit tämligen angeläget för regeringen att vidtaga de besparingar i utgiftsstaten för kommande år, som kunde göras, och då är det ju klart att en så pass stor fråga som denna, med hänsyn till de kostnader densamma lösning tarvar, skulle uppskjutas.

Men det är ju dock så, att om lönerna redan förut voro för små, det är tydligt att de i närvarande stund skola vara mycket mindre. Det torde knappast vara någon statstjänarekår, som är så dåligt avlönad och som existerar under så brydsamma förhållanden som denna kår, men det oaktat fordras för varje år som går, kan man säga, större och större kompetens av densamma. Vi

få tänka på vilken särställning denna statstjänarekär intager gentemot andra kårer. Det är icke döda ting denna personal skall handhava, dess arbete gäller levande människor, stackars sjuksjuka. Det kräves av denna personal ett tålmod som kanske av ingen annan kär. Det är tämligen tydligt, att där också kräves särskilda kvalifikationer.

Ang. anslagen till hospitalens underhåll.
(Forts.)

Denna kär uppdelas i två delar: ekonomipersonalen och sjukvårdspersonalen. För denna kär existerar en löneform, som är mycket gammal, fullkomligt omodern och olämplig. Det är nämligen så, att avlöningen utgår i lön och »allt fritt». Nu kan, sedan äntligen vederbörande för icke så synnerligen många år sedan beviljade, att en del av personalen åtminstone kan få ingå äktenskap, denna personal, sedan den erhållit också familjebostad eller hyresersättning, erhålla naturaförmånerna ersatta med kontanter. Detta gör, att deras löneförmåner ha något förbättrats och existensmöjligheterna blivit något större. Men det är endast en viss del av kären, den gifta ekonomipersonalen och endast en del av sjukvårdspersonalen, nämligen den som har s. k. familjevård, som kan få åtnjuta förmånen av s. k. kostersättning. Nu kan man tycka, att åtminstone de sjukvårdare, som bo inom anstalterna, skulle kunna få åtnjuta samma ersättning och ha rättighet att intaga sina måltider i hemmet. Men så är ej förhållandet. De ha sina bostäder en eller två minuter från tjänstgöringsplatsen, men måste det oaktat äta anstaltens kost. I närvarande stund, då matvarorna äro så dyra, kanske denna förmån av att få intaga måltid i hemmet icke är så synnerligen stor, men då i alla fall ersättningen lägges som ett plus till lönen och utnyttjas på ett förståndigt sätt i hemmet, blir löneförmånen något större. Detta förmenas i alla fall sjukvårdspersonal, som icke har familjevård.

Det är rent abnorma förhållanden, under vilka denna personal existerar, men det är icke blott lönefrågan, som härvidlag är synnerligen viktig, utan det är även andra viktiga spørsmål, som med fog kunna påtalas. I detta sammanhang kan jag nämna, att hela personalen tillsattes av vederbörande förvaltare, överläkare och direktions vid anstalterna. Nu öppnades, som var och en vet, vid detta års början en ny anstalt, nämligen hospitalet i Östersund. Där skulle tillsättas en hel del personal. Bland andra sökande till befattningar där voro även två väl kvalificerade hantverksbiträden från Uppsala, som nu sökte föreståndareplatser där uppe. Här yppade sig alltså möjlighet för två av denna personal att erhålla befördran och bättre möjlighet till existens. Men dessa två befattningar besattes icke med hospitalsfolk utan med sådana, som icke varit anställda i hospitalstjänst förut och följaktligen icke hade de kvalifikationer och förutsättningar att kunna sköta platsen som de, vilka äro vana därvid. Jag ber även att härvidlag få nämna, att den ena av dessa båda sökande varit anställd i hospitalstjänst i tio år och under en hel del av dessa år varit anställd som föreståndare för en verkstad vid Uppsala hospital, vilken anställning han dock måste frångå till följd av verksta-

Ang. anslagen
till hospitalens
underhåll.

(Forts.)

dens indragande på grund av koncentration av driften. Sedan dess har han tjänstgjort som föreståndarebiträde och har ansetts kvalificerad nog att under den tid av fyra månader, hans förman vistas vid riksdagen upprätthålla dennes plats. Följaktligen skulle man kunna säga, att då han befunnits kvalificerad att förestå denna plats vid en anstalt med något över 1,300 patienter, han borde ansetts kvalificerad att förestå en verkstad vid en anstalt, vars patientantal icke uppgår till hälften av denna siffra. Jag har vidare fått reda på att bland andra sökande till tjänst vid detta hospital var en person, som haft kvalificerad hospitalsanställning i fyra år, men han fick icke platsen; i stället för honom har antagits en person, som icke ens hade full kompetens och därför anställdes på prov. Även om det nu existerar sådana rent abnorma förhållanden kunde man ha väntat, att vederbörande vid anstalterna skulle taga hänsyn till de ansökningar, som komma från hospitalsanställda. Det borde väl vara ett anstaltens intresse att anställa personer, som äro väl insatta i förhållandena och väl förtrogna med hospitalstjänsten, och jag kan icke finna annat än att detta förfarande skulle vara till anstaltens nytta. Så har dock icke skett. Det finnes en liten möjlighet för den stora hospitalspersonalen att erhålla befordran, nämligen till uppsyningsmän. Men det har ju förekommit att dessa befattningar besatts med utom tjänsten stående personer, då väl kvalificerad personal funnits tillgänglig. Frågan om personalens ordinarie anställning och om löneroglering m. m. ligger vilande hos lönerogleringskommittén och vi veta vad orsaken därtill är, nämligen krisen. När denna en gång är över, då är det av stor vikt för denna personal att stå skyddad på ett eller annat sätt antingen därigenom att regeringen upptager ärendet till behandling och till nästa års riksdag framlägger frågan i dess helhet, eller, om inte det kan ske, genom att regeringen medger att kungl. medicinalstyrelsen får provisoriskt reglera lönerna för denna personal. Detta är av synnerlig stor vikt, vill jag förmena, därför att denna personal är särställd dels från andra statstjänarekärer och dels från övriga arbetare. Vad beträffar det senare ber jag få särskilt påpeka, att denna personal har icke de medel till sitt förfogande för att pådriva och framtinga lönerogleringar som andra arbetare, nämligen strejken. Det skulle vara något rent av otänkbart att tillgripa detta medel för denna sjukvårdspersonal. Inseende detta har personalen på sin kongress år 1911 av sagt sig all strejkrätt. Då sjukvårdspersonalen har gjort detta borde detta på något sätt ha honorerats, jag menar att personalen hade bort säkerställas till sina existensmöjligheter framför någon annan. Men nu får denna personal vänta till sist. Jag ber i det sammanhanget få påpeka — ehuru naturligtvis icke i klandrande avsikt — att såväl den senare riksdagen i fjol som den nuvarande riksdagen ha beviljat provisorisk löneroglering åt viss järnvägspersonal, som dock står högre på löneskalan än denna kår. Man kan inte hjälpa, att det är ett visst missnöje som råder bland denna personal, inte däröver att järnvägspersonalen har fått

förhöjda löner utan däröver att denna personal ställts i sista hand. Jag tror mig kunna ge ett uttryck för denna personals känslor genom att läsa upp några få rader som stå att läsa i dess organ »Humanitet» för februari månad: »Det är förståeligt att regeringen vid statsverkspropositionens uppgörande sökt i största möjliga tänkbarhet inskränka alla utgifter utom de till militära ändamål på grund av det ekonomiska läget. Men det bör verkligen inte kunna förtänkas personalen vid sinnessjukanstalerna, att den känner sig tillbakasatt och styvmoderligt behandlad, ty varför skall just sparsamheten i så ytterlig grad gå ut över de stackars fattiga kronor, det skulle kosta att bereda en blygsam ekonomisk förbättring av hospitalspersonalens avlöning.»

Genom dessa ord har jag velat bringa detta till kammarens kännedom, så att kammaren må veta hur det verkligen förhåller sig på hospitalen, så att när frågan en gång kommer så långt, att riksdagen får mottaga förslaget till löne reglering, riksdagen beviljar detta, som av särskilda sakkunniga framställles. Kungl. medicinalstyrelsen har i allt väsentligt yrkat bifall till detsamma och torde väl komma in med ytterligare påminnelser i ärendet, vad jag tror redan detta år. Jag har vid ett tillfälle talat med generaldirektör Buhre och han förklarade förhållandena vara sådana, att lönefrågan icke kunde upptagas i år, men han ställde i utsikt, att försåvitt medgivande lämnades från regeringens sida, frågan skulle ordnas på ett provisoriskt sätt till nästa år. Men här må betänkas, att en lönefråga för hospitalspersonalen skall vara ordnad på hösten året förut och upptagas i staten för det kommande året. Det skall vara klart redan till hösten hur personalen skall ha det nästa år. Det går inte i hast att ordna den frågan. Jag vill därför till herr statsrådet och chefen för civildepartementet rikta en vördsam och varm hemställan, att han för sin del måtte bevilja den eventuellt från medicinalstyrelsen framställda begäran om provisorisk löneförbättring för hospitalspersonalen nästa år. Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av motorcyklar för armén.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Om anslag
till förbundet
soldaternas
vänner.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottet utlåtande, nr 21, i anledning av väckta motioner om anslag till centralstyrelsen för förbundet soldaternas vänner.

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 20, hade herr *K. J. Ekman* hemställt, att riksdagen måtte för år 1916 bevilja ett anslag på 10,000 kronor åt centralstyrelsen för »Förbundet soldaternas vänner» att emot redovisning användas dels till att inom folket sprida kunskap om och sålunda uppväcka ett större allmänt intresse för stödjandet av soldathemsverksamheten och dels till att direkt stödja nämnda soldathemsverksamhet genom anordnande av föredrag och annat mera, som kunde gagna denna verksamhet.

Vidare hade herrar *Åkerlindh* och *Johanson* i Huskvarna i en inom andra kammaren väckt, likaledes till statsutskottet hänvisad motion, nr 42, hemställt, att riksdagen måtte för år 1916 bevilja ett anslag av 10,000 kronor till centralstyrelsen för förbundet »Soldaternas vänner» att emot redovisningsskyldighet användas till förbundets verksamhet.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Swartz*, *Kvarnzelius*, *Strömberg*, *Lamm*, *H. H. K. Ericson*, *Åström*, *J. Nilsson*, *Pers*, *I. E. G. Svensson*, *Andersson* i Skivarp och *Wiklund*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte i anledning av ifrågavarande motioner på extra stat för år 1916 under fjärde huvudtiteln till understöd åt föreningar, som verkade för ökad trevnad för manskapet och dess höjande i sedligt och religiöst hänseende, bevilja ett anslag av 10,000 kronor att på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva användas som bidrag till föreningarnas omkostnader för soldathemsverksamhet å förläggningsorter och mötesplatser; samt

av herrar *E. A. Nilson* i Örebro och *Ström* mot utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talmanen på begäran ordet till

Herr *Åkerlindh*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Av herr *Johanson* i Huskvarna och av mig har i denna kammare väckts en motion däri vi hemställa, att riksdagen må för år 1916 bevilja ett anslag av 10,000 kronor till centralstyrelsen för förbundet »Soldaternas vänner» att emot redovisningsskyldighet användas till förbundets verksamhet.

Den verksamhet, som bedrivs av förbundet Soldaternas vänner är en frivillig verksamhet och det är inte meningen att verksamheten skulle överflyttas på staten. Den är frivillig och önskar så förbli. Men då regementena blivit förlagda till städerna, så har en flyttning av soldathemmen måst ske från de gamla lägerplatserna och i stället för de enkla byggnaderna, avsedda för sommaren, har man måst bygga vinterbonade hus, nu när den värnpliktige ungdomen hela året ligger inne vid regementena. Denna omflyttning kostar mycket pengar och då ha vi tänkt att, när detta arbete kommer hela folket till godo, så är det icke för mycket begärt, att staten visar sig uppskatta betydelsen av detta arbete genom att bevilja detta bidrag.

Statsutskottet har avslagit denna motion utan någon vidare motivering än: »med hänvisning till nu rådande ekonomiska förhållanden kan statsutskottet icke tillstyrka förevarande motion». Men som herrarne se, finnes en reservation fogad till detta statsutskottets betänkande, däri inte mindre än tio ledamöter reservera sig. Då jag inte ser någon möjlighet att få motionen bifallen får jag ansluta mig till denna reservation. Men då jag icke kan godkänna reservationen i den form den föreligger, ber jag att i den få införd följande ändring, med vilken ändring reservationen i dag redan blivit antagen av första kammaren: »Enligt utskottets mening bör det ifrågavarande statsbidraget ställas till Kungl. Maj:ts disposition för att på de villkor Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma tilldelas nämnda förbund. Anslagsbeloppet synes lämpligen böra bestämmas till det av motionärerna angivna eller 10,000 kronor. På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa att riksdagen måtte i anledning av ovanberörda motion för år 1916 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 10,000 kronor att tilldelas centralstyrelsen för förbundet Soldaternas vänner för att emot redovisningsskyldighet användas till förbundets verksamhet på villkor Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma».

Då denna sak är behjärtansvärd, ber jag få vädja till kammaren att bifalla denna reservation med den ändring, som här föreslagits.

Vidare anförde:

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag är fullt ense med den siste ärade talaren i vad han anført rörande soldathemmens stora betydelse och den goda verksamhet som genom soldathemmen utövas, men det oaktat har jag icke kunnat för min del ansluta mig till den mening, som finnes här i betänkandet uttalad av några reservanter och ej heller kan jag ansluta mig till det yrkande, som av den siste ärade talaren här är framställt.

Soldathemmens verksamhet har hittills varit en verksamhet som helt och hållet byggt på frivillighetens grund och deras arbete

*Om anslag
till förbundet
soldaternas
vänner.
(Forts.)*

Om anslag
till förbundet
soldaternas
vänner.
(Forts.)

har utförts i allra bästa samförstånd med det militära befälet. Således från den synpunkten sett finns det ingen som helst erinran att göra. Jag har också varit i tillfälle att iakttaga det livliga intresse för denna verksamhet, som finnes inom vitt skilda lager av folket. Ja, jag har själv gjort vad jag kunnat för att uppväcka intresse för denna verksamhet och jag har därvid funnit såväl förstående sinnen som också öppna börsar för denna verksamhet. Det är min livliga och varma övertygelse att denna verksamhet allra bäst i fortsättningen tillgodoses och främjas genom att helt och hållet stå på frivillighetens grund utan någon annan kontroll än den som redan nu utövas på vederbörande garnisonsort av det befäl som där finnes. Som ett exempel på med vilket intresse denna verksamhet omfattas av allmänheten skall jag endast meddela det, att förlidet år uppfördes ett soldathem vid Vaxholms grenadjärer som i uppförande kostade 30,000 kronor. Hela detta belopp insamlades på ett enda år, så när som 6,000 kronor, men det är min fulla övertygelse, att dessa 6,000 kronor är det ingen som helst svårighet att få insamlade därutöver. Men om denna verksamhet nu direkt eller indirekt kommer att få prägeln av en statsinstitution, då är det min stora farhåga, att detta enskilda intresse på grund härav kommer att slappas. Således, vad motionärerna tro sig främja genom detta anslag, det befarar jag i stället kommer att därigenom motarbetas. På dessa skäl, herr talman, anhåller jag om kammarens bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Ström* instämde häruti.

Herr *Johanson* i Huskvarna: Herr talman, mina herrar! Då jag är medmotionär i förevarande fall skall jag be att få säga några ord och vill jag då be att få ange orsaken varför jag varit med om att framställa denna begäran till riksdagen om ett anslag till soldathemmen.

Orsaken är den, att jag anser denna verksamhet mycket god för våra unge män, som fullgöra sin värnplikt. Sanningen av detta är redan konstaterat av de föregående talarne. Jag finner det vara ett berättigat krav, att staten på detta sätt i sin mån bidrager något till denna verksamhet. Det är sant, att den uppbäres av frivilliga bidrag från personer, som äro intresserade för de unga soldaterna och deras välfärd, men jag tror icke för min del, att detta intresse skulle slappas därigenom, att riksdagen också visade en smula intresse för soldathemmen, utan jag tror i stället, att detta skulle egga de enskilda att med så mycket mera intresse fortsätta med denna verksamhet. Jag anser också, att då landets söner få göra så stora offer för fosterlandet, som de nu få, då de nu vistas ute så lång tid vid lägerplatserna för att utbildas till landets försvar, det är rätt och riktigt, att staten på detta sätt visar intresse för dem. Som vi torde känna till äro dessa soldathem anordnade så, att de söka på allt sätt, så långt det är

möjligt, bereda trevnad och nöje åt de unga under deras vistelse vid lägerplatserna. De få där skriva brev till anhöriga och mottaga brev och besök, de få anordna samkväm och avhöra föredrag, som äro nyttiga och goda, och allt detta kan ju bidraga till de ungas trevnad och nytta.

Om anslag till förbundet soldaternas vänner.
(Forts.)

Därför skall jag på dessa skäl be att få yrka bifall till reservationen med det tillägg som är gjort av herr Åkerlindh.

Herrar *Eurén*, *Westerström* och *Lübeck* instämde häruti.

Herr Liljedahl: Då jag under flera år vid min militära tjänstgöring haft nästan daglig beröring med den verksamhet, som utövas av Förbundet »Soldaternas vänner», må det tillåtas mig säga några ord.

Vi hava hittills, såsom herrarna väl veta, huvudsakligen haft sommartjänstgöring för våra värnpliktiga. De sluta då sin tjänstgöring klockan 6 på kvällen i regel, och därefter vidtager fritiden under tre timmar till klockan 9, endast med avbrott för aftonmåltiden. Det är dessa tre aftontimmar, som de, vilka vilja arbeta för de värnpliktiga i kulturellt, sedligt eller religiöst hänseende, hava till sitt förfogande. Men under de vackra sommarkvällarna ha de värnpliktiga idrott och i övrigt vistelsen i Guds fria natur till sin disposition, och ändå, trots denna konkurrens, har den verksamhet, som bedrivs av »Soldaternas vänner» varit mycket välsignelsebringande, och de värnpliktiga ha ofta under vackra sommarkvällar strömmat i stora skaror till, som det heter på det regemente, jag tillhör, Gustav-Adolfskapellet för att där få till livs de sanningar, som delgivas dem.

Man måste komma ihåg, att med de ändrade förhållanden, som nu börja i höst, då vi få den långa vinterlinjen, blir fritiden längre. Man kan icke vistas ute så länge som till klockan 6, och dessutom, då årstiden är sådan, att den disponerar för vistelse inomhus, blir den verksamhet, som bedrivs av »Soldaternas vänner», ännu mer till välsignelse för de värnpliktiga. Det finnes så många frestelser på lägerplatserna, det förstå herrarna nog, och detta är den verksamhet, som allra mest tager upp kampen mot de onda frestelser, som de värnpliktiga äro utsatta för.

Jag ber därför att få lägga kammaren på hjärtat att bevilja detta lilla anslag, som här föreslås. Vi beviljade ju, när världskriget bröt ut, 50 miljoner kronor till rikets säkerhet, och genast trädde den verksamhet för de värnpliktiga, som »Soldaternas vänner» utövar, i funktion för alla dessa nyinkallade mobiliserade. Jag har fått meddelande från olika håll, som säga, att de av förbundet anordnade mötena hava varit synnerligen talrikt besökta.

Nu har herr Nilson i Örebro anmärkt, att verksamheten hittills stått på frivillighetens grund, och att det bästa vore, om så fortfore. Ja, så kan man ju säga om nästan allting och om föreläsningverksamheten också. Om man finge föreläsare, som icke hölle föreläsningar mot betalning, då skulle det bli av mera värde

Om anslag
till förbundet
soldaternas
vänner.
(Forts.)

o. s. v. Jag för min del är emellertid alldeles viss om, att det finnes ingen predikant, som kan leva endast på det andliga ordet allena; de behöva också ekonomiskt understöd. Denna verksamhet behöver givetvis ekonomiskt stöd, och jag kan icke förstå, varför staten icke skulle vara berättigad och förpliktad att hjälpa till även vid denna soldatuppföstran och denna soldatutbildning, ty gäller det allvar, är det dock i sista hand andan hos truppen, som kommer att fälla utslaget. Här hava vi den vackraste kvarlevan av den religiösa anda, som besjälade Sveriges armé under Gustaf II Adolfs tid, då vi svenskar utförde det stora verket, att vi i trettioåriga kriget räddade kristendomen åt mänskligheten.

Vidare yttrade herr Nilson såsom exempel på, huru rikligt penningarna strömma till denna verksamhet, att han kände fall, där man utan svårighet tigt tillsamman stora summor för att bygga soldathem. Ja, lycklig den trakt, som då fick mecenater till sitt förfogande. Jag vill endast meddela, beträffande den trakt, där jag har min verksamhet, att Gustav-Adolfskapellet kostat åtskilliga tusen kronor, och ännu efter 15 års verksamhet är skulden på detta kapell icke betald. Det har behöfts mycket arbete för att endast amortera och ränta skulden på själva byggnaden.

Mycket vore att tillägga, men timman är sen. Jag ber dock att än en gång få lägga kammaren på hjärtat att bevilja detta lilla anslag. Jag tror knappast, att vi med renare samveten kunna rösta för ett anslag till försvaret.

Herr Ekman: Jag vill endast i anledning av vad de två sista ärade talarna yttrat fästa uppmärksamheten på, att statsutskottet i sitt betänkande ingalunda har underkänt betydelsen av den verksamhet, som utövas av detta förbund. Statsutskottet har under nu rådande förhållanden icke ansett sig hava anledning att ingå på bedömande av de till förmån därför anförda skälen. Den princip, som av statsutskottet vid denna riksdag har tillämpats, och som hittills vunnit godkännande av riksdagen, har ju varit att söka i mesta möjliga grad begränsa utgifterna till sådana, som anses oundgängligen nödvändiga för upprätthållande av verksamheten inom det ena eller andra området, men att överhuvud taget icke inlåta sig på utgifter av ny art, såvida icke dessa varit av beskaffenhet att icke utan mycket stora olägenheter kunna undan- skjutas.

Nu vågar jag ifråga om detta anslag verkligen uttala såsom min uppfattning, att detta icke är av en sådan beskaffenhet, att det skulle vålla någon mycket stor olägenhet, om det på grund av nu rådande ekonomiska förhållanden icke beviljades av riksdagen. Jag har icke anledning att tro, att detta förbunds verksamhet skall komma att upphöra, därest icke det äskade anslaget av riksdagen beviljas, då ju, såsom här framhållits, på frivillighetens väg inströmma rikligt med pengar till detsamma och det kan utöva sin verksamhet genom de medel, som frivilligt ställas till dess disposition. Jag vågar därför på grund av de rådande ekonomiska

förhållandena och då det icke kan anses lämpligt att nu inlåta sig på anslag till ett fullständigt nytt ändamål, hemställa om bifall till statsutskottets hemställan.

*Om anslag
till förbundet
soldaternas
vänner.*

(Forts.)

Herr Åkerman: Herr talman! Dessa soldathems verksamhet har ju vitsordats från alla håll. Även jag skall be att få vitsorda, att denna verksamhet verkligen är god.

Såsom ett skäl mot att bevilja detta anslag har anförts, att man därigenom skulle klavbinda denna frivilliga rörelse. Det har emellertid redan förut framhållits, att ungefär liknande rörelser visst icke klavbundits genom att de fått anslag av staten. Låt oss tänka på nykterhetsrörelsen, den frivilliga skytterörelsen och föreningen mot emigrationen, till vilken andra kammaren helt nyss gick med på att bevilja anslag, o. s. v. Nog är det väl ändå överdrivet att säga, såsom herr Nilsson från Örebro gjorde, att om detta förbund skulle få sig tilldelat 10,000 kronor, det skulle få någon slags karaktär av statsinstitution.

Herr vice ordföranden i statsutskottet har angivit de skäl, som i utskottets betänkande anföras mot anslaget, nämligen de ekonomiska skälen. Ja, att tvista om dem är omöjligt. Alla vilja vi ju spara. Men jag vill framhålla, att det finns ett alldeles bestämt skäl för att börja med detta statsunderstöd nästa år. Det är i höst första gången, som de värnpliktige inrycka till en beväringsskolor, som skall pågå under vintermånaderna. Som herr Liljedahl framhållit, är det just med anledning av denna förflyttning av rekrytskolan mera än förut önskvärdt, att den ifrågavarande verksamheten kan utvecklas. Jag tror, att det skulle göra gott bland de värnpliktige att se, att riksdagen verkligen vill understödja denna verksamhet, som ju kommer dem i så hög grad tillgodo. Jag tror också, att man i många hem skulle känna glädje, om riksdagen för denna gång ginge ifrån sina principer och beviljade dessa 10,000 kronor, som dock icke äro en så stor post i den dryga budgeten.

Herr talman, jag anhåller att med dessa ord få yrka bifall till reservationen i den form, som herr Åkerlindh givit åt densamma.

Med herr Åkerman förenade sig herrar *Vahlquist, von Hofsten, Magnusson* i Skövde, *Gustafson* i Kasenberg, *Thore Pettersson* i Vrätsered, *Westman, Lemke, Norman, Gabrielsson, Berg* i Staby, *Svensson* i Torlarp och *Elisson*.

Herr Lundström i Vreten: Jag skall inskränka mig till att säga några få ord i denna fråga. Jag vill intet ont säga om föreningen »Soldaternas vänner», ty jag tror att de som sköta den verksamheten hava ett gott syfte därmed, men jag kan ingalunda vara med om att understödja denna verksamhet med statsmedel. Om det verkligen vore fråga om en medborgarskola för soldaterna i vanlig mening, skulle jag kunna vara med om saken. Jag ber att, innan jag yttrar mig vidare, få läsa upp § 2 i detta förbunds stadgar:

*Om anslag
till förbundet
soldaternas
vänner.
(Forts.)*

1. Verksamhetens förnämsta syfte bör vara att föra soldaten under inflytande av evangelium såsom en Guds kraft till frälsning för var och en som tror, samt att bereda honom en tillflyktsort, där han kan komma i personligt umgänge med gudfruktiga kamrater och finna tillfälle till mera stillhet och vederkvickelse för sinnet än kasern- och lägerliv i allmänhet erbjuda.

2. Den tillflyktsort (soldathem), som beredes soldaterna, bör dagligen vara öppen för dem. Guds evangelium bör där förkunnas och tillfälle finnas till sådan läsning, som i andligt och sedligt avseende kan gagna soldaten, ävensom till brevskrivning. Föredrag därstädes i sedlighetens eller nykterhetens intresse strida ej mot dessa grundsatser, då de fotas på en positivt kristlig grund.

3. Verksamheten bör ledas och övervakas av en styrelse, bestående av på Herren Jesus troende personer, vilka av hjärtat gilla i punkt 1 angivna huvudsyftet med verksamheten, och som äga förmåga att inom soldathemmet upprätthålla ordning och god anda, så att verksamheten kan vinna aktning av utomstående ävensom vederbörande regementschefs förtroende.

Ja, som vi höra av denna paragraf, är det ju tydligt, att huvudsyftet med detta är att ovillkorligen söka påtvinga soldaterna en viss religiös åskådning. Jag har härmed ingalunda sagt, att det är något ont i den åskådningen, men jag anser, att det nog borde vara litet mera frivilligt för soldaterna att i detta avseende taga vara på, vad som bäst passar dem. Då skulle verksamheten göra mera gott på andra områden, än vad den nu gör. Det finns ju en del soldater, som vägra att taga på sig uniformen på grund av sin religiösa åskådning.

Jag tycker, att man icke bör understödja denna verksamhet med statsmedel, isynnerhet icke under dessa besparingstider. För min del finner jag åtminstone, att jag icke under några förhållanden kan gå med på detta anslag, och ber därför att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Åkerlindh under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Åkerlindh under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 72 ja mot 46 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Om anslag till förbundet soldaternas väänner.

(Forts.)

§ 8.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

I tvenne likalydande, till statsutskottet för förberedande behandling remitterade motioner, väckta den ena, nr 46, inom första kammaren av herr *Wavrinisky* och den andra, nr 96, inom andra kammaren av herrar *Berg* i Munkfors och *Larsson* i Säby, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till svenska freds- och skiljedomsföreningen för år 1915 anslå 3,000 kr. att huvudsakligen användas till resebidrag för representanter vid innevarande års världsfredskongress i San Francisco samt nordiska fredsmötet i Köpenhamn.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Berg* i Munkfors, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag hyser naturligtvis ej någon ljus förhoppning om att mot ett enhälligt statsutskott vinna bifall till min motion, utan jag vill blott, till den kraft och verkan det hava kan, yttra några ord om den sak, det här gäller.

Vilka skäl anför utskottet för sitt avslagsyrkande? Jo, av utskottsutlåtandet framgår följande: »Innevarande riksdag har — förutom det anslag, som anvisats till bestridande av Sveriges andel i kostnaderna under år 1915 för den internationella skiljedomsstolens byrå i Haag — genom beviljande av följande anslag på extra stat för år 1916 understött den internationella fredsrörelsen och därmed likartade strävanden nämligen:

bidrag för år 1916 till den internationella fredsbyrån i Bern.	kronor	750:—
bidrag till bestridande av kostnaderna för den interparlamentariska unionens byrå och generalsekretariat för år 1916	»	750:—
bidrag till bestridande av den svenska gruppens av den interparlamentariska unionen kostnader under år 1916	»	11,500:—
samt för den händelse den XIX:e konferensen skulle komma att äga rum redan år 1915, såsom bidrag till täckande av kostnaderna för den svenska gruppens av den interparlamentariska unionen deltagande i unionens XX:e konferens år 1916.	»	4,500:—

Summa kronor 17,500:—

Om anslag till
svenska freds-
och skiljedoms-
föreningen.

(Forts.)

Riksdagen har sålunda på åtskilliga sätt lämnat understöd till den internationella freds- och skiljedomsrörelsen under år 1916, däribland äfven medel för representation från svensk sida vid internationell konferens i Norra Amerika. Utskottet finner sig därför redan av denna anledning icke böra tillstyrka motionärernas framställning.»

Det kan ju för den oinvigde synas, som om riksdagen skulle hava visat ett ganska stort intresse för fredsidén, när dessa siffror föredragas, men synar man saken litet närmare, ter den sig på ett helt annat sätt. Som man finner, är det ganska blygsamma belopp, som anslås till fredsbyrån i Bern m. fl. dylika verkligen arbetande institutioner. Den största posten, 11,500 kronor, går till den svenska gruppens av den interparlamentariska unionen kostnader under år 1916. Nu är det dock känt för oss alla, som äro med i den svenska interparlamentariska gruppen, att fredspolitikken såväl i denna grupp som i motsvarande grupper inom andra parlament går i den s. k. högre stilen och att det just icke blir någonting med arbetet utåt i det levande livet bland folket. Detta rent parlamentariska fredsarbete har ju även stor betydelse, men ett är visst, att skola vi någonsin komma till den guldålder, då människorna ha slutat med att offra liv och egendom åt den fruktansvärde Baalsgud, som heter militärväsendet, så måste arbetet, för att man skall nå dit, gå i den riktningen, att de stora massorna av jordens folk genomsyras av fredstanken, och verksamheten för ett sådant syfte har hittills åtminstone bedrivits i flera länder av just sådana föreningar, som svenska freds- och skiljedomsföreningen. En kraftig agitation bland de olika nationernas medborgare och gemensamma kongresser för dryftande av fredssaken komma så småningom att beröva kungar och diplomater den för folkens väl så ytterst farliga makt de nu inneha i de flesta länder, makten nämligen att indraga folken i krig. I våra grannländer Norge och Danmark ha fredsöreningarna rönt ett välvilligt tillmötesgående från statsmakternas sida genom ekonomisk hjälp, och det borde ju vara ett gott exempel att följa för vårt land. Emellertid kan man ej av det föreliggande utskottsbetänkandet få en sådan förnimmelse av intresse för och tillmötesgående mot den förening det här gäller. Det visar i stället en större oförståelse för sådana föreningars verksamhet som svenska freds- och skiljedomsföreningens än jag och många med mig ha väntat.

Det hölls häromdagen ett anförande i denna kammare av herr Gustafsson i Brånsta, då herr Lindhagens fredsmotion behandlades, som åtminstone på mig gjorde ett synnerligen beklämmande intryck. Det innehöll ett så markerat försvar för krigsrustningar och krig, särskilt därigenom att det uteslöt hoppet om att kunna göra något åt eländet, att jag sällan hört något liknande. Jag vill dock åtminstone hoppas, att majoriteten i den svenska riksdagen hyser en motsatt åsikt mot den herr Gustafsson gjort sig till tolk för. I min hand har jag en bok, som samtliga ledamöter i kammaren erhållit, den handlar om de förskräckliga händelser, som

ske ute på krigsskådeplatserna, och man ser däray, hurusom råheten hos människorna under krig tar sig de ohyggligaste former. Jag vill särskilt rekommendera åt herr Gustafsson i Brånsta att läsa den boken. Jag är viss om, att när herrarna läst de härresande skildringar, som den innehåller, torde de, som hittills försvarat krigets princip, åtminstone delvis, få en annan syn på saken och fråga sig: när skola människorna bli verkliga människor? — Kriget skapar vilddjur av annars stilla och goda människor.

Om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

(Forts.)

Det är framför andra de små nationerna, som bära träda i spetsen för fredsarbetet i världen, ty de ha lättare för att utbreda dess idéer än de stora, vilkas i flera avseenden starka ställning ofta är dem till hinder, då det gäller att kämpa för sådana idéer som allmän fred. Att understödja verksamheten för fredsidéns utbredande i högre grad än hittills skett bör bli en heder för vårt land, och jag beklagar därför, att statsutskottet icke velat vara med om bifall till motionen i fråga.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till densamma men med en ändring i klämman, som även blivit föreslagen i första kammaren, så att den komme att lyda sålunda: att riksdagen ville bevilja ett anslag å 3,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts disposition att efter Kungl. Maj:ts prövning användas till resebidrag för svenska freds- och skiljedomsföreningens representation vid internationella fredskongressen i San Francisco och det nordiska fredsmötet i Köpenhamn detta år.

Härpå anförde

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag vill icke för min del bestrida i någon mån betydelsen och värdet av utbredandet av fredstankarna i världen, men den frågan, synes mig icke nu föreligga. Den fråga, som här föreligger, är heller icke, huruvida riksdagen skall anvisa ett anslag för att sätta den svenska freds- och skiljedomsföreningen i tillfälle att, såsom föregående talare yttrade, breda ut sina idéer bland folket, utan det anslag, som nu begäres, är fastmera av den natur, att det, skulle användas för fredsarbete i den s. k. »högre stilen», som den föregående ärade talaren nämnde om nämligen till resebidrag för svenska freds- och skiljedomsföreningens representation vid den internationella konferensen i San Francisco och jämväl som resebidrag till fredsmötet i Köpenhamn. Nu är det i varje fall så, att riksdagen beviljat medel för svensk representation både vid den ena och den andra konferensen, och det synes mig då lämpligt att låta denna representation med officiell prägel bli *enhetlig*. Det kunde äventyras genom ett bifall till motionärernas hemställan. Det tyckes mig redan häri ligga skäl nog att bifalla utskottets hemställan, varom jag nu, herr talman, framställer yrkande.

Herr Lindhagen: Här har beviljats, som man ser av utlåtandet, resebidrag åt interparlamentariska unionen, och jag kan icke

Om anslag till
svenska freds-
och skiljedoms-
föreningen.

(Forts.)

förstå, varför ej så att säga likheten inför lagen kräver, att liknande anslag också beviljas till svenska freds- och skiljedomsföreningen, som ju också är en gammal institution här i landet och som verkat efter måttet av sina krafter för den stora saken. Det syftet, att representationen, bör bli enhetlig, främjas icke på det sättet, att den ena representationen, den parlamentariska får anslag, medan den andra, den mera folkliga, icke får statsbidrag, utan den verkliga enhetligheten tillgodoses endast därigenom att bägge bli på samma sätt behandlade. Jag ber att få yrka bifall till motionen med den kläm, som av herr Berg i Munkfors blivit formulerad.

Herr Gustafsson i Brånsta: Herr Berg i Munkfors rekommenderade åt mig en bok till särskilt studium. Jag ber att åt herr Berg i Munkfors få för närmare studium rekommendera det anförande, som jag hade i lördags.

Herr Ingvarson: Jag skall be att få meddela, att jag inom utskottet varit starkt betänkt på att reservera mig till förmån för motionen, därför att syftet förefaller mig gott och fredsidéerna väl värda att understödja, men då jag utgått från, att den största sparsamhet måste iakttagas under nuvarande förhållanden med statens medel, och då vi ständigt följt den principen, att inga nya anslag böra beviljas, ha vi bland annat yrkat avslag på den punkt, som senast behandlats här, nämligen om anslag till förbundet soldaternas vänner, liksom vi förut yrkat avslag på andra sådana poster. Av samma skäl har jag för min del varit med om avslag även på det nu föreliggande förslaget, emedan detta egentligen avser ett nytt anslag och det icke synes mig möjligt att under nuvarande förhållanden lämna detta belopp, därest man vill vara konsekvent och fullfölja de vägar, som vi vandrat den senaste tiden. Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman. Det har här uttalats en del erkännande ord om svenska freds- och skiljedomsföreningens verksamhet, och då jag varit i tillfälle att åtskilligt ta del av denna verksamhet så som den bedrivits ute i landet, har jag ansett mig böra i någon mån belysa denna verksamhet. Syftet med svenska freds- och skiljedomsföreningens arbete skulle ju vara synnerligen gott, men sådant som det i praktiken har bedrivits ute i bygderna, måste man säga, att det är bedrivet i rent försvarsnihilistisk anda. Jag har varit i tillfälle att åhöra föredrag bl. a. av svenska freds- och skiljedomsföreningens missionsföreståndare, som han heter, och dessa föredrag ha på dem, som åhört dem, lämnat kvar det intrycket, att det uppstått en rent fientlig stämning gent emot själva försvarstanken hos dem, som låtit sig narras, höll jag på att säga, av den framställning, som givits. Man har sökt bibringa allmänheten i bygderna en sådan uppfattning, att man icke har vänt sig

bara mot kriget som sådant, att man icke bara tycker, att det är något tråkigt och någonting som man bör försöka undvika, utan man har skapat fram en sådan stämning, att man vänt sig mot själva försvarstanken, skapat ovillighet, motvilja mot försvaret som sådant, och skapat fram misstroende till vår egen förmåga att kunna värna vårt oberoende. Jag vill också erinra om, hurusom från denna förening utgivits en hel del litteratur, bl. a. de kända arbetena av Harald Svenske, arbeten som jag ville beteckna såsom en skamfläck för oss svenskar. Jag har här i min hand ett av denna förening utsänt flygblad, som jag har sett i en mångfald olika exemplar. Det har spritts under årtal vid dessa svenska freds- och skiljedomsföreningens möten, — och jag skulle kunna genom några kortare citat ur detsamma påvisa, hur man söker arbeta bland folket. Det heter där bl. a.: »Vi svenskar formligen digna under vårt militärok. Affärskrascher, konkurser, betalningsinställelser, arbetslöshet, ekonomisk nöd, förtvivlan och självmord av ekonomiska orsaker äro för närvarande alldagliga företeelser i vårt land. Och huru skulle det annorlunda kunna vara? Det direkta och indirekta utslugningssystem staten städse måste vidmakthålla gentemot landets inbyggare till förmån för militärväsendets fortsatta utveckling och bestånd, drager likt en jättesug både den levande arbetskraften och de penningar, varmed det produktiva arbetet skulle bedrivas, från näringslivet bort till de improduktiva sysselsättningarna, militärövningar till lands och vatten.» Och här på ett annat ställe heter det: »Att, såsom genom den s. k. allmänna värnplikten sker, göra hela folkets manliga del till soldater, är ett system som ej längre kan upprätthållas. Icke nog med att det i ekonomiskt avseende är omöjligt, det måste också i sedligt avseende bliva lika fördärvbringande.

Den allmänna knekttjänsten, kasern- och lägerlivet förgiftar inom kort hela samhällsmoralen och störtar landet i ekonomiskt och moraliskt förfall.

Redan se vi huru förnillningar, förskingringar, olagliga »provisioner», bedrägerier av alla slag vunnit en fruktansvärd utbredning ej minst bland dem, som handhava samhällets allmänna angelägenheter och företrädesvis de militära.

Under sken av försvarsintresse har militärandan mer och mer utbredd sig inom vårt land och med militärväsendet följer naturligtvis kasernmoralen med sina alla fruktansvärda konsekvenser.

Lyckas ej fosterlandets och den kristna moralens sanna vänner att snart sätta en damm för det vansinniga statsslöseriet för militära ändamål och för den framstormande knektpatriotismen, då stunda sannerligen onda tider för gamla Sverige.

Det bliver sålunda en bjudande plikt för varje upplyst, tänkande fosterlands- och människovän att sammansluta sig och förena sin kraft med dem, som redan gjort till sin uppgift att göra slut på den gamla krigsmoralen i både vårt eget land och i grannstaterna.

En organisation i sådant syfte är svenska freds- och skiljedomsföreningen.»

Om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

(Forts.)

Om anslag till
svenska freds-
och skiljedoms-
föreningen.

(Forts.)

Så långt detta dess flygblad. Och i stil med det ha dessa föredrag gått, föredrag, som avsett att undergräva, som jag förut sagt, försvarsviljan och försvarsandan bland vårt folk.

Här betonades för icke många dagar sedan av en socialdemokratisk talare, att socialdemokraterna äro varma försvarsvänner, som verkligen vilja vara med om att vidtaga åtgärder, som avse stärkandet och bevarandet av vårt lands självständighet och oberoende. För detta oberoendes bevarande och stärkande har vårt folk också påtagit sig dryga bördor. Vårt militärväsende kostar mycket, det veta vi alla, både i ekonomiska och personliga bördor. Men vad tjäna dessa bördor till, som den svenska riksdagen varit med på och folket påtagit sig, om det i landet får bedrivas utan gensaga en rörelse, som undergräver själva tilltron till vår möjlighet att värna oss, som skapar ovilja mot försvarsandan och mot försvarstanken? Det förefaller som väl mycket begärt, när man då från denna förening, som så arbetar stick i stäv mot statslivets intressen, begär statsunderstöd för sin verksamhet.

Den sena timmen hindrar mig på grund av den respekt jag har för kammarledamöternas välbefinnande att längre ingå på denna sak, men jag skall med det nu anförda som stöd be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman mina herrar! Vi ha nu av herr Norman fått både den första och den andra varningen, men för min del tror jag, att dessa varningar lett därhän, att de som förut stått tveksamma nu äro villiga att gå med på det förslag, som jag framställt. Herr Norman har, såvitt jag förstår, gjort mig en mycket stor tjänst, och motståndarna till motionen en björntjänst och jag ber att få uttala mitt tack till honom därför.

Herr Lindhagen: I anledning av att en talare nyss talade emot detta anslag genom att läsa upp ett cirkulär, som jag delvis hörde, vill jag säga, att svenska freds- och skiljedomsföreningen ju är ett uttryck för de strävanden, som göra sig gällande att på frivillighetens väg komma till livs — det må gärna utsägas — själva militärväsendet som sådant, denna institution, som vi nu älska och högakta på alla sätt. För det ändamålet har den verkat även halvofficiellt, den har ju varit inbjudare till världsfredskongressen i Stockholm, för vilken staten anslog ganska betydande medel. Den har också tagit initiativ till resande av fredsmonumentet på gränsen mellan Sverige och Norge, till vilket riksdagen också — tyvärr först efter gemensam votering — anslog medel. Alltså har den redan fått erkännande av riksdagen för sin verksamhet.

Nu är det klart, att man bland alla strävanden för denna verksamhet kan leta upp uttalanden, som man tycker gå i en helt annan riktning än den, som mången ivrare för försvaret — och det kan man förstå — önskar. Men man kan i alla fall begripa

en dylik rörelse, då det finns så oändligt mycket i samhället — hela byråkratien, hela överbyggnaden, partiväsendet och allt dylikt, och samhället som sådant — som skapar denna omätliga försvarsvilja, som i själva verket icke betyder någonting annat än utslutandet av all hänförelse för fredsviljan. Gentemot ett sådant ofantligt motstånd från alla befordrade och höga håll, var de än befinna sig, är det klart, att de som gå i kamp mot detta, måste använda kraftiga ord och måste bli upptända av en viss vrede mot en så oerhört ensidig framställning av detta. De måste begagna starka ord för att betona sin fredsvilja, de måste med kraft i sitt uppträdande säga: Se där fienden, det är den vi måste komma till rätta med.

Om anslag till svenska fredsoch skiljedomsföreningen
(Forts.)

Denna uppläsning, som vi nu hört, kan, såvitt jag kunde höra den, endast styrka mig i den uppfattningen, att denna förening har vilja till det mål den skall sträva efter och att dess sinnelag i all synnerhet behöver representation. När vi här anslå så ofantliga medel till försvarsviljan, som tar sig de mest kraftiga uttryck gentemot fredsviljan, och uppmuntrar försvarsviljan på alla sätt, kan man förstå den indignation, som kan finnas hos fredsviljans förkämpar. Jag anser, att vi böra ha en liten bit hjärta över även för fredsviljan och jag finner mig mer än någonsin uppfordrad att framhålla detta efter den siste ärade talarens anförande.

Herr Zander: Jag skall be, för att icke bli misstänkt att dela de åsikter, som herr Norman uttalade, att få tillkännagiva, att jag delar de synpunkter, som herr Ingvarson gjorde sig till tolk för, och bersåledes att få taga bestämt avstånd från herr Norman. Jag yrkar bifall till motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Berg i Munkfors under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Berg i Munkfors under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 62 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

*Ang. post-
verkets stat för
driftkostnader.*

Efter föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916 jämte i hithörande ämne väckta motioner, begärdes ordet av

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Gustaf Nilsson från Kristianstad tillåtit mig att vid denna riksdag återigen framföra en motion, som jag framburit vid ett föregående tillfälle och vilken motion avser, att man skulle å sådana platser, där de nuvarande postanstalterna icke kunde anses fylla de anspråk, man har rätt att ställa på desamma, skulle upprätta ett slags nya postanstalter med större befoghet än dessa andra nu befintliga postanstalter. På av generalpoststyrelsen anförda skäl, vilka finnas återgivna i den promemoria från generalpoststyrelsen, som bifogats utskottets utlåtande, har statsutskottet hemställt om avslag i viss mån å den av mig här gjorda framställningen. I viss mån har däremot utskottet tillmötesgått den i motionen uttalade önskan, i det att nämligen utskottet icke föreslagit inrättandet av så många nya postmästarbeställningar, som Kungl. Maj:t begärt. I denna sena timme, då kammaren är synnerligen glest besatt, skall jag icke besvara kammaren med en vötering, men med anledning av innehålllet i generalpoststyrelsens här åberopade promemoria skall jag nu be att få yttra några ord i frågan.

Generalpoststyrelsen framhåller i sin för övrigt, det vill jag gärna erkänna, i många stycken välvilliga framställning det berättigade i, att man söker lyfta undan de skrankor, som nu finnas och söker ordna det så, att man utnyttjar arbetskraften på lämplig plats och icke till enklare uppdrag använder överkvalificerad arbetskraft. Jag vill understryka, att detta är den tanke, som genomgår den promemoria, generalpoststyrelsen avgivit rörande denna sak. Generalpoststyrelsen säger emellertid, att den tanke, som motionärerna givit uttryck åt i sin motion, hade varit berättigad, om den framförts på ett tidigare stadium. Nu har dock generalpoststyrelsen genom en rad av åtgärder undanryckt möjligheten för realiserandet av denna tanke. Jag vill erinra om, att detta erkännande har generalpoststyrelsen icke velat vara med om förut. Första gången detta spörsmål fördes fram, var redan år 1909, men styrelsens hela strävan då och även vid senare tillfällen, samma förslag varit på tal, har gått ut på att bevisa oriktigheten av den sålunda ifrågasatta anordningen. Nu, när generalpoststyrelsen har förenklat arbetsmetoden vid vissa postanstalter, säger styrelsen, att dessa postanstalter kunna en lång tid framåt motsvara de krav, som allmänheten har rätt att ställa på desamma. Det är ingen, som med större tillfredsställelse än jag hälsar, att man förenklar göromålen och på det sättet framskjuter den tidpunkt, vid vilken man anser sig böra inrätta postanstalter av dyr-

barare slag. Jag har vid de föregående tillfällen, frågan har varit före, tillåtit mig att såväl i diskussionerna här som motionsvis framhålla, att jag aldrig ifrågasatt avskaffandet av postanstalter, så länge de motsvara de anspråk, som allmänheten har rätt att ställa på desamma, utan att det är först i det ögonblick, när en postanstalt icke kan fylla dessa krav, som jag ifrågasätter att man skulle gå den medelväg, jag här anvisat, och istället för postkontor inrätta dessa mera självständiga postanstalter, som icke skulle ha några poststationer under sig. Då nu emellertid generalpoststyrelsen vidtagit åtgärder, varigenom garantier vunnits för, att man en längre tid framåt kan reda sig utan att inrätta nya postkontor, menar jag, att man tills vidare kan låta frågan om inrättandet av nya postanstalter vila.

I samband därmed vill jag säga, att den jämförande beräkning, som generalpoststyrelsen här i bilagan tillåtit sig göra beträffande kostnaderna för dessa av mig ifrågasatta postanstalter med en större befogenhet egentligen icke håller streck, ty då jag begär, att dessa nya postanstalter skola inrättas såsom ett slags ersättning för eller utbyte mot postkontor, är det icke riktigt att vid en dylik beräkning jämföra dessa postanstalter med de redan existerande poststationerna.

Även i ett annat avseende vill jag betvivla riktigheten av den framställning, som här blivit gjord. Generalpoststyrelsen ifrågasätter, om dessa postiljoner och befordrade äldre postbetjänte kunna vara kompetenta att sköta en postanstalt av det slag, jag här tänkt mig, och styrelsen gör det uttalandet, att ett dispositionsbiträde skulle ha större kompetens därtill. Utan att nu ingå på frågan om den större kompetens ett dispositionsbiträde kan ha i förevarande fall, vill jag bestämt understryka, att en person, som är kvalificerad att på egen hand sköta en postiljonskupé med vad därtill hör, eller en längre tid såsom förman tjänstgjort å kontor, måste redan i denna sin tjänstutövning ha visat prov på kompetens av den beskaffenhet, att han utan vidare kan sättas till att sköta till och med mindre postkontor — det påståendet vågar jag göra. Därför synes det mig icke riktigt, när generalpoststyrelsen hävdar den uppfattningen, att inkompetensen skulle lägga hinder i vägen för dessa personer i lägre tjänsteställning att komma fram och erhålla en befattning av mera krävande natur. Jag vill snarare i detta uttalande se en liten gardering mot de strävanden, som gå ut på att åt den lägre personalen i de olika verken öppna väg för vidare befordran.

Generalpoststyrelsen har i en tabell införd å sid. 20 uti utskottets utlåtande velat visa i vilken utsträckning styrelsen tillmötesgått riksdagens och särskilt denna kammares uttalade önskan att icke använda överkvalificerad arbetskraft i befattningar som kunna utövas av tjänstemän med mindre kvalifikationer samt därvid betonat att: »vad beträffar den ekonomiska innebörden av denna allt fortgående omläggning av tjänsteförhållandena torde vara tillräckligt att erinra om, att skillnaden mellan *medel*avlöningen pr

Ang. post-
verkets stat för
driftkostne-
der.

(Forts.)

Aug. post-
verkets stat för
drifkostnaden.

(Forts.)

är till en manlig postexpeditör och en förste postvaktmästare resp. förste postiljon utgör omkring 1,175 kronor». Hur kan styrelsen efter detta resonemang komma till den slutsatsen att den nu föreslagna reformen både ur tjänste- och ekonomisk synpunkt, skall verka ofördelaktigt. För detta påstående har styrelsen, åtminstone inget stöd i hittills gjorda erfarenheter. Om jag icke är alltför illa underrättad, ansågs det förr såsom en merit för postmästare-tjänsten om en postexpeditör någon tid tjänstgjort såsom föreståndare för en postkupé. Om nu detta ansågs såsom en merit för befordran till postmästare, när det gäller tjänstemän i högre grad, varför skall det då icke anses såsom en merit för tjänstemän i lägre ställning som under en längre tid ha förestått postiljonskupé, och varför kunna de icke därunder anses bliva meriterade till en föreståndarbefattning vid en postanstalt av det slag, som jag ifrågasatt?

Det är min livliga övertygelse, att ett avsevärt antal postkontor skulle kunna ersättas med postanstalter av nu föreslagen typ. Men jag vill ännu en gång understryka, att min personliga strävan icke varit att i onödan utbyta de nuvarande poststationerna mot postanstalter av det nya slaget, samtidigt som jag här ber att få betona, att om generalpoststyrelsen inbillar sig, att den i fortsättningen skall få postanstalterna skötta efter samma ekonomiska principer, som hittills tillämpats, har generalpoststyrelsen icke räknat rätt, ty poststationsföreståndarna vilja helt naturligt, vare sig de gått igenom någon särskild skola eller ej, ha ersättning för sitt arbete i samma mån, som detta kräver sin man.

Jag har vid denna sena timme endast velat göra dessa erinringar med avseende å generalpoststyrelsens promemoria angående denna sak. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, därför att ett yrkande enligt min mening borde följas av en votering, men en votering i en så glest besatt kammare som denna kan ge ett felaktigt utslag, ett utslag, som kammaren måhända icke skulle biträda, därest vi här vore mera talrikt samlade.

I detta anförande instämde herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Eriksson* i Uppsala, *Sävström* och *Bäcklund*.

Härpå yttrade:

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Jag har vid detta statsutskottsutlåtande fogat en reservation, men min avsikt därmed har icke varit att yrka bifall till motionen, utan jag har gjort det närmast därför, att jag önskat en viss förändring av utskottets motivering. Jag kan icke, såsom förhållandena utvecklats sig, finna, att det kan vara lämpligt, att det inrättas ett nytt slags postanstalter, såsom motionärerna här tänkt sig. Förut när poststationernas verksamhet hade en mycket begränsad omfattning i förhållande till postkontoren, fanns det ganska goda skäl för en sådan anordning som den föreslagna. Numera är emellertid ur

rent postal synpunkt skillnaden för allmänheten mellan poststationer och postkontor mycket liten, och generalpoststyrelsen har ställt i utsikt, att denna skillnad skall i det närmaste försvinna. Sålunda förefaller det mig, att det icke föreligger något behov av att inrätta ett nytt slags poststationer. Därmed är naturligtvis ingalunda sagt, att det icke kan finnas en hel del skäl för bifall till motionens allmänna syfte och det är just i fråga om den saken som jag skulle ha velat få fram någonting kraftigare i motiveringen.

Jag kan inte heller finna, att den senare delen av motionen är riktig, där det ifrågasättes, att man skulle förbehålla dessa särskilda poststationer åt förste postvaktmästare. Det kan enligt min uppfattning finnas en hel del andra i postverkets tjänst anställda, som icke äro förste postvaktmästare men som likväl kunna ha berättigade anspråk på att få en dylik bättre ställning än den de nu ha, t. ex. postiljoner och dispositionsbiträden. Jag har därför inte även av dessa skäl kunnat gå med på, att det skulle bestämt förbehållas åt förste postvaktmästare att förestå dessa poststationer.

Nu ber jag få säga några ord om hur jag för övrigt ser hela denna fråga. Ett faktum är, att en hel del mindre postkontor skulle kunna indragas och i stället poststationer inrättas. Det kan nämligen inte vara lämpligt, att man bibehåller postkontor med en uppbörd av endast 8 å 15,000 kronor — ett har blott c:a 8,000 kronors uppbörd, och en del andra ha endast något mera. Det kan inte vara lämpligt och rimligt, då vid ett mindre postkontor i regeln äro anställda en postmästare och en postexpeditör och vid de större med en uppbörd av omkring 20,000 kronor utom postmästaren två postexpeditörer. Mig förefaller det, som om postkontor som icke ha en större förvaltningsverksamhet i förbindelse med omkringliggande poststationer, borde indragas och göras till poststationer även om de ha en uppbörd upp till 20,000 kr. Men när detta skall ske, framställer sig den frågan: Hur skola dessa poststationer förvaltas? Jag anser, att de icke kunna förestås av poststationsföreståndare med en så lös anställning som dessa för närvarande ha. Därför har jag i motiveringen velat ha närmare uttryckt, att man borde få till stånd en undersökning om denna sak huruvida inte poststationsföreståndarna för de större poststationerna borde få en fastare anställning och dessa stationer även i övrigt en något fastare organisation. Och under sådana förhållanden skulle det tagas under överbägande om icke förste postvaktmästare eller postiljoner borde förbehållas dessa föreståndarplatser.

Jag har härmed antytt, hur jag anser det borde vara. Jag anser, att man bör sträva i den riktningen, så långt det är möjligt, att indraga de mindre postkontoren och förvandla dem till större poststationer och i samband härmed upptaga den fråga till granskning, som jag här har pekat på. Nu har visserligen statsutskottet gjort en antydan i denna riktning, utskottet har i det hänseendet sagt, att det är en inre organisationsfråga, som poststyrelsen givetvis har sin uppmärksamhet fäst vid.

Ang. post-
verkets stat för
drifkostnader.

(Forts.)

Ang. post-
verkets stat för
driftkostna-
der.

(Forts.)

Jag skall be att få säga ännu några ord, nämligen att denna motion, är alldeles för begränsad. Det är ett förhållande vid postverket, som enligt mitt förmenande ovillkorligen måste tagas upp till granskning, och det mycket snart, nämligen att det är alldeles för många tjänstemän av s. k. högre grad, med andra ord, att man begagnar sig av överkvalificerad arbetskraft. Det är omöjligt för mig att kunna fatta, att det kan vara nödvändigt att ha så många tjänstemän av högre grad som postverket har. På ett postkontor på landsbygden med en 20,000 kronors uppbörd, finns det anställda först och främst en postmästare, som sitter i ett inre rum — om denne man har någon direkt beröring med allmänheten vet jag inte — och så två postexpeditörer. Så komma andra tjänstemän av lägre grad. Där skall det alltså sitta postexpeditörer och tjänstemän, som tagit studentexamen och genomgått högre postkurser, för att ta emot och lämna ut brev. Nog förefaller det mig, att det inte skulle vara nödvändigt att ha studentexamen för att kunna betjäna allmänheten. Det kan måhända vara nödvändigt i vissa fall i större städer, där det finnes en jämn ström av resande utlänningar, och där språkkunskap alltså kan komma att erfordras, men absolut icke på landsbygden och i småstäder. Här ha vi t. ex. en poststation med 10 å 11,000 kronors uppbörd. Där duger en man eller kvinna, som icke har några postala erfarenheter eller studier att sköta allt förekommande arbete. Men om sedan denna poststation förvandlas till postkontor, om också ett mycket, mycket litet, duger inte den gamla stationsföreståndaren längre ens till att taga emot och lämna ut brev och annan post, utan då duger han bara till upppassningsarbete. Nog förefaller det lekmannen galet, och nog synes det mig, att det bör ordentligt undersökas, huruvida icke en indragning av högre tjänstemän högst väsentligt kan ske, vilka skulle kunna ersättas av tjänstemän av lägre grad. Jag tror, att det ur statsverkets synpunkt vore synnerligen fördelaktigt. Man skall inte ha folk med större kvalifikation än man behöver, det är nu den princip, som man följer i en del andra verk, och den principen borde också gälla här. Jag vill dock ge den nuvarande generaldirektören det erkännandet, att han marscherat den vägen, men jag anser, att han borde taga hårdare tag än hittills skett. Jag har den uppfattningen, att det vore fördelaktigt för statsverket, om så skulle kunna ske. Jag vill rikta till herr statsrådet den uppmaningen att taga under övervägande, huruvida det icke vore lämpligt att beträffande postverket få till stånd samma undersökning som vid järnvägarna, d. v. s. att utomstående personer finge granska dessa saker, så att det inte bara blir poststyrelsen som kommer att göra en undersökning beträffande de förhållanden, som jag pekat på.

Jag har med detta lilla anförande, herr talman, velat ange, att jag varmt sympatiserar med den tanke, som ligger bakom motionen, att tjänstemän av lägre grad skulle komma fram inom postverket och användas i postverkets tjänst i vidare utsträckning än nu sker. Emellertid har jag, trots detta, på de anförda skälen

kommit till samma slut som utskottet, ehuru, som sagt, jag skulle ha önskat en ändring i motiveringen.

*Ang. post-
verkets stat för
driftkostna-
der.
(Forts.)*

Herr Schotte: Jag skall be att få instämma med herr Eriksson i Grängesberg i det väsentliga av de synpunkter på denna fråga, som han nyss framhållit.

Herr Anderson i Råstock: Jag skall endast be att till protokollet få antecknat, att jag i huvudsak instämmer i de synpunkter herr Eriksson i Grängesberg anlagt på förevarande fråga.

Herr *Strid* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 11.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till undersökning och upprättande av kostnadsförslag för järnväg från Hede kyrkoby till gränsen mot Norge; och yttrade därvid

*Ang. järnväg
från Hede
kyrkoby till
gränsen mot
Norge.*

Herr Bergman: Jag vill vid denna sena timme icke inlåta mig på de skäl, som för mig voro avgörande, då jag framlade detta förslag om en mellanriksbana genom Härjedalen, och de skäl, som därvidlag kunde vara att anföra, äro ju av flerahanda slag. Då dessutom statsutskottet enhälligt avstyrkt denna min motion, har jag med hänsyn därtill ingen anledning att nu göra något yrkande. Jag vill emellertid taga fasta på ett uttalande i statsutskottets utlåtande, som jag hoppas är löftesrikt för framtiden. Utskottet säger nämligen där: » — — synes det åtminstone för närvarande saknas tillräckliga skäl» för framställningen i fråga. Nu hoppas jag, att då frågan möjligen återkommer till en följande riksdag, statsutskottet då skall ställa sig mera välvilligt till denna framställning.

Det är vidare en sak, som jag icke kan uraktlåta att här något vidröra. I det svar, som statsutskottet erhållit från kungl. järnvägsstyrelsen på en anhållan från utskottet om järnvägsstyrelsens yttrande rörande förevarande framställning och där järnvägsstyrelsen för övrigt ställer sig avvisande mot motionen, uttalar sig styrelsen på följande sätt: »Styrelsen anser sig emellertid böra ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt att undersökningarna

Ang. järnväg
från Hede
kyrkoby till
gränsen mot
Norge.
(Forts.)

för mellanriksbanan företagas, innan förhandlingarna härom ägt rum med vederbörande myndigheter i Norge, vilket land ju skulle ha att bygga avslutningsjärnvägen från riksgränsen till Röros. Nu vill jag meddela, att jämväl i Norge har denna fråga upptagits med ganska stort intresse, och i Röros har tillsatts en järnvägs-kommitté för att göra hemställan till regering och storting om, att man måtte även på norsk sida upptaga denna fråga samtidigt med att så sker här i Sverige. Eljest är det så, att därest norr-männen icke skulle vara villiga att bereda möjlighet för en bekväm utfartsväg till Trondhjem via Rörosbanan genom en anknypning till densamma av en gränsbana till Wauldalen, skulle detta förslag fullkomligt hänga i luften, och under sådana förhållanden anser jag mig icke nu ha skäl att göra något yrkande.

Herr Schotte: Herr talman! Det är endast ett par ord jag ville säga i frågan för denna gång. Jag tror, att den av motionärerna här väckta frågan är av ganska stort intresse, och det även med hänsyn till den av riksdagen redan beslutade järnvägen Sveg—Hede. Mycket talar för, att den undersökning, som motionären ifrågasatt, kan komma att visa, att det skulle vara lämpligt att redan från början något längre västerut fortsätta den nämnda järnvägen, som riksdagen redan godkänt, för att sedermera längre fram komma till det mål, som motionären huvudsakligen tänkt på, nämligen att få en direkt bana genom Härjedalen mellan Sverige och Norge. Emellertid förstår jag mycket väl, att det icke är någon särskilt lämplig tidpunkt, som motionen är framlagd i, varför jag endast vill uttala den förhoppningen, att motionären ett annat år, när förhållandena äro gynnsammare, återkommer, så att vi mera ingående, än nu skett, kunna behandla frågan och som jag hoppas komma till ett positivt resultat, åtminstone beträffande undersökningen av det ifrågavarande järnvägsföretaget.

Med herr Schotte förenade sig herr *Eriksson* i Grängesberg.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare jämte en i ämnet väckt motion; samt

från bevillningsutskottet:

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9

juni 1905 angående försäljning av brännvin m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 13.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag:

dels till delar av riksdagsbeslutet, nämligen:

nr 1, ingressen; och

nr 2, slutmeningen;

dels ock till följande paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 3, angående val av tryckfrihetskommitté;

nr 4, angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;

nr 5, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 6, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 7, angående ändrad lydelse av 19 kap. 17 § strafflagen;

nr 8, angående lag om anstånd med erläggande av vissa patentavgifter;

nr 9, rörande förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och förordning om viss sammansättning av rågbröd;

nr 10, angående pension åt änkefru Anna Amalia Sandström, född Pilblad;

nr 11, rörande ändrad lydelse av 32 § i förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården;

nr 12, angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming;

nr 13, angående lag, innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av underrätts dombok; samt

nr 14, rörande ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om ersättning åt friherre Sten Raab för förlust, som tillfogats honom genom kronans mot honom förda talan om återvinning av en fastighet; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om förbud mot införsel av fjädrar av vilda fåglar.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 40.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Nilsson i Linnås	under 14 dagar fr. o. m. den 24 mars,
» Lundberg	» 14 » » » 24 »
» Sjögren	» 14 » » » 24 »
» Hallén	» 14 » » » 24 »
» von Sneidern	» 14 » » » 24 »
» Rydén i Klosterbergane	» 14 » » » 24 »
» Magnusson i Tumhult	» 14 » » » 25 »
» Ericsson i Åtvidaberg	» 12 » » » 26 »
» Svensson i Torlarp	» 12 » » » 25 »
» Johansson i Sollefteå	» 12 » » » 25 »
» vice talmannen D. Persson	» 11 » » » 27 »
» Vennerström	» 11 » » » 25 »
» Johanson i Huskvarna	» 11 » » » 25 »
» Sundström	» 12 » » » 25 »
» Holmström	» 12 » » » 25 »
» Gustafsson i Brånsta	» 14 » » » 25 »
» Söderberg i Hobbarn	» 14 » » » 25 »
» Rehn	» 10 » » » 24 »
» Zetterstrand	» 14 » » » 25 »
» Ericsson i Vallsta	» 14 » » » 25 »
» Sävström	» 14 » » » 25 »
» Pettersson i Södertälje	» 14 » » » 25 »
» Olsson i Berg	» 14 » » » 25 »
» Persson i Stallerhult	» 6 » » » 1 april,
» Jönsson i Mårdslycke	» 14 » » » 25 mars,
» Nilsson i Kabbarp	» 12 » » » 27 »
» Lingström	» 14 » » » 24 »
» Henrikson	» 14 » » » 25 »
» Larsson i Bondarve	» 14 » » » 24 »
» Kahlström	» 14 » » » 24 »
» Edén	» 14 » » » 25 »
» Welin	» 14 » » » 24 »
» Adelswärd	» 7 » » » 8 april,
» Pålsson	» 14 » » » 24 mars,
» Svensson i Betingetorp	» 14 » » » 25 »
» Berg i Munkfors	» 14 » » » 25 »
» Zander	» 14 » » » 25 »
» Christierson	» 14 » » » 25 »
» Jonsson i Hå	» 14 » » » 25 »
» Kloo	» 14 » » » 25 »
» Helger	» 14 » » » 25 »
» Andersson i Resebo	» 14 » » » 25 »
» Jonsson i Falun	» 14 » » » 24 »
» Berg i Staby	» 14 » » » 25 » och
» Lindvall	» 12 » » » 26 »

Tisdagen den 23 mars, e. m.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 2,35 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
